

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Filozofická fakulta

Historický ústav

Diplomová práce

**Památník Františka Vrhela. Nahlédnutí do
myšlenkového světa jednoho sedláka**

Vedoucí práce: PhDr. et PaedDr. Jiří Dvořák, Ph.D.

Autor práce: Richard Vlasák

Studijní obor: Kulturní historie

Ročník: 6.

2009

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně a na základě uvedených pramenů a literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

Richard Vlasák

Děkuji PhDr. et PaedDr. Jiřímu Dvořákovi, Ph.D. za to, že se ujal vedení mé práce, Doc. PhDr. Bohumilu Jirouškovi, Dr. za podnětné metodologické diskuse, PhDr. Zbyňku Holubovi, Ph.D. za rady v oblasti lingvistiky a PhDr. Františku Krejčovi v oblasti etnografie.

Richard Vlasák

Abstract

The thesis deals with the intellectual world of peasant in the first half of the 20th Century. It's author specified his interest to the period from the beginning of the 20th Century to 1948, so he doesn't consider collectivization and social problems of the Czech rural society after 1948. The purpose of the thesis is a historical-semantic analysis. A set of documents of non-official character served as the main source of information. These included above all the family chonicle-memorial of František Vrhel, that came into existence on the basis of his own notes written in the period from 1914 to 1961. Other sources include chronicles of the communities of Košice, Roudná, furthermore there are archival documents of official character e.g. The Košice school fund, stored in the State regional chancery in Tábor. Other documents used from this chancery are for example: The fund of regional authorities of Soběslav and Tábor and The fund of regional office in Tábor. Among the other indispensable sources can be counted still officially unreleased family chronicles, whose origin has to be concealed, furthermore belletristic and theoretical works, including contemporary press, dealing with the rural topic, used for the purpose of the semantic analysis.

The main contribution of this diploma work lies in the semantic analysis of the word *village* which has been representing the paradigm for subsequent semantic analysis of the key words e. g. *country, farmsteading, family, kin, farm land, land, nation*. The author of the thesis found out, that behind the meanings there can be found many intellectual stereotypes, clichés, phrases but also elements of national corporative and patrimonial ideology of the member of the rustic status in the first half of the 20th Century.

Anotace

Památník Františka Vrhela. Nahlédnutí do myšlenkového světa jednoho sedláka.

Diplomová práce se zabývá myšlenkovým světem sedláka v první polovině 20. století. Její autor časově vymezil svůj zájem od konce 19. století až do roku 1948. Nezabývá se zde tedy problémy kolektivizace a sociálními proměnami české venkovské společnosti po roce 1948. Zaměření práce je historicko-sémantické. Hlavním zdrojem informací je soubor pramenů neúřední povahy, jde zejména o rodinnou kroniku - památník Františka Vrhela, která vznikala na základě jím psaných poznámek od roku 1914 až do roku 1961. Dalšími prameny jsou obecní kroniky obcí Košice a Roudná, dále archiválie úřední povahy, kupř. fond Škola Košice, uložený v Státním okresním archivu v Táboře. Z dokumentů této provenience byly dále použity: fondy Okresního zastupitelstva v Soběslavi, Okresního zastupitelstva v Táboře a Okresního úřadu v Táboře. Dalším zdrojem byly zatím needitované a neuveřejněné rodinné kroniky, jejichž původ je autor nucen zatajit. V historicko-sémantické analýze používá autor kromě výše jmenovaných pramenů i teoretické práce, beletrii a tisk, zabývající se fenoménem selství, venkova a lidové kultury.

Hlavním přínosem práce je sémantický rozbor slova obec jako příklad pro další sémantický rozbor klíčových pojmů dané society, jako je venkov, statek, rodina, rod, grunt, země, národ. V nalezených významech slov spatřuje autor myšlenkové stereotypy, klišé, fráze, ale i prvky národní stavovské a rodinné ideologie příslušníka selského stavu v první polovině 20. století.

Obsah

Abstract	4
Anotace	5
Úvod.....	7
1 František Vrhel	23
1.1 Životopis Františka Vrhela	26
1.2 František Vrhel - hospodář, politik, kronikář	29
1.3 František Vrhel - autor rodinného Památníku a Pamětní knihy obce Košice	35
2 Slovník Františka Vrhela - příklad sémantické analýzy slova – Obec v Košicích a obec Košice	44
3 Edice Památníku Františka Vrhela	47
3.1 Ediční poznámka.....	47
3.2 Edice	48
Závěr	95
Seznam pramenů a literatury	97
Prameny	97
Archivní prameny	97
Vydané prameny	97
Literatura.....	98
Noviny a časopisy	106
Seznam zkratk	107

Úvod

V tomto okamžiku nastalo velké vření mezi zemědělci, neboť nejpočetnější část a živitel celého národa a vrstva, která udržela češství v největší persekuci národa, v době „pobělohorské“, kdy města a vše již co bylo, bylo skoro poněmčeno jak píše veliký spisovatel Jirásek v Temnu a Baar a jiní pod doškovými střechami, na českých dědinách, tato část národa byla prostě odkopnuta a její přední pracovníci buďto pozavíráni a nebo označeni za kolaboranty a státu nepřátelské živli [!] a tak zemědělci, chtěli-li již býti v politice též činní, byli takřka nahnáni násilím do všech stávajících stran proti své vůli. Historie však ukáže, zda tento postup byl správný a zda zásada pol. strany komunistické: „co je tvé, je mé a co je mé, do toho ti nic není“ je a nebo byla správná.“¹

Slova, kterými František Vrhel komentoval nejen zánik své vlastní strany, ale i nemožnost svého politického angažmá v situaci nastalé v rámci systému tzv. třetí republiky,² jsou svědectvím o myšlenkovém světě jednoho sedláka, o jeho názorech, předsudcích i hodnotách.³ Nepřekvapí, když se v rámci tohoto textu objevují stereotypy sociálního (zemědělci - živitelé celého národa) i nacionálního (češství v největší persekuci národa) rázu, prezentace individua v rámci kolektivně sdílené identity⁴ selského stavu a hrdého češství.⁵

¹ František VRHEL, *Památník*, s. Edice celého textu je součástí práce a je zařazena na její závěr. Ironický podtext závěru této poznámky se neobjevuje v souvislosti s politickými změnami v české kotlině ojedinele. Patří do okruhu komentářů, jimiž rodinní kronikáři doplňovali svá vypravování o rodinných a lokálních dějinách. Srov. pramen X: *Ale taťka mu řekl: „ tak přece hluboko neklesnu, abych vstoupil do komunistické strany.“*

² Třetí republikou je míněno intermezzo omezené demokracie mezi nacistickou okupací (1939-1945) a komunistickou totalitou (1948-1968). Srov. poznámku č.

³ Myšlenkový svět – Pod termínem *Gedankenwelt* (u Ruperta Laye „Sinnwelt“) se podle Petra Lozoviuka skrývá Gadamerova představa o „kolektivně sdílené a podmíněné sumě veškeré skutečnosti, jakémsi komplexním světě představ a životních praktik. Existence různých lidských konceptů „Sinnweltů“ je chápána jako výraz pluralitní strukturace světa.“ Srov. Petr LOZOVIUK, *Text a jeho interpretace z etnologické perspektivy*. Český lid 85, 1998, 2, s. 118. Srov. dále Aleš PRÁZDNÝ, *Dějiny a hermeneutika*, ČČH 104, 3/2006, s. 603-604; Stanley J. GRENZ, *Úvod do postmodernismu*, Sedlčany (b.d.), s. 105-112.

⁴ Srov. Paul RICOEUR, *Křehká identita: Úcta k druhému a kulturní identita*, Třebenice 2000.

Zvláštní místo v tomto textu zabírá antinomie města a venkova.⁶ V dnešní době není slovo venkov chápáno jako alternativa, opozitum ke slovu město. Venkov je vnímán jako součást městské kulturní krajiny jen s některými specifiky, která akcentují především rekreační, případně krajinou charakteristiku.⁷ Venkov není prostředím, které by bylo existenciálně nezávislé na městu; stejně jako město je prostředím, které si neuvědomuje svou závislost na zemědělské výrobě.⁸

⁵ Do Vrhelova myšlenkového světa se tak promítají i národní mýty a stereotypy; srov. Jiří RAK, *Bývalí Čechové... (České historické mýty a stereotypy)*, Praha 1994, s. 85-95; 99-109.

⁶ Tato antinomie má hluboké kulturně historické kořeny sahající až k biblickým textům; srov. Milan HANYŠ, *Debóřina píseň v kontextu kulturní antinomie mezi městem a venkovem*, Lidé města/Urban People 10, 2008 č. 3, s. 3-14. V českém kulturním kontextu je nejen problematika město vs. venkov, ale i reflexe a sebereflexe venkova v literatuře součástí pojmu *ruralismus*, jemuž se mimo jiné věnuje sborník z konference v Sedmihorkách konané 22. - 23. 4. 2005; srov. *Ruralismus, jeho kořeny a dědictví. Osobnosti – díla – ideje*, Semily 2005 (= Z Českého ráje a Podkrkonoší - suplementum 10); zde srov. Jaroslav MED, *Ideové kořeny ruralismu*, in: *Ruralismus, jeho kořeny a dědictví*, s. 11-14. Srov. Jiří BRABEC, *Geneze Ruralismu*, in: *Ruralismus, jeho kořeny a dědictví*, s. 15-19.

⁷ Srov. Leoš JELEČEK, *Některé ekologické souvislosti vývoje zemědělské krajiny a zemědělství v českých zemích*, ČČH 89, 3, s. 371-394. Dále srov. Pavel HÁJEK, *Jde pevně kupředu naše zem. Krajina v českých zemích v období socialismu 1948-1989*, Malá Skála – Praha 2008; Jan NĚMEC – František POJER (edd.), *Krajina v České republice*, Praha 2007. K tématu proměny kulturní krajiny se ve své recenzi knihy Jiřího Sádla, Petra Pokorného, Pavla Hájka, Dagmar Dreslerové a V. Cílka *Krajina a revoluce* vyslovil Eduard Maur, srov: Eduard MAUR, *Revoluce ve výkladu historických proměn krajiny*, ČČH 105, 3/2007, s. 619-627.

⁸ Stručně změny pojmání venkova v souvislosti s mírou zemědělské produkce zaznamenává Lubomír SLEZÁK, *Ruralismus a realita českého venkova v meziválečném období*, in: *Ruralismus, jeho kořeny a dědictví*, s. 50-51. Problematika nového uchopení pojmu *venkov* je součástí intelektuálního diskursu české společnosti po roce 1989 nejen v souvislosti s dosud nezavršenými restitucemi zemědělské půdy, ale i s proměnou předměstí v satelitní sídliště. Pravidelně se sociologii českého venkova věnují *Literární noviny*, naposledy ve čtvrtém březnovém čísle roku 2008 byla kladena otázka: „*Stanou se města součástí venkova?*“ Srov. *Literární noviny* 2008, 14, s. 1, 8-9. Ve čtvrtém lednovém čísle téhož roku byl tématem venkovský dvorek dneška z pohledu studentů sociologie. Srov. *Literární noviny* 2008, 4, s. 1, 8-9. Speciální číslo s tématem *duše venkova* vyšlo v dnes již neexistujícím, ale jinak velmi podnětném časopisu *Teologie a společnost*. *Teologie a společnost* 2006, 2. Časopis nabízel protínání teologických, filosofických a historických pohledů na sociální realitu minulosti i současnosti.

K procesu zániku tradiční venkovské kultury docházelo postupně s přijímáním nových technologických postupů od poloviny 19. století, kdy se také venkovská societa zastupovaná především nejbohatšími sedláky chopila svých občanských práv.⁹ Tato práva byla však stále ve stínu bývalých patrimoniálních vztahů a jejich uplatňování bylo silně omezeno nadřazeným chápáním sebe samých ze strany sedláků na úkor ostatních vrstev vesnice.¹⁰ Situace se postupně měnila s další vlnou industrializace, kdy chudší obyvatelé vesnic nacházeli své pracovní uplatnění ve městě a zemědělská výroba začala být více investována formou půjček. Krach vídeňské burzy na jedné straně vygeneroval větší opatrnost majitelů statků vůči úvěrovému podnikání a vytvořil nové vzorce chování k rodinným příslušníkům, ale na druhé straně, po překonání prvotního finančního šoku, vedl k větší spolkové činnosti, k hledání způsobů kooperace pro financování nových technologických postupů a metod ve výrobě a také k politické činnosti.¹¹ Na vzestup rolnického sebevědomí reagovali představitelé literatury, především poezie.¹² Selství se stalo fenoménem české kulturní tradice¹³ i v oblasti právě se

⁹ Srov. L. SLEZÁK, *Ruralismus*, s. 50-51. Proces strukturálních změn českého venkova se těšil zájmu českých kulturních historiků Františka Kutnara a Josefa Petráň. Srov. František KUTNAR, *Cesta selského lidu ke svobodě*, Praha 1948; František KUTNAR, *Proměny zemědělského myšlení v 19. století*, Vědecké práce zemědělského muzea 17/ 1977, s. 147 – 162. Srov. dále Josef PETRÁŇ – Lydia PETRÁŇOVÁ, *Rolník v evropské tradiční kultuře*, Praha 2000, s. 187-205. K problematice proměn venkovské společnosti v souvislosti s dějinami mikroregionu obce Ouběnic na Benešovsku srov. Josef PETRÁŇ, *Příběh Ouběnic. Mikrohistorie české vesnice*, Praha 2001. Ze starších, ale stále podnětných prací si zaslouží pozornost práce Kamila Krofty, srov. Kamil KROFTA, *Dějiny selského stavu*, Praha 1949.

¹⁰ Srov. F. KUTNAR, *Cesta*, s. 121.

¹¹ Emancipaci české společnosti během 19. století popisuje důkladně ve své práci Otto Urban, srov. Otto URBAN, *Česká společnost 1848-1918*, Praha 1982. Beletristickým pendantem Urbanovy práce je, byť jen pro venkovské prostředí a jeho proměny, román Jindřicha Šimona Baara Jan Cimbura. Srov. Jindřich Šimon BAAR, *Jan Cimbura. Jihočeská idyla*, Praha 1979. K využití beletrie nejen k dokreslení atmosféry dějepisného vyprávění, ale i jako pramene *sui genesis* např. Jana MACHAČOVÁ – Jiří MATĚJČEK, *Využití beletrie a paměti při sledování sociálního vývoje*, in: Jana MACHAČOVÁ – Jiří MATĚJČEK (edd.), *Studie k sociálním dějinám 19. století 2*, Opava 1993, s. 134-165.

¹² Pro uchopení některých pojmů metodou kulturní sémiotiky je důležité věnovat prostor též srovnání s dobovou literaturou, zejména poezií, která se stávala v době meziválečné literatury jedním z článků vymezení se v regionálním tisku vůči jiným politickým a ideologickým proudům; byla jedním z argumentů, potvrzujících oprávněnost agrární ideologie. Srov. pojetí selství v české

rodící etnologie, tehdy zvané národopis. Je příznačné, že se zájmu básníků i národopisců těšil především sedlák, představitel venkovské buržoazie, a ne domkář či příslušník venkovské chudiny.¹⁴ Bylo to dáno sociálním původem tvůrců, ale i ostražitostí vůči vrstvě, která se začala domáhat svých politických práv, dělnictvu. Zájem vzdělaných vrstev města nezůstal bez ohlasu na venkově, kde se především v okruhu sedláka-filosofa Alfonse Šťastného z Padařova rodila ideologie selského stavu, agrarismus.¹⁵ Agrarismus spojoval prvky konzervativismu ve vztahu k majetkovým právům sedláků, kultuře – podporoval vznik selského fideis komis; liberalismu v politických, státoprávních a samosprávných otázkách, sociálního reformismu v souvislosti se školstvím a zdravotnictvím a kooperativismu ve vztahu k novým postupům v oblasti chovu

poezii 2. poloviny 19. století, např. Josef Václav SLÁDEK, *Polní cestou*, Praha 1972; Jaroslav VRCHLICKÝ, *Host na zemi*, Praha 1966.

¹³ Srov. již zmiňovaný sborník *Ruralismus, jeho kořeny a dědictví*.

¹⁴ K pojetí selství v rodící se etnologii nejnověji Miroslav Válka a Jiří Woitsch, srov. Miroslav VÁLKA a kol., *Agrární kultura. O tradičních formách zemědělského hospodaření a života na vesnici*, Brno 2007, s. 28-32; Jiří WOITSCH, *Kulturní dědictví tradiční české vesnice*, in: Dušan FOLTÝN a kol., *Prameny paměti. Sedm kapitol o kulturně historickém dědictví pro potřeby výchovné praxe*, Praha 2008, s. 139-142.

¹⁵ Vzniku a ideologii agrární strany jsou věnovány následující studie a sborníky, zde i další odkazy na literaturu. Uvedení do problematiky umožňuje studie Josefa Harny v rámci přehledu politických stran v českých a československých dějinách, srov. Josef HARNA, *Republikánská strana*, in: Jiří MALÍŘ – Pavel MAREK a kol. (edd.), *Politické strany. I. díl: období 1861-1938*, Brno 2005; nejnověji: Josef HARNA - Vlastislav LACINA, *Politické programy českého a slovenského agrárního hnutí v letech 1899-1938*, Praha 2008. Dále: Eva BROKLOVÁ – Josef TOMEŠ – Michal PEHR, *Agrárníci, národní demokraté a lidovci ve druhém poločase první Československé republiky*, Praha 2008; Jiří ŠOUŠA – Daniel E. MILLER – Mary HRABIK-SAMAL, *K úloze a významu agrárního hnutí v českých a československých dějinách*, Praha 2001; Daniel E. MILLER, *Antonín Švehla – mistr politických kompromisů*, Praha 2001; Vladimír V. DOSTÁL, *Agrární strana. Její rozmach a zánik*, Brno 1998, Vladimír V. DOSTÁL, *Antonín Švehla. Profil československého státníka*, Praha 1989; Dušan UHLÍŘ, *Republikánská strana venkovského a malorolnického lidu 1918-1938. Charakteristika agrárního hnutí v Československu*, Praha 1988; Blanka RAŠTICOVÁ (ed.), *Agrární strany ve vládních a samosprávných strukturách mezi světovými válkami*, Studie Slováckého muzea 13, Uherské Hradiště 2008. K výše uvedeným pracím připočteme i hagiografické práce navazující především na názory Vladimíra V. Dostála, srov. např. Pavel AUGUSTA (ed.), *Marie Zdeňková, Antonín Švehla a Hostivař*, Praha 2003.

zvířat, setby apod.¹⁶ Po filosofické stránce jde o systém, který nemohl teoreticky konkurovat jiným ideologickým proudům, které rezonovaly v různých společenských vrstvách české společnosti - liberalismus u měšťanstva, marxismus v řadách dělnictva a části inteligence a politický katolicismus na venkově i mezi katolickou inteligencí.¹⁷ Vývojově i dobově souvisel agrarismus se vznikem stran a ideologií, které se do výše zmíněného rámce nemohly vejít ve své ideologické nevyhraněnosti¹⁸ Agrárníci po nástupu A. Švehly¹⁹ chtěli sjednotit celý venkov, od sedláků po venkovskou inteligenci;²⁰ národní socialisté městskou inteligenci, úředníky a kvalifikované dělníky; realisté se obraceli na celou českou veřejnost, ale jejich nabídce odpověděla jen část vysokoškolské a středoškolské inteligence.²¹

Když v roce 1918 vznikal samostatný československý stát, staly se právě tyto strany pilíři jeho ideologie, státoprávního uspořádání, a charakterizovaly svými programy dobudování občanské společnosti započaté již v časech vlády habsbursko-lotrinské dynastie. Ostatní strany se svými ideologiemi a partikularismem vázaným na jednu společenskou vrstvu (sociální demokraté – dělnictvo; národní demokraté – buržoasii; živnostníci – buržoasii), nebo konfesní skupinu (lidovci – římské katolíky) nenabízely recept na tolik požadovanou

¹⁶ Jiří MALÍŘ – Pavel MAREK a kol. (edd.), *Politické strany. I. díl: období 1861-1938*, Brno 2005.

¹⁷ K marxistické kritice *agrárníckého programu* kromě výše uvedených prací zejména srov. Jaroslav CĚSAR – Bohumil ČERNÝ, *K ideologii československého agrarismu*, ČsČH 7, č.1, s. 262-263.

¹⁸ Česká (později československá) strana národně sociální (socialistická) stále oscillovala mezi myšlenkovými mantinely, které na jedné straně představoval liberalismus a na druhé straně socialismus; srov. Josef HARNA (ed.), *Politické programy českého národního socialismu*, Praha 1998, s. 13-15 (Edice politických programů sv. 1).

¹⁹ Srov. D. E. MILLER, *Antonín Švehla*, s. 43- 48; dále srov. V. V. DOSTÁL, *Antonín Švehla*, s. 19-21.

²⁰ Daniel E. MILLER, *The Social Backgrounds of the Leaders of the Republican Party between the Two World Wars, (Společenské profily vůdců Republikánské strany mezi dvěma světovými válkami)*, in: *Politická a stavovská zemědělská hnutí ve 20. století. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané ve dnech 17. - 18. 5. 2000. Studie Slovákckého muzea 5/2000, Uherské Hradiště 2000*, s. 135-148.

²¹ Srov. J. MALÍŘ – P. MAREK a kol., *Politické strany*.

národní jednotu, která byla v dobovém tisku vnímána jako pozitivní hodnota.²² Realismus zastupovaný Českou stranou lidovou s touto stranou nezanikl, ale transformoval se jako součást ideologie sociálního reformismu v sociální demokracii, u národních socialistů a částečně i u agrárníků. Pronikání realismu do ideologií uvedených stran bylo nestejněměrné, postupné. A bylo spjato s neformálním vlivem jeho bývalého hlavního reprezentanta v předválečné politice, nyní prezidenta T. G. Masaryka. V agrární straně rezonoval masarykovský realismus s výše zmíněnými snahami A. Švehly sjednotit všechny vrstvy venkovského obyvatelstva, s antiklerikalismem sebevědomého selského stavu a jeho uvědomělým republikánstvím, jež však bylo částečně závislé i na konkrétních poměrech v různých oblastech a na sociálním postavení jeho lokálních představitelů i řadových členů strany. Agrární strana až na občasné projevy antisemitismu svých některých členů byla oporou demokratického zřízení první republiky a jejího snášenlivého postoje k národnostním a náboženským menšinám. Agrární ideologové postupně vytvořili, používali a prosazovali vlastní slovník, který konzervoval myšlenkové stereotypy, klišé a postupy, jež měly jazykové ekvivalenty v podobně zaměřených stranách v cizině.²³

Hlad spojený s nedostatkem potravin, způsobený stagnací zemědělské výroby v čase válečného nasazení rolníků, rozvinutí černého trhu v těžkých válečných letech a tomu odpovídající předražení zemědělských plodin vytvořily vzájemnou nedůvěřivost mezi venkovany a občany městského prostředí a navázaly tak na dřívější stereotypy tradované v městském a venkovském prostředí od vzniku moderní společnosti na přelomu 18 a 19. století a navazující na dávné kulturní archetypy.²⁴ Město, vnímané svými obyvateli jako centrum vzdělanosti, kultury a později modernity, bylo v očích venkovanů místem

²² Srov. V. V. DOSTÁL, *Agrární strana*, s. 15-44; Ferdinand PEROUTKA, *Budování státu IV*, Praha 1991³, s. 1586.

²³ *Politická a stavovská zemědělská hnutí ve 20. století*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané ve dnech 17. - 18. 5. 2000. Studie Slováckého muzea 5, Uherské Hradiště 2000.

²⁴ Srov. Ivan ŠEDIVÝ, *Češi, české země a velká válka. 1914-1918*, Praha 2001, s. 261. K dualitě města a venkova, srov. František KUTNAR, *Sociálně myšlenková tvářnost obrozeneckého lidu. Trojí pohled na český obrozenecký lid jako příspěvek k jeho duchovním dějinám*, Praha 1948.

nestálosti, hříchu a novot.²⁵ Podobně se generoval obraz venkovanů jako nevzdělaných, hloupých anebo vychytralých obyvatel, které je potřeba vzdělávat a kultivovat.²⁶ Intelektuálně nevyvinutý venkovský člověk měl být podroben výchově a vzdělávání, které by jej vedlo k přijetí národního programu.²⁷ Pasivní přístup k venkovu byl typický pro národní obrození; vzdělaní lidé z měst přicházeli na vesnici, aby ji zkultivovali. Přístup rodící se ve fyziokratismu, filosofickém směru konce 18. století, měl své následovníky nejen již ve výše zmíněném obrozeneckém principu, ale odpovídala mu i snaha vesničanů reagovat na nové podněty v technice i hospodaření.²⁸ Mezi městem a vesnicí probíhal nejen v druhé polovině 19. století čilý kulturní dialog, který ve své reciprocitě umožňoval vznik novodobé české kultury.²⁹ V době meziválečné republiky se

²⁵ Srov. úvodní citaci z *Památníku*. Dále srov. pozn.č. 6 a pozn. č. 24.

²⁶ Zajímavým svědectvím tohoto přístupu jsou pasáže z díla Boženy Němcové zejména v knize *Pan učitel: Když jsem přijeli k onomu vrchu, pod nímž močál býval, nebyla bych se tam poznala, neboť celý ten vrch stromky posázen, močál vysušen, cesty všude spraveny, okolo cest stromy nasázené; zkrátka krajina kolem Chvalína stala se mnohem přívětivější. I ptám se vozky, jak to přichází, a ten mi pravil: „Teď je zde všechno jinačí než bylo za starých hospodářů – dříve nedbali o nic, raději všechno propili, ale co jsou ti mladší hospodáři, to jsou jiní chlapíci. A to všechno, že tu mají hodného učitele dříve neuměl nikdo ani svého jména podepsat, a teď vám zná ta mládež psát jako nějakí písari.“ Božena NĚMCOVÁ, *Pan učitel*, Praha 1935, s. 24. Tento text můžeme označit za ikonický: dva zástupci městské kultury (dívka z vyšší společnosti vychovávaná na venkovské škole, kam se zprvu bála /sic!/, a vozka) zaznamenávají změnu v chování a jednání venkovanů vlivem učitele (další zástupce městské kultury). Představitelé národního obrození (B. Němcová, Karel Jaromír. Erben) se při styku s venkovany setkali s jinou než městskou kulturou, kterou předtím pracně přijímali za svou, sami pocházející často z vesnického prostředí, jeho vyšších vrstev (Erben), nebo dokonce vrstev stojících na pomezí s jinou kulturou (aristokratickou - B. Němcová, evangelickou duchovenskou - František Palacký). Aby se mohli dále držet svých názorů, aby jejich ideologický konstrukt nebyl zpochybněn, museli zástupce venkovské kultury považovat za sobě nerovné, podobně, byť v omezenější míře - jako Angličané nebo Španělé, považovali za sobě nerovné původní obyvatele obou Amerik. Srov. Stephen GREENBLATT, *Neviditelné střely*, in: Jonathan BOLTON (ed.), *Nový historismus - New historicism*, Brno 2007, s. 92- 117). Je otázkou, zda podobně nepřístupují zástupci historiografie k předchozím generacím, posilnění znalostí výsledku jejich snah.*

²⁷ Srov. F. KUTNAR, *Sociálně myšlenková tvářnost*, s. 48 - 53. TÝŽ, *Cesta*, s. 93-95.

²⁸ TÝŽ, *Cesta*, s. 87; 137- 143.

²⁹ TAMTĚŽ, s. 103-132. Potvrzení této reciprocitě vyplývá i ze vzniku mýtu *našich chaloupek českých*, srov. pozn. č. 5. Srov. František KUTNAR, *Obrozenecké vlastenectví a nacionalismus*.

agrárníchtí historikové, sociologové, filosofové a politici (popř. literáti) snaží pojmenovat jevy spojené s venkovem souhrnným názvem agrarismus (politici), ruralismus (literární vědci) nebo selství (literáti, historici, sociologové a agrární politici, pokud potřebovali potvrdit svůj status zástupců *selského lidu* a jeho *historických tradic*). ?A? jejich snahám odpovídala rovnost mezi městem a vesnicí.³⁰ Rozvoj elektrifikace, silničních sítí i celého hospodářství,³¹ ale i možností vzdělání nebyla vnímána selskými politiky jako implantace čehosi cizorodého, ale jako nutná podmínka rozvoje venkova a zamezení migrace z vesnic do měst nebo dokonce zániku venkovské kultury.³² Situace se začala měnit po druhé světové válce, kdy jako rozvojové bylo označováno všechno spojené se slovy: továrna, dělník a město.³³ V komunistické ideologii bylo místo pro *venkovský proletariát*, ale nikoliv pro dříve vyzdvihované sedláky a jejich kulturu.³⁴ Vrátil se obrozenecký přístup, v němž měl venkov hrát pasivní roli, byť

Příspěvek k národnímu a společenskému obsahu češství doby obrozenecké, Praha 2003, s. 298-309. Srov. dále Antonín MATULA, *Duševní život československého venkova*, in: Zemědělská encyklopedie VIII, Praha 1930, 27 - 33.

³⁰ Srov. Ondřej MACURA, *Josef Holeček a selství*, in: Ruralismus, jeho kořeny a dědictví, s. 36-38; L. SLEZÁK, *Ruralismus*, s. 50- 59; Jaroslav ROKOSKÝ, *Agrární strana, ruralisté a tichá hrdinství*, Ruralismus, jeho kořeny a dědictví, s. 219-228. Srov. Emanuel CHALUPNÝ, *Prolegomena k sociologii českého venkova*, Tábor, b.d.; Inocenc Arnošt BLÁHA, *Sociologie sedláka a dělníka. Příspěvek k sociologii společenských vrstev*, Praha 1937. *Program a organizační řád Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu*, Praha 1928, s. 11-20. Srov. Vlastimil LACINA, *Změny priorit v programových dokumentech agrární strany*, in: Blanka Rašticová (ed.), *Agrární strany ve vládních a samosprávných strukturách mezi světovými válkami*, Studie Slováckého muzea 13, Uherské Hradiště 2008, s. 87-93; Srov. dále Antonie DOLEŽALOVÁ, *O ukradených myšlenkách aneb Ideologie agrarismu vs. ekonomicko-politická realita*, in: Studie Slováckého muzea 13, Uherské Hradiště 2008, s. 127-136.

³¹ Srov. L. SLEZÁK, *Ruralismus*, s. 52-53. Srov. *Náš kraj*, ročník 5, 1923, číslo 29, 29. 3. 1923, s. 2; *Program a organizační řád*, s. 33-34; 50-51; 58-71. V tomto úsilí zaměřeném zejména na převážně agrární oblasti, odkud se rekrutovala politická podpora agrární straně byly této politické straně nápomocny odborné síly tzv. Národohospodářské sbory, srov. Jiří DVOŘÁK, *Oč usilovala agrární strana a její představitelé ve struktuře národohospodářských sborů v meziválečném Československu (po vzoru Národohospodářského sboru jihočeského- Praha) v letech 1925-1938*, in: B. RAŠTICOVÁ (ed.), Studie Slováckého muzea 13, Uherské Hradiště 2008, s. 147- 150.

³² Srov. *Program a organizační řád*, s. 58-71.

³³ Srov. J. PETRÁŇ – L. PETRÁŇOVÁ, *Rolník*, s. 201-205. Srov. dále pozn. č. 8.

³⁴ Srov. J. ROKOSKÝ, *Agrární strana*, in: Ruralismus, jeho kořeny a dědictví s.226.

s tím rozdílem, že jeho svébytnost měla být vymazána z kulturního vědomí venkovského člověka. Došlo k *ztovárnění* zemědělské výroby, jež neslo klady i záporny. Zvýšení životní úrovně valné většiny venkovanů v 60. a 70. letech bylo vykoupeno postupným zánikem tradiční kultury³⁵ a ekologickými škodami.³⁶ Vznikla vesnice dneška, která není kulturní alternativou městu - až na pár etnograficky zachovalých oblastí.³⁷

Popsaný proces zániku tradiční venkovské kultury nezůstal bez literárních, historických, či kulturních svědectví.³⁸ Rozvoj vzdělanosti na venkově přinesl vznik „písmáctví“ a rodinného kronikářství, které v osobnostech typu F. J. Vaváka vstoupilo do obecného povědomí.³⁹ Rodinné kronikářství pokračovalo v průběhu 19. století a poskytovalo cenné svědectví o národním emancipačním zápasu, sociálních proměnách ve venkovském prostředí, o konfliktech chudých s bohatými, byť viděných většinou očima těch, kteří měli ve venkovském prostředí privilegované postavení zajištěné svým majetkem. Rodinné kronikářství získalo nový impuls s vydáním vládního nařízení z počátku první republiky, které přikazovalo vést obecní kroniky v každé samostatné obci.⁴⁰ Mladý stát potřeboval podložit svou existenci odkazem na tradici, která by nenavazovala na oficiální symboly předchozí monarchie a její elitářství. Místo toho měl vzniknout étos občanství, s nímž souvisel i rozvoj osvěty, vycházející z předchozí rozvinuté

³⁵ Srov. Pavel KLVAČ, *Kadibudky, králíkárny a strašáci... Kulisy venkovského života*, Dějiny a současnost 2008, č. 6, s. 41- 43. Srov. dále Jan SPOUSTA, *Proměny venkova*, Teologie a společnost 2006, č. 2, s. 3-5.

³⁶ L. JELEČEK, *Některé ekologické souvislosti*, s. 371-394; srov. dále P. HÁJEK, *Jde pevně kupředu naše zem*.

³⁷ Srov. poznámka č. 35.

³⁸ Radim PALOUŠ, *Světověk*, Praha 1990.

³⁹ Srov. František KUTNAR, *Zamyšlení nad lidovou literaturou pamětní a písmáckou*, Vědecké práce zemědělského muzea 22/1982, s. 77 – 85. Srov. TÝŽ, *Sociálně myšlenková tvářnost*, s. 44 – 91; srov. TÝŽ, *Cesta selského lidu*, s. 58; František KUTNAR, *František Jan Vavák*, Praha 1941. K problematice lidového kronikářství a písmáctví srov. Miroslav SVOBODA, *Venkovský písmák a kronikář. Příklad Františka Vrby*, in: Jiří MALÍŘ a kol., *Člověk na Moravě ve druhé polovině 18. století*, Brno 2008, s. 321-332.

⁴⁰ Zákon č. 80/1920 o pamětních knihách obecních. Srov. Michaela ŠKVÍROVÁ, *Učitel-osvětový pracovník. Příklad Karla Měřinského*, in: Lukáš Fasora - Jiří Hanuš - Jiří Malíř – Libor Vykoupil (edd.), *Člověk na Moravě v první polovině 20. století*, Brno 2006, s. 250.

spolkové kultury.⁴¹ Obecní kroniky se staly prostorem, v němž autor prozrazoval své politické názory, sociální původ, někdy i náboženské přesvědčení. Obecní kroniky měly být i výrazem loajality k novému státu. Rodinné kroniky se staly paralelou k obecním kronikám, pokusem vymezit prostor vlastní rodiny a přenášet její tradice, způsoby sociální komunikace (-) na další generace.⁴² Rodinné vědomí mělo posilovat vlastenecké cítění i snahu převzít těžce budovaný majetek.

František Vrhel, sedlák z Košic u Plané nad Lužnicí, začal 25. dubna 1915 psát rodinnou kroniku. V ten samý čas byl rovněž pověřen prací obecního kronikáře jako starosta obce. Práce na rodinné kronice se postupně stala více autobiografickým vyprávěním o životě na táborském venkově se všemi kronikářskými náležitostmi, jako bylo sledování počasí, cen dobytka a potravin.⁴³ Rodinná kronika sloužila také k přepisu. A tedy ke kodifikaci vyprávění, která předtím byla součástí kolektivní paměti jeho rodiny. Rodinná kronika se tak stala součástí rodinné mytologie se všemi propriety včetně uchovaného vědomí do třetí generace na linii děd – otec – syn a zároveň jejich rozšíření, s nutným majetkovým kontextem, na předchozí generace.⁴⁴ Je však také svědectvím selské hrdosti, tedy přihlášením se k vlastní společenské vrstvě a její kultuře včetně slovníku, který prozrazuje zařazení konkrétního jedince do společenského kontextu včetně vzorců chování.⁴⁵

⁴¹ Srov. Michaela ŠKVÍROVÁ, *Učitel*, s. 248-254.

⁴² Rodinná kronika zhmotňuje funkce rodiny, jak je definuje podle Jean-Philippe Pierrona Paul Ricoeur. Srov. Jean-Philippe PIERRON, „*Rozpoznat se v rodové příslušnosti*“: Paul Ricoeur a hermeneutika rodiny, *Filosofický časopis*, ročník 56, 2008, č. 4 s. 533-549, zejména s. 543-547.

⁴³ Srov. Jiří MATĚJČEK, *Analýza kronik a „staré“ střední vrstvy v českých zemích (1750-1850)*, in: Jana Čechurová - Jiří Štand (edd.), *K novověkým sociálním dějinám českých zemí VI. Sociální dějiny dnes*, Praha 2004, s. 123-124. Pamětem jako individuálnímu projevu kolektivního sociálního vědomí je věnován sborník technického muzea v Praze: Milada SEKYROVÁ (ed.), *Paměti a vzpomínky jako historický pramen*, Praha 2006. V návaznosti na tzv. *tübingenskou školu* problematice paměti a historického vědomí věnovala Libuše Volbrachtová, srov. Libuše VOLBRACHTOVÁ, *Kulturní paměť, historické vědomí a kolektivní paměť v procesu interpretace vzpomínek*, ČL 81, 1994, č. 4, s. 281- 293. Srov. dále Jaroslava PEŠKOVÁ, *Role vědomí v dějinách a jiné eseje*, Praha 1998.

⁴⁴ Srov. Josef KANDERT, *Poznámky k výzkumu a chápání slova tradice*, ČL 86, 1999, č. 3, s. 201-202.

⁴⁵ Problematice souvislostí mezi textem paměti a sociálním zařazením jejich autora se věnuje již zmiňovaná řada *Studie k sociálním dějinám*, konkrétně např. svazek 10, srov. Jana.

Z jakých metodologických hledisek vycházet při psaní studie k tomuto editovanému prameni? Text ve své mnohovrstevnatosti nabízí široké pole interpretačních možností. Z pohledu hospodářských a sociálních dějin nebudou nezajímavá srovnání cen plodin, pozemků, ale i platů, případně sousedských vztahů v obci. Pro historii politickou bude přínosné sledovat vývoj politické angažovanosti sedláka z Táborska ve čtyřech politických systémech: rakousko-uherském monarchismu, republikanismu první a třetí republiky, a vyrovnání se s autoritativním režimem druhé a počínající totalitou čtvrté republiky⁴⁶ a totalitou protektorátu.⁴⁷ Z folkloristického hlediska je zajímavý nejen vývoj vztahu autora k pranostikám, ale pozoruhodné jsou i jeho kronikářské poznámky. Text je využitelný i z pohledu gender-history, lze zde totiž studovat problematiku gendrových identit a rolí v prostředí selského patriarchálně utvářeného světa, stejně jako z pohledu ženských dějin otázku vztahu k ženě i dětem a tedy i *mužský* poměr k situaci *ženy* a její roli v soudobé společnosti.⁴⁸

Jako nejschůdnější cesta k nahlédnutí do myšlenkového světa jednoho sedláka prezentované v jeho *Památníku* se nabízí mikrohistorická analýza, využívající kulturně-sémiotických postupů.⁴⁹ Mikrohistorická analýza umožňuje

MACHAČOVÁ – Jiří. MATĚJČEK (edd.), *Studie k sociálním dějinám 19. století*, 10, Opava 2002.

⁴⁶ Periodizace moderních českých dějin po založení republiky vychází z ústavního systému a jeho změn. První republika – 1918-1938, Druhá republika – 1938-1939, Protektorát Čechy a Morava 1939-1945, Třetí republika – 1945-1948, Čtvrtá republika – 1948-1961.

⁴⁷ Srov. předchozí poznámka.

⁴⁸ Emanuel RÁDL, *O ženském hnutí*, Praha 1933; Milena LENDEROVÁ, *K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století*, Praha 1999; Denisa NEČASOVÁ, *Dějiny žen, či Gender History? Možnosti, limity, východiska*, Dějiny – teorie – kritika 2008, s. 81 – 102.

⁴⁹ P. LOZOVIUK, *Text a jeho interpretace*, s. 119 – 120. V české historiografii se problematice vztahu sociální a kulturní skutečnosti a textu věnovali František Kutnar, Josef Macek a Vladimír Macura. Velmi podnětné jsou Kutnarovy výzvy ke studiu dobové reflexe pojmů a strukturalistické pojetí historického faktu; srov. František KUTNAR, *Základní otázky historického pojmosloví (text referátu předneseného v pondělí 6. října 1947)*, in: Antonín Kostlán (ed.), *Druhý sjezd československých historiků (5. - 11. října 1947) a jeho místo ve vývoji českého dějepiscetví v letech 1935 – 1948*, Praha 1993, s. 229-235. Srov. dále František KUTNAR, *K otázce struktury historického faktu*, *Filosofický časopis* 17, 1969, č. 9, s. 28 – 32. Kutnarovo teoretické myšlení reflektují ve svých pracích zejména Z. Beneš a Karel Štefek: srov. Zdeněk BENEŠ, *Venkov v historickém myšlení F. Kutnara*, in: *Ruralismus, jeho kořeny a dědictví*, s. 195 – 203; srov. dále

nejen rozklíčování sociálního a kulturního milieu autora, ale především vytváří kruh pro výběr relevantních pramenů literární a úřední povahy, v nichž lze nalézt informaci o významu jednotlivých slov, částí i celého textu.⁵⁰ Text rodinných i obecních kronik byl do nedávné doby pojmán především jako ilustrace nějaké dějinné skutečnosti, jako její zrcadlo.⁵¹ Rodinné kroniky ovšem nejen, že pouze neilustrují, nezrcadlí nějakou skutečnost; jsou hlavně textem, který něco sám vytváří. Spolu s jinými texty (literaturou, uměním, politikou a samozřejmě historiografií) vytváří kulturu dané epochy a místa; vzhledem ke svému účelu konstruují rodinnou minulost.⁵² Aby byl takový text vůbec čitelný ve své původní intenci, je nutné porozumět jednotlivým slovům jako znakům, které nemusí odkazovat ke skutečné události.⁵³ Slova, která používá F. Vrhel ve svém

Karel ŠTEFEK, *Strukturalismus v díle Františka Kutnara*, Listy katedry historie a historického klubu pobočky Hradec Králové, č. 6, Hradec Králové 1994, s. 34 – 39. Josef Macek postuloval koncept historické sémantiky, v něm však chybí vědomí pragmatiky jako součásti sémiotiky a tudíž mají jeho práce více rys etymologicko – sémantický; srov. Josef MACEK, *Historická sémantika*, ČCH 89, 1990, s. 1 – 30; Josef Macek, *Česká středověká šlechta*, Praha 1997; Josef Macek, *K sémantice středověkého domu a jeho vnitřního členění*, Husitský Tábor 10, 1988 – [1991], s. 47 – 65. V návaznosti na tarturskou školu jsou sémiotické metody užity v kulturně historických pracích Vladimíra Macury; srov. Vladimír MACURA, *Znamení zrodu. České národní obrození jako kulturní typ*, Praha 1995; TÝŽ, *Český sen*, Praha 1998.

⁵⁰ Martin NODL, *Mikrohistorie a historická antropologie*, Dějiny – teorie – kritika 2, 2004, s. 237-253. Srov. Josef GRULICH, *Zkoumání „maličkostí“ (Okolnosti vzniku a významu mikrohistorie)*, ČCH 99, 2001, s. 519-547, zejména s. 531 – 535.

⁵¹ Čestnou výjimkou tvoří v tomto ohledu dílo F. Kutnara, který využíval ke svým pracím nejen kroniky, ale i další svědectví lidové duchovní kultury, srov. poznámku č. 39 - zde zmíněné práce, nebo srov. František KUTNAR, *Malé dějiny brambor*, Havlíčkův Brod 1963¹. Podobný úděl měli i další prameny lidové kultury – kramářské písně, lidové divadlo, pranostiky, ale i tzv. vysoká kultura nebyla brána v potaz jako seriózní historický pramen. V souvislosti s postmoderním a poststrukturálním myšlením se v anglosaském světě začal prosazovat názor, že literatura a umění vůbec může být plnohodnotným pramenem, jako prameny úřední a osobní povahy. K pochopení mentality dané doby (tedy i významu slov) mají být vzaty v potaz i kázání, písně a jiné dosud málo využívané prameny, k této problematice srov. Jean E. HOWARDOVÁ, *Nový historismus ve studiích o renesanci*, in: J. Bolton (ed.), *Nový historismus - New historicism*, s. 54 – 91; ke vztahu literatury a skutečnosti dále srov. Roland BARTHES, *Nulový stupeň rukopisu/ Základy sémiologie*, Praha 1967.

⁵² Srov. Zdeněk BENEŠ, *Historický text a historická kultura*, Praha 1995.

⁵³ Srov. Umberto ECO, *Teorie sémiotiky. A Theory of Sémiotics*, Brno 2004, s. 14.

Památníku jsou *funktivy*, mající v korelaci s obecnou kulturní konvencí generovat významy.⁵⁴ Tyto významy mají být nejen reflektovány ideálním čtenářem – Vrhelovým potomkem, případně širší komunitou rodiny,⁵⁵ ale i vytvářet historii i skutečnost vůči vnějšímu světu – vesnici⁵⁶, nebo v rámci stranického diskursu.⁵⁷ Vrhelova kronika se tak ocitá na jedné lodi s poezií i beletrií, které spolu s ní vytváří historii.⁵⁸

Sémantická pole, v nichž se F. Vrhel (zastupován svými slovy) pohybuje, vznikají vzájemnou resonancí a disonancí různých diskursů. F. Vrhel je otcem, sedlákem, politikem, Čechem atd.⁵⁹ Společenské a kulturní role, v nichž vystupuje, vytváří jeho myšlenkový svět, který se reprezentuje v obecní, ale především rodinné kronice slovy, tj. znaky s určitými významy. Aby tyto kulturní kódy byly alespoň částečně rozluštěny, musí být porovnány s kódy, které vysílá okolní kultura, ve formě stejných slov, ale s významem, který se nemusí nutně a beze zbytku shodovat s vyzněním kódu, který byl vyslán F. Vrhelem.⁶⁰ Tato

⁵⁴ Srov. U. ECO, *Teorie*, s. 11.

⁵⁵ Koncept *ideálního/modelového* čtenáře srov. Umberto ECO, *Šest procházek literárními lesy. Přednášky na Harvardově universitě*, Olomouc 1997, s. 17. F. Vrhel svého ideálního čtenáře vytváří nejen literárními prostředky svého vyprávění (které nejsou valné - ostatně F. Vrhel se nikde netváří jako literát, ale prezentuje se jako zaznamenavatel historie – písmák. Je třeba mít na vědomí, jak literární typ písmáctví tehdy fungoval, a že byl považován za jediný relevantní přínos venkovské kultury pro obecně psanou kulturu národa. Samotné slovo písmák je více než příznakové. Je vyjádřením myšlenkové nezávislosti, zároveň nezdolnosti národa a charakterové nezlomnosti obyčejného českého člověka - sedláka (a jako takové patří do agrární ideologie a je převzato z národní ideologie), ale postuluje jej už v úvodu svého Památníku: *Účelem této knihy jest a bude, aby potomci tohoto rodu měli určité upomínky na poměry a minulost svých předků*, F. VRHEL, *Památník*, s. 2.

⁵⁶ F. Vrhel vedl rovněž obecní kroniku; srov. SOkA Tábor, Fond obce Košice, *Obecní kronika obce Košice*.

⁵⁷ Srov. článek, který vyšel v rámci agrárního deníku *Venkov: Udrželi jste svůj grunt alespoň sto let? Ani v Napoleonských válkách neutekli Vrhelové z rodného gruntu*, *Venkov* 29. 10. 1939.

⁵⁸ Srov. J. HOWARDOVÁ, c.d., s. 70-71. Ve venkovském prostředí je to např. již zmiňovaný román J. Š. BAARA, *Jan Cimburá*. Srov. poznámka č. 11.

⁵⁹ K problematice diskursu mimo jiné rozhovory s Michelelem Foucaultem ve sborníku *Pařížské rozhovory o strukturalismu*; srov. Mojmír GRYGAR (ed.), *Pařížské rozhovory o strukturalismu*, Praha 1969, s. 23 – 30; 114-129. S. J. GRENZ, *Úvod do postmodernismu*, s. 122-135. srov. Seymour CHATMAN, *Příběh a diskurs. Narativní struktura v literatuře a filmu*, Brno 2008.

⁶⁰ U. ECO, *Teorie*, s. 87 – 102.

přeznačení lze chápat jako neporozumění významu, častěji ovšem jako projev individua, a tudíž jako obohacení slova o další významový odstín.⁶¹ Z hlediska sémiotického lze hovořit o společném rozhraní (vztah jedinec – artefakt),⁶² nebo o splývání okrajů asociativních polí (jedinec – jedinec).⁶³ Středem této úvahy je člověk, a proto je nutné soustředit se na druhý z výše uvedených pojmů, byť ani prvně jmenovaný nezůstane oslyšen. Celý problém je možno uchopit tak, že jedinec ve své reflexi sebe i okolního světa přidává další sémantické významy k již poznanému.⁶⁴ Při poznávání okolního světa dochází k enkulturaci, jinak k přijímání dalších a dalších kódů.⁶⁵ Nejdříve je zdrojem informací bytí s matkou, potažmo rodinou, potom přichází na řadu další a širší okolí ... a tak dále; stále dochází k pozměňování významu na základě dalších zkušeností.⁶⁶ Jeden výraz může asociovat stejné významy, pokud se jedná o společně sdílený statek v rámci dané society – např. slovo otec vyvolá různé asociace při vybavení si toho daného konkrétního otce, společný pojem slova je však stejný u různých adresátů.⁶⁷

⁶¹ Srov. Jiří ČERNÝ – Jan HOLEŠ, *Sémiotika*, Praha 2004, s. 59 – 68; 89 – 91; 108 – 113. Srov dále Ladislav TONDL, *Mezi epistemologií a sémiotikou. Deset studií o vztazích poznání a porozumění významu*, Praha 1996, s. 209 – 218.

⁶² Jarmila DOUBRAVOVÁ, *Sémiotika v teorii a praxi. Proměny a stav oboru do konce 20. století*, Praha 2002, s. 148 – 149. Blíže k této problematice srov. L. TONDL, c. d., s. 138 – 163. L. Tondl má ve své stati na mysli především počítače, jako artefakt sui generis, ale jeho pojetí je možné vztáhnout i předměty každodennosti používané v minulosti – i ony nesly nějakou informaci; srov. Josef PETRÁŇ – Lydia PETRÁŇOVÁ, *Středověká lexikografie k názvosloví domu a jeho příslušenství*, Husitský Tábor 10, 1988 – [1991], s. 9 – 16.

⁶³ Srov. J. ČERNÝ – J. HOLEŠ, c. d., s. 116 – 117. Srov. dále J. DOUBRAVOVÁ, c. d., s. 20 – 24.

⁶⁴ Srov. poznámka č. 62.

⁶⁵ Srov. A.D. ŠVEJČER – L. B. NIKOLSKIJ, *Úvod do sociolingvistiky*, Praha 1983, s. 116 – 120.

⁶⁶ Josef Kandert ve své studii uvádí zajímavý poznatek z vlastních etnografických výzkumů ve venkovském prostředí východního Slovenska: *Intenzita vzpomínek – u stejných kategorií jevů – se také liší podle pohlaví mluvčího, tzn. že různě kvalitně (z historického hlediska) si tytéž jevy a události pamatují muži a ženy. Ženy si kupříkladu lépe pamatují rodinné události, muži místní události politického charakteru atp.* Srov. J. KANDERT, c. d. s. 201.

⁶⁷ Srov. J. ČERNÝ – J. HOLEŠ, c. d., s. 119 – 123. Srov. dále P. LOZOVIUK, c. d., s. 119 – 120.

Každý jedinec pohybuje na základě zkušenosti významem slov na ose centrum – periferie v rámci sémantického pole.⁶⁸ Centrum významu je jeho obecně sdílené pojetí v rámci sémantického pole a termínem periferie lze chápat všechny posuny významu slov k jiným sémantickým polím. Není možné zcela vystihnout všechny asociace, které vyvolá ten který pojem u jiného člověka⁶⁹, pro účel této práce je však důležité zaznamenat oba výše uvedené póly u Františka Vrhela. Centrum sémantického pole slova je vymezeno pro potřeby této práce:

a) Riegerovým nebo Ottovým slovníkem naučným (bez zajímavosti není ani sémantický posun, především politických hesel mezi oběma slovníky);⁷⁰

b) použitím slova ve zvolené literatuře, udávajícím význam slovu v národním prostředí a pro zvolenou entitu – sedláka (J. Š. Baar, *Jan Cimbury*);⁷¹

c) ve stranickém programu (*Program a organizační řád Republikánské strany zemědělského a malorolnického lidu*, Praha 1928);⁷²

d) lokálním použitím a pochopením slova zaznamenaném v místním stranickém (*Náš kraj*) a kulturním tisku, v němž je F. Vrhel zmiňován (*Staré i nové zvěsti ze Soběslavě a okolí*);⁷³

e) v lidové slovesnosti regionu a místa (Táborsko - Soběslav, Košice – Roudná).⁷⁴ Posunutí významu slova lze očekávat v souvislosti se společenskými, kulturními a politickými konotacemi, jež slovo vyvolává ve všech sférách užití, včetně vymezení v lexikální literatuře. Rozhodující pro pochopení významu slova i jeho

⁶⁸ Dichotomie centrum – periferie je kategorií kognitivní lingvistiky; k tomu srov. Irena VAŇKOVÁ – Iva NEBESKÁ – Lucie SAICOVÁ ŘÍMALOVÁ - Jasňa ŠLÉDROVÁ, *Co na srdci, to na jazyku*, Praha 2005, s. 34.

⁶⁹ Srov. J. ČERNÝ – J. HOLEŠ, c. d., s. 116 – 117.

⁷⁰ *Slovník naučný*. Red. František Ladislav Rieger, Praha 1860 – 1874; *Ottův slovník naučný*, Praha 1880 – 1909.

⁷¹ K vymezení pojmu sedlák kromě slovníků uvedených v pozn. č. 71, především jeho uchopení dobovou sociologií srov. I. A. BLÁHA, c. d., s. 1 – 11, 93 – 211. Srov dále pozn. č. 11.

⁷² Zvolený program je středem mezi dvěma krajními – program z roku 1922 reagoval více na politické změny na území českého státu (vznik republiky) i na další poměry (volební výsledek v roce 1920 apod.); srov. D. UHLÍŘ, c. d., s. 27 - 33.

⁷³ Srov. Tábor, *Náš kraj*, Tábor, ročník 5 - 20, 1923 – 1938 (dále v citacích jen NK číslo, rok vydání a strana); Srov. *Staré i nové zvěsti ze Soběslavě a okolí*, Soběslav 1905 – 1914.

⁷⁴ Srov. Roman CIKHART, *Táborsko. Popis přírodní, historický a národopisný, díl III – Národopis*, Tábor 1921.

sémantického pole je však osobnost F. Vrhela, respektive role autora ve vztahu k tzv. ideálnímu čtenáři.⁷⁵

Tato práce nese podtitul *Nahlédnutí do myšlenkového světa jednoho sedláka*. Slovo *nahlédnutí* chce naznačit myšlenkou neschopnost zcela a úplně beze zbytku poznat, popsat a charakterizovat svět každého jednotlivce, jeho přání snahy, touhy, myšlenkové postupy. Psaným textem je umožněno historikovi, aby podkryl jen část vědomého i nevědomého jednání toho druhého a aby nabídl jen nahlédnutí, letný pohled do světa naší vnitřní svobody formou textové interpretace. Jakékoliv další pokusy by šly proti smyslu takových snah, totiž vidět v tom druhém svébytnou a samostatnou bytost, člověka sobě rovného. Za souslovím *myšlenkový svět* se skrývá svět představ, názorů a poznatků jednoho člověka, v nichž se zabydluje a umožňuje mu chápat svět okolo sebe; je tedy jakýmsi světem za zrcadlem, v němž člověk poznává sebe v interakci s druhými. Překladovým klíčem je vyslovená touha něco sdělit a být vyslyšen; člověk tímto vysloveným přáním nabízí interpretaci, která odpovídá jeho zázemí, myšlenkám i společenské situaci, a vytváří tak svého ideálního čtenáře, s nímž se může (nebo nemusí) čtenář ztotožnit. Potřebné je tedy přání druhého vyslechnout. Myšlenkový svět se od ideologie liší tím, že není vystavěn na filosofických postulátech a obsahuje kromě stereotypů a klišé i životní zkušenosti. Je tedy nutně plný omylů a zavádějících informací, ale na druhé straně nepředstírá objektivní platnost a jeho projev, jako v tomto případě rodinná kronika, je subjektivní výpovědí o vztazích a hodnotách preferovaných individuem, *jedním sedlákem*. Interakce a vzájemná střetnutí myšlenkového světa a ideologií vytváří prostor naší svobody, v němž nejsme jen trpnými recipienty, ale i tvůrci.

1 František Vrhel

Na konci července roku 1938 byl na třetí straně regionálního agrárního časopisu z okolí Tábora *Náš kraj* otisknut oslavný článek k šedesátým narozeninám Františka Vrhela.⁷⁶ Nesl název *František Vrhel, statkář z Roudné u Soběslavi šedesátníkem* a jeho rozsah, obsah i připojená fotografie dávají znát, že František Vrhel patřil mezi významné osobnosti republikánské strany v okrese. Článek shrnuje životní a politické osudy sedláka, který se od mladých let angažuje v agrárnickém hnutí a mimo to ještě pečuje o svůj majetek a rodinu. Později vstupuje do obecného povědomí a do dějin regionu mezi Tučapami, Soběslaví a Tábořem jako starosta i jako předseda místní školní rady v Košicích. Toto území je trojúhelníkem životních osudů a politické práce pozdějšího člena okresního zastupitelstva i člena řady organizací, spolků a sdružení svázaných s vlivem středové politické strany,⁷⁷ či jen člena spolků vyplňujících volný čas a snažících se o zvelebení venkova.⁷⁸ Samotné laudatio je nahlédnutím do hodnotového světa lidí, kteří si čtvrtěk co čtvrtěk nechávají posílat týdeník *Náš kraj*, aby se dozvěděli něco málo o politice, celostátní i regionální; o ochotnických i profesionálních představeních, sokolských sletech, cenách dobytka a plodin, ale i těch, kteří berou toto periodikum jako místo setkání s vyumělkovanými příběhy, v nichž bodrý venkovan nakonec stejně zvítězí nad tenatami města.⁷⁹ František Vrhel zapadá do

⁷⁶ Srov. *Náš kraj*, Tábor, ročník 20, 1938, číslo 29, 28. července 1938, s. 3 (dále jen *Náš kraj*, 28. července 1938, s. 3.).

⁷⁷ Srov. Eva BROKLOVÁ – Josef TOMEŠ – Martin PEHR, *Agrárníci, národní demokraté a lidovci ve druhém poločase první Československé republiky*, Praha 2008, s. 33, srov. Věra OLIVOVÁ, *Československá demokracie 1918-1938*, ČČH 88, 1990, s. 307. V tomto článku je Republikánská strana maloroľnického a zemědělského lidu řazena do republikánského proudu. Obdobně srov. Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře první republiky (1918-1938). Díl druhý: Československo a české země v krizi a v ohrožení (1930-1935)*, Praha 2002, s. 288.

⁷⁸ Srov. *Náš kraj*, 28. července 1938, s. 3. Srov. další články v *Našem kraji*, v nichž je jméno F. Vrhela zmíněno. F. Vrhel v nich vystupuje v roli angažovaného politika, usilujícího právě o tyto hodnoty.

⁷⁹ Mezi čtenáři oblíbený byl zejména autor Karel Mlaka, který ve svém díle podobné schémata s oblibou využíval. Citovaný motiv pochází z jím uveřejňovaného románu na pokračování *Pošlapané záhony* v časopise *Náš kraj*, Tábor, ročník 3, 1923, číslo 8, 22. února 1923, s. 2.

tohoto světa nejen svými názory i životními osudy, které mohou být podnětné, inspirativní a návodné pro každého, kdo chce spojit své životní směřování s politikou a zároveň neopustit rodný statek. Politika je pro možného obdivovatele F. Vrhela, či jiného regionálního politika z řad čtenářů, nemyslitelná bez sepjetí s kořeny, z nichž vychází. Pokusme se život Františka Vrhela v krátkosti popsat na základě výše zmíněného článku, jím napsaného *Památniku*, několika poznámek v obecní a školní kronice,(?) či archivních materiálech, ale i jedné fotografie a měnicího se podpisu a tento výsledek v následujících kapitolách porovnat s jeho názory, jejich vývojem v konfrontaci s vnějším světem.⁸⁰

Bez aspirací na psychologickou přesnost lze charakterizovat osobnost Františka Vrhela na základě fotografie publikované spolu s oslavným článkem ve výše zmíněném týdeníku.⁸¹ Fotografie vznikla zřejmě ve věhlasné tábořské fotografické firmě Šechtl - Voseček a byla později se souhlasem rodiny otisknuta v agrárnickém tisku ve zmenšené podobě jen jako poprsí. Vidíme na ní staršího muže s prošedivělým knírkem, vysokým čelem, bílými vousy a orlím nosem. Fotografovaný pečlivě upraveného zevnějšku prozrazuje svou kravatou, oblekem i sebevědomým výrazem příslušnost ke střední vrstvě meziválečného Československa. František Vrhel se nechal zřejmě vyfotografovat až jako starší muž, protože by v jinak pečlivě vedeném rodinném albu rodiny Vrhelových jeho dřívější podobenka nechyběla. Nemůžeme však ani vyloučit možnost, že fotografie vznikla až na podnět redakce *Našeho kraje*.

S osobností druhého člověka seznamuje mimo vlastního zjevu podpis, který je potvrzením předešlých slov či ujednání. František Vrhel dokumenty stvrzoval dvěma druhy podpisů od sebe vzdálených pouze půl roku. Rozdíl mezi nimi je snad přesným vystižením vývoje osobnosti, nabývající na společenské

⁸⁰ František VRHEL, *Památník*. Edice části dokumentu v příloze této práce. Dále srov. SOkA Tábor, *Obecní kronika obce Košice*; SOkA Tábor, Fond škola Košice, *Kronika dvouřídni obecné školy v Košicích*. Kromě výše uvedených fondů v SOkA Tábor *Fond Okresní zastupitelstvo Soběslav 1865-1928*, inv. č. 37-41, IA 37-41, Karton 3, kniha 1-5; *Fond Okresní zastupitelstvo Tábor*, Protokoly o schůzích okr. zastupitelstva 1929-1930, karton 1, inv. č. 3/1 *Protokoly o schůzích okresního výboru 1929-1930* karton 3; Inv. č. 4/1 Protokoly o schůzích okresního zastupitelstva 1931-1932, karton 4; inv. č. 5/1 *Protokoly o schůzích okr. zastupitelstva 1933-1934*, karton 5. Z Fondu Rudolf Beran uloženého v Národním Archivu v Praze (dále NA Praha): inv. č. 47-32/2 Korespondence různých osob zasílaná Beranovi.

⁸¹ Srov. *Náš kraj*, Tábor, ročník 20, 1938, číslo 29, 28. července 1938, s. 3.

prestiži; možná je důkazem rychlého přijetí nově získané společenské role, či snad jen podružným vyjádřením schopnosti uvyknout rytmu kancelářské práce, s níž je podpis spojen. Jeden typ podpisu prozrazoval člověka, který se ničím nevymykal společenskému, kulturnímu a sociálnímu milieu, z něhož pocházel a jež jej obklopuje. Byl to podpis začínajícího starosty, nemálo podobný podpisu školáka. Pečlivé vedení pera ukazuje na svědomitou, leč jinak průměrnou osobnost.⁸² Druhý typ, pocházející z konce roku 1913,⁸³ byl podpisem energického a cílevědomého člověka. Písmeno „F“ tohoto podpisu získává kličku pod linkou a přichází o stříšku, „V“ na začátku příjmení ostatně jako celé příjmení dostává na pravou stranu nakloněnější tvar a dynamičtější podobu. Není bez zajímavosti, že odlišné typy podpisů užíval František Vrhel i v dalších letech. Skromnější typ se objevil např. na konci předmluvy k obecní kronice⁸⁴ nebo v prvním dopise kondolenčního charakteru, jehož adresátem byl Rudolf Beran, tehdy vedoucí postava jihočeských agrárníků a poslanec.⁸⁵ V dopise z 22. března 1930 kondoloval František Vrhel k úmrtí Beranova otce a stvrzuje list podpisem staršího typu.⁸⁶ Za podpisem je cítit jistá nespěšnost, ať již vůči vlastním spoluobčanům a dalším generacím čtenářů obecní kroniky, či ve styku s vlivným politikem celostátního významu, jakým Beran byl.

Druhý typ podpisu, plný sebevědomí, byl užit v úvodu do rodinné kroniky a stvrzoval kondolenci ke ztrátě Beranovy matky; tehdy svým dopisem zastupoval František Vrhel okresní organizaci strany.⁸⁷ Stojí za zmínku, že se ve zmiňovaném roce 1913 změnilo podpisy i dalších členů místní školní rady.⁸⁸ Nejméně Karla Saluse, řídícího učitele a pozdějšího autora modelu Tábora v 17. století; přibylo k němu jen závěrečné dotažení podpisu pod linku tolik typické u různých osobností 19. století.⁸⁹ Ostatní radní zdobili své podpisy kudrlinkami

⁸² SOKA Tábor, Fond škola Košice, *Zápisy místní školní rady*, inv. č. 185. Protokol číslo 30 ze 14. dubna 1912.

⁸³ SOKA Tábor, Fond škola Košice, Protokol číslo 34 ze 13. prosince 1913.

⁸⁴ SOKA Tábor, *Obecní kronika obce Košice*, s. 2.

⁸⁵ NA Praha, Fond Rudolf Beran, Inv. č. 47-32/2 *Korespondence různých osob zasílaná Beranovi*.

⁸⁶ NA Praha, Inv. č. 47-32/2 *Korespondence různých osob zasílaná Beranovi*.

⁸⁷ TAMTÉŽ

⁸⁸ SOKA TÁBOR, fond škola Košice, *Zápisy místní školní rady*. Inv. č. 185. Protokol číslo 34 ze 13. prosince 1913.

⁸⁹ TAMTÉŽ.

a nebo svůj podpis zvětšili; proměny jejich podpisu v korespondenci v následujících obdobích nelze ani potvrdit ani vyloučit, při podpisu významných listin a dokumentů však zůstaly nezměněny. Proč právě na konci roku 1913 změnili členové místní školní rady svůj podpis?⁹⁰ Byl zmiňovaný podpis i dochované literárně kronikářské dílo Františka Vrhela natolik průkazným znakem výjimečné osobnosti, že si zaslouží pozornost a zájem?

1.1 Životopis Františka Vrhela

František Vrhel se narodil 29. července 1878 v rodině sedláka a pozdějšího starosty Jana Vrhela a Barbory rozené Bílkové z Doubí u Tábora.⁹¹ Rodina vlastnila statek čp. 12 v Košicích, kde svým hospodařením navazovala na předešlé generace rodu, který žil v obci prokazatelně od 17. století.⁹² František byl třetím z deseti dětí římskokatolické rodiny. Původně nejstarší dcera Barbora koncem roku 1889 zemřela a tak se nejstarším dítětem stala Marie, později provdaná za Jana Machoně. Otcí a matce Vrhelových se kromě Barbory a Františka narodili ještě čtyři chlapci a čtyři dívky.⁹³ Josef a Antonín se v dospělém věku věnovali učitelskému povolání a Václav se stal truhlářem a strojníkem. V zemědělství zůstali bratři Jan a Vojtěch a rodinný statek převzal nejstarší František. Jan se přestěhoval za svou chotí do Bálkovy Lhoty a jeho příklad inspiroval Vojtěcha, který následoval svou manželku do Myslkovic. Oba na převzatých usedlostech stejně jako František hospodařili.⁹⁴

Politický zápal tolik příznačný pro F. Vrhela byl v rodině dědičný. Už Františkův otec Jan byl starostou v Košicích v letech 1889-1893 a po skončení

⁹⁰ TAMTÉŽ. Není bez zajímavosti, že zápis je psán rukou Františka Vrhela.

⁹¹ F. VRHEL, *Památník*, s. 6.

⁹² František Vrhel odkazoval svůj původ až do 12. století, ale jím citované autority regionálního dějepisectví R. Cikhart a A. Sedláček tento vývod nepotvrzují. Srov. např. Alois SASSMAN (ed.), *Cikhart, Roman, Staré selské rody na Táborsku*. Rodopisná revue, 2003.

⁹³ F. VRHEL, *Památník*, s. 5-6.

⁹⁴ F. VRHEL, *Památník*, s. 5-6.

⁹⁴ TAMTÉŽ, s. 8.

starostenského mandátu byl dál členem obecního zastupitelstva a kandidoval do zastupitelstva okresního.⁹⁵ Je přirozené, že si dva rolníci, otec a po něm syn, vyvolili agrární stranu, která spojovala myšlenky vztahu k půdě s ideou liberální demokracie jako politického základu pro rozvoj venkova. Padařov, místo spjaté s životem a dílem zakladatele agrárního myšlení Alfonse Šťastného, je od Tábora stejně daleko jako Košice, byť na jinou světovou stranu. Politika zaujala v činnosti Jana Vrhela místo teprve se zajištěním statku a s jeho možným předáním další generaci. Jan Vrhel patřil spíš k politizujícím sedlákům, tedy k starší generaci voličstva vznikajícího hnutí, než k politikům-sedlákům, jehož představitelem byl na celostátní úrovni např. Antonín Švehla, nebo na úrovni soběslavského okresu později Janův syn František, kteří hospodařili a ruku v ruce s tím byli činnými i ve věcech veřejných.

Děti ze statku na návsi proti kapli sv. Anny navštěvovaly místní dvoutřídní školu, která pro Františka znamenala nejvyšší metu dosaženého vzdělání. Víc ostatně k vedení statku nepotřeboval, protože s hospodařením se seznamoval takřka od narození a na úlohu budoucího majitele statku byl pečlivě připravován, stejně jako jeho sestry a bratři museli počítat s tím, že na rodném statku zůstat nemohou, protože zkušenost z předchozích dějin rodu vedla k poznání mnoha jiných hospodářů: rodinný statek nelze dělit, protože by došlo ke krachu celého hospodářství a rodina by byla na pokraji bídy.⁹⁶ V případě nejstarších selských synků bylo v jejich životě nemilým přerušением cesty k převzetí rodového majetku povinné odsloužení vojenské služby, která tehdy v průměru trvala tři roky,

⁹⁵ Srov. SOkA Tábor, *Obecní kronika obce Košice*, s. 13., Srov. SOkA Tábor, *Zápisy místní školní rady*. Inv. č. 185. K volbám do okresního výboru byla Janu Vrhelovi vyplacena dieta z obecního účtu v hodnotě 2 korun. Srov. SOkA Tábor, fond Okresní zastupitelstvo v Soběslavi, inv. č. 139 IIB *Obecní rozpočty a účty 1910-11*, karton 16.

⁹⁶ K svízelné situaci sourozenců hospodáře a zadlužení statků srov. J. PETRÁŇ, *Příběh Ouběnic*, s. 143-147. Srov. jak mohlo vypadat vyrovnání mezi sourozenci popisuje J.Š.Baar v románu *Jan Cimburá: „Živnost doma byla malá a na ní ještě asi čtyři děti“ ... „Na toto vyzvání vytáhl nejstarší Cimburův bratr modlitební knížky a z nich vysázel na stůl deset stovek“*. Jindřich Šimon BAAR, *Jan Cimburá. Jihočeská idyla*. Praha 1979, s. 15, 97. Srov. VRHEL, František, *Památník*. s. 5-7. Srov. K. KROFTA, *Dějiny selského stavu*, s. 427-430. Srov. V. V. DOSTÁL, *Agrární strana*, s. 17. ; Srov. Oldřiška KODEDOVÁ, *Příspěvek k sociální skladbě jihočeské vesnice v období 1880-1914*, ČsČH 77, 1979, s. 54.

v případě F. Vrhela od roku 1899 do roku 1902.⁹⁷ Rodák jedné z největších vesnic v tehdejší soběslavském okrese při ní opustil prostor, který poznal prostřednictvím rodinných kontaktů a při roznášení agrárních novin *Cep* nebo jako pomocník v otcově politické činnosti.⁹⁸ Sloužil v Jindřichově Hradci, na hlavním velitelství v Praze a v Brück in Leith.⁹⁹ Mezitím se jeho bratr Josef dostal na učitelský ústav v Soběslavi, který vzdělával učitele pro základní školy.¹⁰⁰ František Vrhel také nechtěl zůstat jen u základního vzdělání a rozšiřoval své znalosti na poli agrotechniky a zemědělství návštěvami zimních kurzů při

⁹⁷ Srov. F. Vrhel, *Památník*, s. 8. Srov. jaké místo má voják např. v lidových rčeních: Jaroslav ZAORÁLEK, *Lidová rčení*, Praha 2000, s. 688, nebo v písních: Karel Jaromír ERBEN, *Prostonárodní písně a říkadla 5. Písně o stavech, živnostech a jiných stránkách života občanského. Selské hospodářství. Písně vojenské*, Praha 1988, s. 251 nn. Srov. J. PETRÁŇ, *Příběh Ouběnic*, s. 168. Srov. J. Š. BAAR, *Jan Cimbur*, s. 193-196; 280-281.

⁹⁸ Srov. *Náš kraj*, ročník 20, 1938, číslo 29, 28. července 1938, s. 3. Srov. F. Vrhel, *Památník*, s. 8. Srov. František Bernard, *Dorost rolnický ve službách našeho venkova*. Staré i nové zvěsti ze Soběslavě a okolí, 10, 1913, č. 3, s. 35-37. V tomto článku je mezi činovníky etabloující se agrární strany na Soběslavsku jmenován také příbuzný Františka Vrhela Josef Vrhel z Bradlána u Soběslavi.

⁹⁹ F. VRHEL, *Památník*, s. 8.

¹⁰⁰ TAMTÉŽ. Význam Učitelského ústavu v Soběslavi pro vzdělání učitelů obecních škol v regionu a pro vzdělání obyvatelstva na Soběslavsku je nedocenitelný. Absolventem ústavu byl nejen Vrhelův bratr Josef, ale i všichni učitelé na obecní škole v Košicích v době politického působení F. Vrhela. Srov. SOKA Tábor, *Kronika dvouřádné obecné školy v Košicích*, s. 131-132, 168, 172, 177, 185; Úlohu učitelských ústavů ve vzdělávací soustavě Rakouska-Uherska a obsah výuky na těchto ústavech popisuje Jan Šafránek; srov. Jan ŠAFRÁNEK, *Školy české. Obraz jejich vývoje a osudů*, Díl II., Praha 1919, s. 290-295. Úlohou učitelského ústavu v Soběslavi se zabývá ve vzpomínkově zbarveném sborníku Eugen Neumann, poslední ředitel tohoto ústavu před vznikem Pedagogické fakulty University Karlovy v Českých Budějovicích; srov. Eugen NEUMANN, *Na rozloučenou s učitelským ústavem v Soběslavi. 1870-1948*, Soběslav 1948, s. 190-192. V osmdesátých letech 19. století se mění pohled venkovského obyvatelstva na vzdělání; tato změna souvisí s tzv. Hasnerovými školskými zákony, kdy bylo školství vyčleněno z dílky obecní samosprávy; srov. Milan HLAVÁČKA, *Zlatý věk české samosprávy. Samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862-1913*, Praha 2006, s. 93-95. Srov. Josef PETRÁŇ, *Příběh Ouběnic*, s. 182; srov. Miroslav NOVOTNÝ a kol., *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech od středověkých počátků do současnosti*, České Budějovice 2006, s. 121, 125-126.

hospodářské škole v Táboře.¹⁰¹ Kurz umožňoval sedlákům z okolí Tábora v době hospodářského klidu vzdělání na špičkové, takřka vysokoškolské úrovni, ve správě statků, účetnictví a jiných oblastech, jež mohli ve své praktické činnosti upotřebit; a zároveň je seznamoval s pokrokem v oborech souvisejících s každodenní rolnickou prací.¹⁰²

V roce 1906 se F. Vrhel účastnil politických setkání, jež měly dopomoci k poslancekému mandátu agrárnickému politikovi a rolníkovi Josefu Sůhradovi.¹⁰³ Jeho politická činnost nabyla regionálních rozměrů, byl důvěrníkem strany na okrese, tedy jakýmsi předsedou okresní organizace v době, kdy ještě nebyl členem obecního zastupitelstva.¹⁰⁴ Zdá se, že oba Vrhelové, otec a syn své politické kroky koordinovali. Jan působil spíše v rámci samosprávy a František postupoval po žebříčku funkcí ve straně.¹⁰⁵

1.2 František Vrhel - hospodář, politik, kronikář

V roce 1910 se ženila a vdávala většina dětí Jana Vrhela a již zemřelé Barbory Vrhelové starší.¹⁰⁶ Nejdříve odešel z rodného stavení na statek své nevěsty v Bálkově Lhotě Jan Vrhel ml. a poté se za svou nevěstou vydal i Josef Vrhel do Dušejova. 18. listopadu 1910 si František Vrhel vzal za ženu Marii

¹⁰¹ SOKA Tábor, *Obecní kronika obce Košice*, s. 2. Zmínka o návštěvě kurzu měla význam jen pro obecní vnímání F. Vrhela, co navrhovatele vzniku Obecní kroniky, protože v *Památniku* o ní neinformuje; srov. František VRHEL, *Památník* a není ani součástí oslavného článku v *Našem kraji: Náš kraj*, Tábor, ročník 20, 1938, číslo 29, 28. července 1938, s. 3.

¹⁰² Helena KOKEŠOVÁ, *Přínos hospodářské akademie v Táboře pro rozvoj zemědělského školství a osvěty v letech 1866-1919*, in: Blanka Rašticová(ed.), *Zemědělské školství, výzkum a osvěta jako předpoklad hospodářského a sociálního rozvoje venkova v 19. a 20. století*, Uherské Hradiště 2004, s. 69-80.

¹⁰³ F. VRHEL, *Památník*, s. 10. Srov. *Náš kraj*, Tábor, ročník 20, 1938, číslo 29, 28. července 1938, s. 3.

¹⁰⁴ F. VRHEL, *Památník*, s. 10. V již mnohokrát zmiňovaném článku v *Našem kraji* byl vyzdvihnut význam F. Vrhela pro zvolení Josefa Sůhrady poslancem, srov. *Náš kraj*, Tábor, ročník 20, 1938, číslo 29, 28. července 1938, s. 3.

¹⁰⁵ Srov. pozn. č. 98.

¹⁰⁶ František VRHEL, *Památník*, s. 11.

Šedovou, dceru starosty z Tučap. Sňatek umožnil Františkovi, aby po otci převzal rodinný statek.¹⁰⁷ V tomto roce byla vedena v kolonce plátce daně za čp. 12 ještě dvě jména: Jan a František; následujícího roku bylo ve stejné kolonce již jen jméno Františka Vrhela.¹⁰⁸ Františkovo a Mariino manželství bylo za dva roky od sňatku požehnáno narozením prvního dítěte, syna po otci i po dědovi z matčiny strany pokřtěného jménem František.¹⁰⁹ Konaly se volby do obecního zastupitelstva a František Vrhel se stal na následující volební období starostou.¹¹⁰ O rok později se narodil další syn Jaroslav.¹¹¹ Bylo to nedlouho před zasedáním místní školní rady, jejímž předsedou byl z titulu funkce starosty obce.¹¹² Snad právě v narození dalšího potomka je onen důvod změny podpisu, který se pak na celý zbytek života stal stvrzením jeho sebevědomí a osobnosti.¹¹³

S rokem 1914 vstoupila do poklidného života regionálního politika a jeho rodiny první světová válka, jež změnila výrazným způsobem i poměry a vztahy v obci.¹¹⁴ Na srbské a ruské frontě zemřeli bratři Václav a Antonín.¹¹⁵ V Košicích občané oplakávali kromě vlastních příbuzných i místního učitele Václava Kačírka, zakladatele a prvního režiséra místního ochotnického spolku.¹¹⁶ Navíc se zhoršily

¹⁰⁷ F. VRHEL, *Památník*, s. 11. Zvyklost se sňatkem předávat statek zaznamenává J. Š. Baar, srov. J. Š. BAAR, *Jan Cimbura*, s. 267.

¹⁰⁸ SOKA Tábor, *Obecní rozpočty a účty 1910-11*, karton 16.

¹⁰⁹ F. VRHEL, *Památník*, s. 12.

¹¹⁰ F. VRHEL, *Památník*, s. 12. Srov. výjimečný zápis o novém předsedovi místní školní rady ve školní kronice: „Dne 5.12 začal úřadovati ve zdejší obci nově zvolení obecní starosta pan František Vrhel, rolník č. 12 v Košicích.“ SOKA Tábor, *Kronika dvoutřídní obecné školy v Košicích*, s. 172.

¹¹¹ F. VRHEL, *Památník*, s. 13.

¹¹² Srov. Milan HLAVAČKA, *Zlatý věk české samosprávy. Samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862-1913*, Praha 2006.

¹¹³ Srov. poznámky 82 a 83.

¹¹⁴ Srov. II. kapitola. Srov. SOKA Tábor, *Obecní kronika obce Košice*, s. 23-25. Srov. SOKA Tábor, *Kronika dvoutřídní obecné školy v Košicích*, s. 181-182. Srov. F. VRHEL, *Památník*, s. 13. Srov. I. ŠEDIVÝ, *Češi*, s. 260.

¹¹⁵ F. VRHEL, *Památník*, s. 14, 18.

¹¹⁶ Srov. SOKA Tábor, *Obecní kronika obce Košice*, s. 21. Srov. SOKA Tábor, *Kronika dvoutřídní obecné školy v Košicích*, zde poslední zmínka o Václavu Kačírkovi na straně 184 informuje o jeho zajištění v Srbsku. O smrti Václava Kačírka informuje zápis místní školní rady z 28. 3. 1918, v němž

vztahy mezi starostou a ostatními obyvateli obce, kteří mu zazlívali podřízenou roli vůči vyšším správním orgánům.¹¹⁷ V pohnutých válečných poměrech se statkářovi z čp. 12 narodilo třetí dítě, syn Josef. Do válečného období zapadl i Vrhelův živý zájem o kronikářskou práci. Dne 25. dubna 1915 se sešlo obecní zastupitelstvo, aby přijalo starostův návrh a dalo vzniknout Pamětní knize obce Košice.¹¹⁸ Prvním zapisovatelem byl zvolen sám předkladatel návrhu - starosta František Vrhel, který vedl kroniku až do roku 1931.¹¹⁹

Dne 13. dubna 1918 se František Vrhel jako jeden z čelných představitelů agrární strany na Soběslavsku zúčastnil památné schůze v Obecním domě, při níž byl požadován vznik samostatného českého státu.¹²⁰ Po skončení války vznikl nový stát - Československá republika a František Vrhel se cítil být jeho hrdým občanem, byl to i jeho stát.¹²¹ O Vrhelově postoji k nově vzniklému státu svědčí nejen starost o zřízení prvního památníku padlým spoluobčanům, ale také práce v obecním zastupitelstvu a především v místní školní radě.¹²² Ve vzdělání rolníků viděl František Vrhel stejně jako jiní politici jeho strany jedinou cestu k povznesení venkova.¹²³ Úspěch zemědělců byl také podmíněn používáním nových poznatků agrotechniky, zaváděním elektřiny a budováním silnic.¹²⁴

je zmíněna i budoucí prosba o náhradu za Václav Kačírka, srov. *Zápisy místní školní rady*, inv. č. 185. Protokol č. 40. Srov. F. VRHEL, *Památník*, s. 13 - zde seznam padlých z obce Košice.

¹¹⁷ Srov. Zdeněk KÁRNÍK, *České země v éře první republiky (1918-1938). Díl první. Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*, Praha 2003, s. 66, 71-72.

¹¹⁸ Srov. SOKA Tábor, *Obecní kronika obce Košice*, s. 1.

¹¹⁹ TAMTÉŽ, s. 2. Srov. F. VRHEL, *Památník*, s. 1, 2.

¹²⁰ Srov. *Náš kraj*, Tábor, ročník 20, 1938, číslo 29, 28. července 1938, s. 3. Popis události v *Památníku* je důležitý pro vnímání nově vzniklého státu Františkem Vrhelem: „*Po schůzi, na které se jednalo a manifestovalo pro samostatný Český stát se vykonala se historická přísaha všech účastníků, již přečetl profesor a spisovatel Alois Jirásek. Byla to velmi odvážná manifestace v té době, kdy zuřila válka a nevědělo se kdy skončí.*“ Srov. F. Vrhel, *Památník*, s. 22.

¹²¹ F. VRHEL, *Památník*, s. 24: „*Radost ze svobody byla veliká. Všude byly plakáty, že Rakousko kapitulovalo a uznává československý samostatný a neodvislý stát. I v naší obci po mém příchodu jsem dal tuto radostnou zprávu vyhlásit bubnem; obecní strážník Ferdinand Hrdina s radostí vyhlásil, že je konec války.*“

¹²² Srov. SOKA Tábor, *Obecní kronika obce Košice*, s. 32-33, 36. SOKA Tábor, *Zápisy místní školní rady*. Inv. č. 185. Protokoly ze 22.3. 1921 – 27.1. 1929. Srov. F. VRHEL, *Památník*, s. 29.

¹²³ Srov. *Náš kraj*, Tábor, ročník 5, 1923, číslo 29, 26. 4. 1923, s. 3. Podle citovaného článku vybídl členy Místní organizace sdružení republikánského dorostu k větší činnosti, aby se hojně

První léta tzv. první republiky plynula v koloběhu péče o půdu a úrodu, politických událostí státního a lokálního významu, výkyvů počasí a drobných rodinných událostí.¹²⁵ Do zaběhnuté rutiny kronikářského zápisu vstupovaly jen okamžiky štěstí spojené s narozením dcery Marie Anny roku 1919, poznámka o opravě školy o tři roky později či koupě nového hospodářství od Osvalda Vratislava z Mitrovic roku 1926.¹²⁶ 28. ledna 1928 dostoupila politická kariéra Františka Vrhela svého vrcholu; v půl desáté ráno na tábořské radnici složil slib do rukou okresního hejtmána JUDr. Ladislava Vojty, co člen tábořského okresního zastupitelstva.¹²⁷

V témže roce konečně došlo na dva roky starou vzájemnou dohodu mezi obyvateli Košic, podle níž měl na místě kovářova pole při cestě k Plané nad Lužnicí vzniknout obecní hřbitov.¹²⁸ František Vrhel netušil, že mezi prvními pohřbenými na místě věčného klidu bude jeho manželka Marie. Vytoužený nový domov, dvůr čp. 1 v Roudné byl zakoupen ve zpustlém stavu a vyžádal velké opravy vyčíslené nakonec na částku 450 000 korun.¹²⁹ Politická činnost ubírala

účastnili schůzí, odebírali časopisy, protože jedině čtením knih a časopisů se dopracuje kulturních úspěchů na venkově; a na závěr svého příspěvku citoval F. Vrhel Palackého: „*Jest nyní na vás mladí přátelé, byste hojně se vzdělávali a dle vzdělaného rozumu jednali*“.

¹²⁴ Srov. *Náš kraj*, Tábor, ročník 5, 1923, číslo 29, 29. 3. 1923, s. 2: F. Vrhel je jmenován mezi účastníky komitétu na poradě Jihočeské národohospodářské komise za okres Soběslav. Schůze komise se konala 26. 3. na stělnici v Táboře. Předválečná činnost výboru byla obnovena a dál se účastníci setkání zabývali následujícím programem: postátnění silnic, družstevní louky - pastviny, drahé jízdné i služby lékařů a advokátů, elektrifikace jižních Čech, regulace řek a potoků, odborné školství a pozemková reforma, stavby. Projednáváno bylo také financování tohoto programu a vliv jednotlivých korporací na jeho uskutečnění.

¹²⁵ Srov. F. VRHEL, *Památník*, s. 29-34.

¹²⁶ F. VRHEL, *Památník*, s. 25, 29, 31.

¹²⁷ SOKA Tábor, *Protokoly o schůzích okr. zastupitelstva 1929-1930*, karta 1, kniha 1. Srov. F. VRHEL, *Památník*, s. 32, 33. Zápis v rodinné kronice neobsahuje informaci o zvolení F. Vrhela do okresního zastupitelstva, protože význam politické události je zastíněn informacemi o nemoci a smrti manželky.

¹²⁸ F. VRHEL, *Památník*, s. 33. Srov. SOKA Tábor, *Obecní kronika obce Košice*, s. 86.

¹²⁹ F. VRHEL, *Památník*, s. 30-31. V té době se osoba F. Vrhela stala předmětem korespondence mezi Elektrárenským svazem a ústředím Republikánské strany, srov. NA v Praze, *Fond Republikánská strana zem. a maloroľnického lidu 1918-38*, inv. č. 1, Dopisy elektrárenské společnosti – RSČ, kart 11 a 12.

F. Vrhelovi potřebné síly a stěhování z Košic se každý rok oddalovalo; péče o dvě domácnosti a hospodářství oslabila organismus statkářovy ženy až podlehla nachlazení, revmatismu a zduření jater.¹³⁰ Marie Vrhelová zemřela 15. 3. 1929.

V roce 1932 skončil F. Vrhel svou dosavadní úspěšnou činnost v místní školní radě v Košicích, dopsal za svou osobu poslední řádky do košické obecní kroniky, kterou předal do rukou svého následovníka Václava Koubelého, a definitivně se odstěhoval do svého nového bydliště, na statek v Roudné.¹³¹ Na statku v Košicích přebral otěže odpovědnosti syn František. Jeho otec se jako velký ctitel Antonína Švehly zúčastnil pohřbu předsedy agrární strany a předsedy vlády v Hostivaři.¹³² Do rodinné kroniky pak zaznamenal nejen tuto událost, ale i úspěšná studia svých vlastních dětí: dcery Marie, která absolvovala zkoušku II. stupně na ústavu sv. Josefa v Českých Budějovicích, a syna Josefa, který po přestupu z táboorského na pelhřimovské gymnasium odmaturoval s dobrým prospěchem a připravoval se na vysokoškolská studia.¹³³

V roce 1938 bylo Františku Vrhelovi šedesát, byl vlastníkem dvou statků a uznávanou osobností ve svém okolí, jak o tom svědčí již zmíněný článek v *Našem kraji*.¹³⁴ Právě v tomto roce jsou informace o úrodě a sklizni, o stavbě stodoly a kolny v Košicích nebo narození vnučky Marie vytěšňovány starostmi o osud celého státu a jeho samostatnost. František Vrhel se musel vyrovnávat s koncem první republiky a o pár měsíců na to s okupací od nenáviděných Němců.

¹³⁰ F. VRHEL, *Památník*, s. 34. Srov. Milada TUMLÍŘOVÁ, *Žena v zemědělství československém*, in: *Zemědělská encyklopedie 7*, Praha 1930, s. 37-46.

¹³¹ F. VRHEL, *Památník*, s. 1, 37. Srov. SOKA Tábor, *Obecní kronika obce Košice*, s. 95. Srov. SOKA TÁBOR, *Zápisy místní školní rady*. Inv. č. 185. Protokol z 27. 1. 1929.

¹³² F. VRHEL, *Památník*, s. 39. Krátký popis pohřbu v *Památníku*, který byl dodatečně přiložen k rodinným zápisům je důležitý pro společenské vnímání autora a jeho politické kontakty: „*Dne 12. prosince 1933 ve 3 hodiny ráno skonal tiše veliký vůdce sedláků a venkovských zemědělců Dr. Antonín Švehla. Veliký vůdce, filosof, a státník ... Pohřeb byl církevní a celebroidal jej mimo jiných katol. kněží také jeho parlamentní kolega senátor Kroihler, děkan z jihočeské fary v Ledenicích. Mezi přítomnými jsem byl i já Fr. Vrhel, rol. z Košic a mnoho jiných z okresu.*“

¹³³ F. VRHEL, *Památník*, s. 38. Ústav sv. Josefa poskytoval svým chovankám vzdělání na úrovni gymnasia, srov. M. NOVOTNÝ a kol., *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech*, s. 141-142.

¹³⁴ Srov. *Náš kraj*, Tábor, ročník 20, 1938, číslo 29, 28. července 1938, s. 3. časopis zaznamenává i další činnost F. Vrhela v Republikánské straně, srov. např. poznámku č. 123 a č. 124.

Statek byl na další generaci předáván až se sňatkem mužského potomka.¹³⁵ Syn František Vrhel mladší získal plnou moc nad statkem v Košicích, když se 15. 7. 1939 oženil s Annou Švecovou, která pocházela z Bílkova statku v Doubí, což bylo pro Františka Vrhela jedním z mála šťastných znamení v neklidné a nešťastné době.¹³⁶ Syn Jaroslav získal statek v Roudné poté, co 10. července 1944 pojal za manželku Jarmilu Trčkovou z Doňova.¹³⁷ Ve válce se rodina snažila držet pohromadě a ještě navíc pomoci z tajných zásob chudším lidem ze svého okolí, ať již v Košicích nebo v Roudné.¹³⁸ Po svatbě mladšího syna Jaroslava se z aktivního Františka Vrhela stal výměnkář, který sepisoval rodinné příhody a politické události, byť je z jeho poznámek znát, že slovo, jež vyřkl, mělo na bývalých statcích ještě velký význam.¹³⁹

Po druhé světové válce se na základě dohod mezi bývalými válečnými spojenci změnila pořádky a s novou politickou situací v osvobozeném Československu se změnilo i postavení selského stavu i jeho politické zástupkyně, agrární strany.¹⁴⁰ V nových poměrech byla tato strana považována za nežádoucí a její zánik F. Vrhel, sám bývalý regionální politik, těžce nesl.¹⁴¹ Ze smutných myšlenek jej vytrhovalo rození vnoučat a práce při na statku v Roudné, kde pomáhal svému synovi a snaše.¹⁴² Syn Jaroslav se ze samotnosti v hospodaření i z vlastní dcery Jany netěšil dlouho: dne 1. července 1947 byl zabit bleskem před zraky svého otce.¹⁴³ V těžkých chvílích přebral statek v Roudné opět František Vrhel st., a když se zotavila ze ztráty manžela i jeho snacha Jarmila Vrhelová. Statek v Košicích byl v rukou prvorozeného syna Františka.

¹³⁵ Srov. poznámka 107.

¹³⁶ F. VRHEL, *Památník*, s. 45. Význam Doubí v dějinách rodu ovlivnil Vrhelovo vnímání této vesnice.

¹³⁷ F. VRHEL, *Památník*, s. 58.

¹³⁸ TAMTÉŽ, s. 55: „*Téhož roku jsem dodal skoro celý kontingent a ještě asi 140 q jsem přenechal lidem, ovšem tajně, aby lidi neměli hlad.*“

¹³⁹ TAMTÉŽ, s. 49 – 50.

¹⁴⁰ Srov. Vladimír V. DOSTÁL, *Agrární strana*, s. 232 – 243.

¹⁴¹ Srov. úvod do této práce.

¹⁴² F. Vrhel, *Památník*, s. 60; 62; 71 -73.

¹⁴³ F. Vrhel, *Památník*, s. s. 73 – 76: „*Na cestě na začátku prostředního pole při cestě ku Košicům byl usmrčen přímým zásahem a okamžitě usmrčen, kuň jenž s ním jel byl zdravý ...Nepodařilo se mi tedy mého nešťastného syna a snaživého a hodného a nadějného hospodáře přivést k životu.*“

Od roku 1947 získávala v památníku více na významu dosud neznámá slova jako kontingent, povinná dodávka apod. Tzv. „Vítězný únor“ a převrat v Československu roku 1948 s sebou přinesly zánik světa, v němž byl F. Vrhel zvyklý žít: svět rolníka, pravidelné práce v souladu s koloběhem přírody, ale i svět politické angažovanosti, odpovědnosti a vlastenectví. Po roce 1948 tu byl jiný svět, který F. Vrhel nechápal. Další roky byly pro F. Vrhela časem přežívání v systému, jemuž nemohl a nechtěl rozumět.

V březnu 1967 byl na svou žádost odvezen z Prahy, kde žil u příbuzných, na rodný statek do Košic. A zde 30. 3. 1967 zemřel.¹⁴⁴

1.3 František Vrhel - autor rodinného Památníku a Pamětní knihy obce Košice

V roce 1915 se stal František Vrhel kronikářem obce Košice.¹⁴⁵ Zápisky pro obecní kroniku se staly částečně textem i pro kroniku rodinnou. Zápisky sedláka se základním vzděláním nepostrádají gramatických i stylistických chyb.¹⁴⁶ Mnohdy se vrací k již napsanému, věty často postrádají přísudek, ale nikdy ne podmět. Slovosled se vymyká členění české věty, a přece tyto nevědomé chyby nebrání autorovi, aby zasedl k účetnímu sešitu s tvrdými deskami, aby se pokusil o vyšší formu vyprávění. Ovlivnění dobovou literaturou je očividné; znalost soudobé knižní produkce prozrazují již první stránky Památníku, v nichž se odvolává na historiografické autority Táborska, A. Sedláčka a R. Cikharta.¹⁴⁷

¹⁴⁴ Srov. F. Vrhel, *Památník*, s. 103: „Dne 30. března zemřel pisatel této kroniky František Vrhel ve stáří 89 let. Přežil svou manželku Marii o 38 let a svého syna Jaroslava o 20 let.“ Autor tohoto zápisu je neznámý.

¹⁴⁵ Srov. poznámka č. 119.

¹⁴⁶ Srov. následující částečnou edici textu.

¹⁴⁷ Srov. František VRHEL, *Památník*, s. 3: „Jak se dalo zjistit z určitých spisů a poznatků, zejména jsem použil vydané spisy učitele Romana Cikharta „Táborsko“ vydané nákladem učitelské jednoty Komenský v Táboře a spisy školního rady Sedláčka „Hrady a zámky“. Rod Vrhelů sídlil, dle všeho co tu je, v Košicích, již před 12.stol. (dle výtahu z archivu Třeboňského, z dob pánů Rožmberků a pánů z Růže před 12.stol.) a odtud dostal se ve stol. 14-15 do blízké

Exaltovaně psaný projev má dílu dodat na čtivosti, někdy přehnané příslovce míry mají vynahradit nedostatek dramatičnosti děje.¹⁴⁸

Snad právě smrt bratrů, potřeba obhájit svůj postoj před dalšími generacemi rodiny, které by se mohly dovědět o hanlivé interpretaci předkova chování za války, nebo poetický, živý text vyprávění Karla Saluse o počátku války, či touha zaznamenat válečné poměry, do nichž smrt dvou příslušníku rodiny Vrhelovy zapadala, přiměly Františka Vrhela k psaní zápisů, jež po válce sloužily jako základ jeho kronikářského díla a rodopisného zájmu.¹⁴⁹

Podnětem pro kronikářské úsilí Františka Vrhela může být článek agrárnického historika Josefa Kazimoura, *Návod k vedení Pamětních knih*, vydaný Rolnickou tiskárnou v Praze v jednom z válečných roků.¹⁵⁰ Možná, že to byl právě rok 1914, kdy František Vrhel pojal úmysl převést postupně vznikající zápisky ze svého kalendáře, nějakého zápisníku nebo jiného diáře, kam bývaly poznamenávány důležité události z blízkého i vzdáleného okolí, do zakoupené knihy v pevných černých deskách. Na nalepený štítek vepsal neumělým písmem slovo *Památník* a ještě neuměleji letopočet 1914. Nikde jinde však tento letopočet uveden není, a proto je možné se domnívat, že v tomto roce si autor začíná dělat poznámky a skutečným rokem vzniku Památníku, ostatně samotným autorem zmiňovaným, je rok 1915, kdy se František Vrhel vrací domů, aby opět převzal úřad starosty po prožitých útrapách příslušníka domobrany.¹⁵¹

Obecní kronika byla podle titulního listu založena o deset dní později než rodinný Památník, tedy 25. dubna 1915.¹⁵² Jaký je vztah mezi rodinnou a obecní kronikou? Jaké místo zaujímá v myšlenkovém světě sedláka? Jak se drží František Vrhel doporučení Josefa Kazimoura při psaní rodinného a obecního památníku? Jak zapadá dílo Františka Vrhela do schématu jiných dobových rodinných kronik?

obce Doubí, totiž osady, kterážto ač měla později samostatný obecní katastr, patřila k obci Košicům, s nimiž tvořila jednu politickou obec až do roku 1912.“

¹⁴⁸ Např. srov. poznámka č. 55.

¹⁴⁹ Srov. pozn. č. 42.

¹⁵⁰ Josef KAZIMOUR, *Návod k vedení pamětních knih*, Praha, b. d. Výtisk vlepěn do obecní kroniky, srov. SOKA Tábor, *Obecní kronika obce Košice*.

¹⁵¹ František VRHEL, *Památník*, s. 2 a 18.

¹⁵² SOKA Tábor, *Obecní kronika obce Košice*, s. 1; srov. F. Vrhel, *Památník*, s. 2.

Rodinná kronika je mezičlánkem mezi bohužel již nedochovanými a autorem zmiňovanými zápisky a obecní kronikou.¹⁵³ Struktura obou textů se neliší. Po celkovém hodnocení celého roku nebo jeho začátku následuje líčení polnohospodářských záležitostí, na něž navazuje vylíčení politických událostí. Vše uzavírají události z obecního nebo rodinného prostředí, a tím jsou splněny požadavky, které na obecní i rodinnou kroniku klade Josef Kazimour v již zmiňovaném pojednání o pamětních knihách.¹⁵⁴ V případě obzvláště politicky napjatých roků je vylíčení politické události předřazeno ostatním a důležitost události je zdůrazněna při hodnocení celého roku.¹⁵⁵ Podobně je tomu v případě rodinné kroniky; pokud se událo něco důležitého (úmrtí, stěhování) pod autorovým krovem, je tím poznamenáno i vidění celého roku.¹⁵⁶ V případě válečných let je charakteristika období přímo spojována s údělem rodiny.¹⁵⁷ Dá se říci, že na stránkách obou kronik se odehrává hodnocení a volba významů k sobě vázaných pojmů: rodina/obec, statek/ stát.¹⁵⁸ Autor se tak začleňuje do vyššího celku, s nímž chce být ztotožněn: v obecní kronice sám sebe líčí jako dobrého občana, případně starostu a politika, v rodinné kronice jde především o roli otce rodiny a sedláka a posléze politika. Pojtkem mezi oběma texty je zájem o veřejné dění. Obec a stát jsou tak nejen životním prostorem, ale i místem, které je neoddelitelné od fungování rodiny a jednotlivce.¹⁵⁹ Pro takové chápání světa je charakteristické vidění se jako nezávislé, a proto důležité součásti organismu: jako muž má roli otce v rámci rodiny, hospodáře v rámci statku, starosty, případně zastupitele v rámci obce a okresu a občana, popřípadě vlastence v rámci státu a národa.¹⁶⁰

Obecní kronika není (stejně jako rodinná) psána bezchybně, ale na druhou stranu vykazuje větší literární i jazykové úsilí svého autora. Je vedena

¹⁵³ Nasvědčují tomu do kroniky vložené listy, jejichž text se v různé obměně objevuje v rodinné i obecní kronice. Jeden z mála lístků, které se dochovaly popisuje epidemii španělské chřipky: srov. F. VRHEL, *Památník*, s. 27- 28; srov. SOKA Tábor, *Obecní kronika obce Košice*, s. 60 – 61.

¹⁵⁴ Srov. J. Kazimour, c. d., s. 5-7.

¹⁵⁵ Srov. SOKA Tábor, *Obecní kronika obce Košice*, s. 69 -71; srov. F. Vrhel, *Památník*, 20 - 21.

¹⁵⁶ Srov. např. František VRHEL, *Památník*, s. 28.

¹⁵⁷ Srov. např. F. VRHEL, *Památník*, s. 10, 24, 25.

¹⁵⁸ Srov. poznámka č. 55, 62, 68.

¹⁵⁹ Srov. 2. kapitola

¹⁶⁰ Srov. pozn. č. 121.

s ohledem na obecní veřejné mínění a obsahuje podrobnější vylíčení obecních dějin. Poznámky ke konfliktům a problémům, které se Františka Vrhela bezprostředně dotýkají, jsou dávány pouze do souvislosti s jeho působením ve funkci starosty či zastupitele.¹⁶¹

Životní i politické postoje košického starosty ovlivnil nejvíce spor s Janem Vrkočem, který hrozil vyústěním v odvedení Františka Vrhela zpět na válečné pole. V obecní kronice pochopitelně jméno svých soupeřů zamlčuje, stejně jako přeznačuje důvod svého setrvání v zázemí a v čele obce.¹⁶² Podle obecní kroniky je důvodem Vrhelova neodvedení jeho zdravotní stav, pro rodinnou kroniku je pravou příčinnou starostovy demobilizace zmenšená schopnost ostatních členů zastupitelstva vést věci veřejné v obci.¹⁶³ Rozdíl mezi oběma typy vypravování spočívá i v podrobnosti psaného textu. Zatímco rodinná kronika je útržkovitá, heslovitá, obecní kronika obsahuje informace v jejích celé šíři a souvislostech.

Toto se pochopitelně netýká událostí spjatých s rodinou Františka Vrhela. Autor obou textů je nucen v jednom z nich použít obecné formulace a na půdě toho druhého může být konkrétní. Nabízí se tak zajímavé srovnání. Pro obecní kroniku je užito pojmu, jehož konkrétní obsah je vystižen v rodinné kronice; například v rodinné kronice popisuje F. Vrhel slavnost založení hřbitova takto: „*Účast občanů byla značná, byla tam také moje manželka, tehdy ještě zdravím kypící; a netrvalo ani 8 měsíců a již 17. března tam byla pohřbena*“ a v obecní kronice je tato událost zaznamenána slovy: „*Účast na slavnosti hřbitova byla veliká a mnohý z účastníků kypící zdravím však netušil, že ani ne za rok bude na tomto místě dřímat klidný věčný sen.*“¹⁶⁴

Existují případy, kdy je tomu obráceně. „*V Praze byla založena spisovatelkou Růženu Svobodovou organizace České srdce. V naší obci se sebralo pro hladovějící lidi a hlavně děti 35 bochníků chleba, 25 kg mouky a 2q brambor,*“¹⁶⁵ píše o humanitární akci rodinný kronikář. A kronikář obecní zaznamenává: „*Působením redaktorky Venkova, spisovatelky Růženy Svobodové*

¹⁶¹ Srov. SOkA Tábor, *Obecní kronika obce Košice*.

¹⁶² F. Vrhel, *Památník*, 17 – 18; Srov. SOkA Tábor, *Obecní kronika obce Košice*, s. 31;

SOkA Tábor, Fond Okresní zastupitelstvo Soběslav 1915, inv. č. 38, IA 38, Karton 3, kniha 1-5.

¹⁶³ Srov. poznámka 83.

¹⁶⁴ Srov. F. VRHEL, *Památník*, s. 29; srov. SOkA Tábor, *Obecní kronika obce Košice*, 86.

¹⁶⁵ Srov. F. VRHEL, *Památník*, s. 27.

bylo založeno kolegium pod názvem *České srdce ku podpoře hladovějících osob ve městech, hlavně v Praze a ve Vídni, na toto České srdce bylo vybíráno všude a také v naší obci a vybráno bylo 20. dubna 1918 35 bochníků chleba, 20 kg mouky a 200 Kg brambor, přestože v obci byl veliký nedostatek. Také byly v obci hoštěny děti od Českého srdce z Vídně v počtu 6, samí chlapi. Hostitelé byli František Vrhel čp. 12, František Vrhel čp. 33, Jan Machoň, čp. 37, František Sýkora čp. 40, František Brož čp 43, Marie Daňková čp. 21.*¹⁶⁶

O poznání větší zpráva v obecní kronice má svou politickou váhu a je také součástí obhajoby Františka Vrhela, kterou chápal jako nutnou v souvislosti se svým nezvolením starostou v roce 1919.¹⁶⁷ Obecní kronika je chápána jako prostor pro apologii, rodinná kronika má jako sevřené vyprávění působit na následující potomky a držitele statku čp. 12, pro něž má být pomoc potřebným něčím samozřejmým, že si to nezaslouží ani být zaznamenáno. Když za druhé světové války František Vrhel nezastává místo obecního kronikáře ani v Roudné a ani v Košicích, objevují se poukazy na pochopitelnou pomoc druhým i v textu rodinné kroniky. Ideologické zaměření rodinné i obecní kroniky je agrární, čímž se liší pojetí obecní kroniky Františka Vrhela a jeho následovníka Václava Koubeleho nebo text obecní kroniky v Roudné.¹⁶⁸

Důležitým informačním zdrojem pro poznání nálad, politické a sociální situace v obci je kronika školy, kterou vedl v daném místě řídící učitel a předkládal ji ke kontrole školnímu inspektorovi.¹⁶⁹ Na jedné straně tak byla zajištěna upravenost textu, která se předpokládala sama sebou, a na druhé straně byla zajištěna ideová nezávadnost takového textu. V čase rakousko-uherské monarchie tak měla školní kronika předvídatelný syžet a nepřekvapivý obsah.¹⁷⁰ Školní rok byl zahájen bohoslužbami ve farním kostele, dívka se během roku zúčastnila oslav jmenin nebo výročí panování císaře a krále Františka Josefa I.,

¹⁶⁶ Srov. SOKA Tábor, *Obecní kronika obce Košice*, s. 58.

¹⁶⁷ Srov. 2. kapitola.

¹⁶⁸ Srov. F. Vrhel, *Památník*; srov. dále SOKA Tábor, *Obecní kronika obce Košice*; srov. dále SOKA Tábor, Fond MNV Roudná, in. č. B 1202, *Pamětní kniha obce Roudné*.

¹⁶⁹ Srov. 2. kapitola.

¹⁷⁰ SOKA Tábor, *Kronika dvoutřídní obecné školy v Košicích*. Srov. O.KODEDOVÁ, *K sociální skladbě*, s. 227 – 229.

případně bylo připomenuto nějaké jiné výročí z dějin monarchie.¹⁷¹ Byla zaznamenána návštěva bývalého patrimoniálního pána nebo jeho úředníka, či kanonická vizitace a zkouška z náboženství.¹⁷² Nechyběla statistika počtu dětí, jména učitelů, představitelů místní školní rady, okresní školní rady a stručný popis událostí v obci.¹⁷³

Roku 1905 nastoupil na místo řídícího učitele Karel Salus.¹⁷⁴ Karel Salus se narodil v tábořské obuvnické rodině 7.5. 1865.¹⁷⁵ Po maturitě na tábořském Reálném gymnasiu absolvoval ještě IV. ročník učitelského studia v Soběslavi a následně nabyt způsobilosti k vyučování německého jazyka na českých obecních školách.¹⁷⁶ Již v době svých studií se zajímal o štěpařství a včelařství, a proto byl ideálním osobou pro vyučování na venkovských školách.¹⁷⁷ Jeho působištěm byly Slapy, Chýnov, Ratibořské Hory a Chotoviny.¹⁷⁸ Když se v roce 1905 stal poprvé řídícím učitelem v Košicích, stoupla značně jeho společenská prestiž.¹⁷⁹ Závěr svého života prožil Karel Salus ve svém rodišti jako učitel chlapecké školy.¹⁸⁰ Karel Salus byl předsedou místního odboru Národní jednoty pošumavské v Chotovinách, členem výboru Klubu českých turistů a včelařských spolků.¹⁸¹ Do povědomí tábořského obyvatelstva se však zapsal až jako autor modelu města Tábora v 17. století, který je dodnes součástí prohlídkové trasy tábořského muzea. Svým vlastenectvím, lokálním patriotismem, ale i zájmem o zemědělství a sadařství si získal pozornost košického starosty.¹⁸²

¹⁷¹ Kromě jmenin, rodinné události v rodině panovníka, pragmatická sankce, manévry apod.

¹⁷² K sepětí církve a škol srov. SOKA, *Kronika dvouřídni obecné školy v Košicích*, s. 129.

¹⁷³ SOKA Tábor, fond škola Košice, *Kronika dvouřídni obecné školy v Košicích*.

¹⁷⁴ TAMTÉŽ, s. 130. srov. Hana HUBÁČKOVÁ, *Karel Salus 1885-1921. Inventář C38 EI JAF 221*, Tábor 1996.

¹⁷⁵ TAMTÉŽ.

¹⁷⁶ SOKA Tábor, *Kronika dvouřídni obecné školy v Košicích*, s. 130-131.

¹⁷⁷ Vliv Karla Němce na rozvoj včelařství a sadařství na Táborsku. Srov. H. KOKEŠOVÁ, *Přínos hospodářské akademie v Táboře*, s. 71.

¹⁷⁸ SOKA Tábor, *Kronika dvouřídni obecné školy v Košicích*, s. 130-131.

¹⁷⁹ Vztah venkova ke vzdělání, srov. poznámka č. 100.

¹⁸⁰ H. HUBÁČKOVÁ, c. d.

¹⁸¹ TAMTÉŽ

¹⁸² F. Vrhel, *Památník*, s. 9, 16, 18, 26. Zmínky vztahující se v *Památníku* ke vztahu K. Saluse a F. Vrhela zdůrazňují především politickou kooperaci.

Blízkost učitele a starosty se projevila nejlépe v líčení zásadní události dějin státu a obce, jakým bylo vyhlášení mobilizace v roce 1914.¹⁸³ Učitel i starosta používají naprosto totožných formulací, stejných literárních prostředků k dramatizaci vyprávěného děje, především užitím příslovčí času *ihned* a míry *rychle*.¹⁸⁴ Úsudek, že František Vrhel pro své kroniky využil textu Karla Saluse ze školní kroniky je velmi pravděpodobný, ale nemůžeme s naprostou jistotou vyloučit ani vliv lidového kronikáře na myšlenkově spřízněného učitele.¹⁸⁵

Rodinné kroniky jsou velmi vzácným svědectvím o individuálních názorech jednotlivce, autora kroniky na dějiny, politiku nebo náboženství.¹⁸⁶ Podtrhují jeho pouto s předchozími generacemi, dávají jeho vlastnímu životu dějinný rozměr a vedou k reflexi života jako součásti vyprávění o rodině a statku.¹⁸⁷ Pro svou úzkou provázanost s osobou autora, předka současných majitelů knihy, případně i statku, a pro úzké sepjetí autora rodinné kroniky s obecním děním a svobodným hodnocením politického, sociálního a kulturního

¹⁸³ Srov. SOKA Tábor, *Kronika dvoutřídní obecné školy v Košicích*, s. 181; Srov. F. VRHEL, *Památník*, s. 10. Srov. SOKA Tábor, *Obecní kronika obce Košice*, s. 23.

¹⁸⁴ Srov. SOKA Tábor, fond škola Košice, *Kronika dvoutřídní obecné školy v Košicích*, s. 181: „V neděli, dne 26. července konána byla jako každoročně v celé zdejší obci pouť sv. anenská. O ¾ na jedenáctou hodinu dopolední, kdy zástupy lidu domácích i přesporního účastny byly slavných bohoslužeb v místní kapli, přijel v kočáře vyslanec c. k. okr. hejtmanství a před kaplí zastaviv, obecnímu starostovi rychle balík spisů odevzdal a ihned dále ujížděl.“

¹⁸⁵ SOKA Tábor, fond obec Košice, *Obecní kronika obce Košice*, s. 23.: „Na sv. Annu, 26. července, kdy jest v Košicích pouť, o 10. hodině dopoledne, kdy konala se ve zdejší kapli mše sv., přijel v kočáře úředník od okresního hejtmanství v Táboře a ptal se obecním starostovi. Starosta obce, František Vrhel, který byl přítomen pobožnosti v kapli, ihned uhodl, co se stalo, rychle opustili kapli a spěchá ke kočáru, a když zvěděl, co se stalo, odpovídá třesoucím se hlasem na dotazy občanů.“ Podobné schéma se například objevuje v líčení mobilizace autorem pramene Y: „A skutečně zanedlouho přijel před kostel kočár. Vystoupivší páni vylepili velkou vyhlášku, která byla pohlcována zraky seběhnuvších se občanů“

¹⁸⁶ Např. pramen X líčí neutěšené poměry na faře v nedaleké obci: „Tenkrát byl na faře povedený duchovní, který si vydržoval tři kuchařky. Vznikl z toho oheň a při stavbě nové fary byli povinně zaměstnání žáci konfes. školy.“

¹⁸⁷ Autoři sledovaných rodinných kronik si neví s představováním své identity ve společenských rolích, neví, zda mají používat ve svém vyprávění *er* nebo *ich* formu, a obě formy volně kombinují, případně dodají vysvětlující vsuvky či dovětky. Např. F. Vrhel: „Dne 22. února nastoupil na vojnu starosta obce, totiž já, František Vrhel, a to po druhé k 29. pěšímu pluku domobrany do Českých Budějovic“. F. VRHEL, *Památník*, s. 14.

vývoje v dané lokalitě jsou údaje, názory a poznámky vepsané do rodinné kroniky velmi citlivého rázu a rodinné kroniky z konce 19. století a první poloviny 20. století patří k nejméně probádaným pramenům naší minulosti.¹⁸⁸ Na rozdíl od obecních kronik nepodléhaly státnímu doзору a jejich autor byl naprosto svobodný ve vyjadřování svých myšlenek. Pro všechny tyto důvody je nemožné, aby autor této práce uveřejnil s ohledem na majitele rodinných kronik nějaké bližší údaje, jež by mohly prozradit jejich totožnost nebo ji přiblížit, a označuje je jako pramen X a pramen Y.

Charakteristika dvou dalších rodinných kronik použitých jako srovnávací materiál k příložené edici bude z těchto důvodů jen velmi povšechná. Rodinné kroniky použité při psaní této práce pochází z první poloviny 20. století, jejich autory jsou představitelé střední vrstvy meziválečného Československa, pochází z venkova a v jejich vlastnictví byla v dané době usedlost střední velikosti.¹⁸⁹ Národní orientace je ve vyjadřování svázána se vztahem k půdě a rodu.¹⁹⁰ Podnětem pro napsání rodinné kroniky je ve dvou případech zážitek války (v případě F. Vrhela první světové války, v případě nejmenovaného pramene zážitek z okupace v roce 1938) a v třetím případě hluboké rodinné cítění, které mělo svůj význam i ve (při?) vzniku jinak válkou podmíněných kronikách.¹⁹¹

Jaké je členění rodinných kronik a jak s tímto členěním souzní pojetí F. Vrhela? V úvodu každé autorem práce studované rodinné kroniky je vysvětlení, proč se kronikář chopil příležitosti vylíčit minulost rodu a svou vlastní. Následuje poučení pro budoucí přispěvatele, aby kroniku pečlivě střežil a pokud možno, aby neopouštěla rodinný statek, který je stejně jako ona svědectvím o předchozích generacích a jejich úsilí předat s rodinným majetkem i povědomí o hodnotách, jež

¹⁸⁸ Tyto kroniky se nyní setkaly se zájmem především mezi etnology, srov. M. VÁLKA a kol, *Agrární kultura. O tradičních formách zemědělského hospodaření a života na vesnici*, Brno 2007. Srov. též úvod této práce.

¹⁸⁹ Z. Kárník definuje pojem statek střední velikosti jako usedlost s 10-20ha. Srov. Z. KÁRNÍK, cd., s. 444 - 447.

¹⁹⁰ Např. pramen Y: „...a až po létech budou vám blahořečiti za vaši lásku k rodné hroudě a tím také k celé osvobozené vlasti“ .

¹⁹¹ Slovo rod, rodina je vždy v kladných konotacích a vnímáno jako argument pro angažovanost navenek a konsolidaci vnitřních poměrů, případně pro vznik písemného svědectví - kroniky, srov. pozn. 121.

tyto generace vyznávaly.¹⁹² Právě s ohledem na ně a následovníky má být kronika vedena co nejlépe, tj. pečlivě, pravidelně, nestranně. Hned za úvodem je rod začleněn do dějin obce. Po krátkém popisu obce (u Františka Vrhela chybí, ale nechybí v jím vedené obecní kronice) v jedné ze zkoumaných kronik, pokračuje kronikář ve všech používaných kronikách v líčení nejstarších dějin rodu opřených o pramenné materiály z doby prvních soupisů obyvatelstva, tj. z poloviny 17. století, kdy byly na území českého státu zaváděny první matriky.¹⁹³ Ve vyprávění si autoři kronik všímají počasí, politických a lokálních událostí, a připojují vyprávění z dějin rodu.¹⁹⁴ Když se dostávají k vlastní osobě, nevyhnou se glosám k politické, sociální situaci ve státě i v obci, čímž nabývají jejich kroniky významu jako pramen pro studium regionálních a národních dějin 20. století. František Vrhel se tohoto osvědčeného schématu také drží, a tím se jím psaná kronika přes individualitu autora stává prototypem rodinné kroniky.

¹⁹² F. VRHEL, cd. s. 2.: „*Kniha tato je majetkem výhradně, jen potomků rodu Vrhelových, rodu mužského a pokud možno na statku č.12 v Košicích také vedena, bude-li potomek a majitel čp.12 Vrhel, jinak patří nejblíže spřízněnému Vrhelovi, aby ji dále vedl*“. Pramen X: „*Připisuji tuto kroniku zachráncům našeho staletého selského rodu, nejdražším rodičům Františku a Marii a prosím jejich nástupce, aby do ní zapisovali všechny zprávy, týkající se rodného statku a rodu*“. Pramen Y: „*Založil jsem ji (myšleno: kroniku - pozn. R. Vlasák) ve velké úctě k našim předkům a zároveň v lásce ku svým potomkům. Žádám je, aby knihu tuto opatrovali, nepovoláním nepůjčovali a hlavně nezapomínali do ní psáti a činili tak s láskou*“.

¹⁹³ Srov. Jan HORSKÝ - Markéta SELIGOVÁ, *Rodina našich předků*, Praha 1996, s. 38-42, 47-49.

¹⁹⁴ Sledování počasí souvisí se zemědělskou produkcí a tedy i se sociální situací rodiny, s jejím postavením v rámci venkovské pospolitosti. O vlivu počasí a vnímání pranostik srov. pasáže věnované hospodaření ve II. kapitole.

2 Slovník Františka Vrhela - příklad sémantické analýzy slova – Obec v Košicích a obec Košice

František Vrhel se cítil celý život být především občanem obce Košice, nebo jak on sám ve své rodinné kronice zdůrazňoval *obce v Košicích*. Mezi oběma výrazy je důležitý sémantický rozdíl, který ukazuje nejen na společenskou, politickou, kulturně-duchovní členitost české vesnice na počátku 20. století, ale i na osobnostní rysy autora obecní a rodinné kroniky.

Slovem obec se totiž v dnešním úzu toho slova míní nejnižší územně správní jednotka. Tak tomu bylo i v době první republiky, kdy takto užitě slovo dostalo svůj dnešní význam. V době Rakousko-Uherska byla za obec považována nejen tato jednotka, ale i sbor zastupitelů ji zpravujících.¹⁹⁵ Podle rakouského volebního práva byli voliči rozděleni podle majetku do tří volebních kurií, v nichž mohli volit podle příspěvků do obecního rozpočtu, který tehdy obhospodařoval i sociální záležitosti, stavbu místních komunikací, či prostřednictvím místní školní rady i záležitosti školní.¹⁹⁶ Veškerá moc v místní komunitě náležela tedy úzké skupině největších plátců přímé daně - starousedlíkům, kteří tvořili obec v užším slova smyslu.¹⁹⁷ František Vrhel ovšem nechápe slovo obec v čistě právním rámci, ale především jako společenství lidí, mající největší odpovědnost za chod širší komunity a opírající svou legitimitu o dlouhodobé, takřka staleté držení statků¹⁹⁸. Slovo starousedlík použité v Ottově slovníku naučném sám nepoužívá,

¹⁹⁵ Srov. Oldřiška KODEDOVÁ, *K sociální skladbě české vesnice v letech 1880-1914*, ČsČH 19, 1969, s. 227-229.

¹⁹⁶ Srov. Jan JANÁK - Zdeňka HLEDÍKOVÁ - Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátku do současnosti*, Praha 2005, s. 298-299. Obecní rozpočty byly přetěžovány záležitostmi sociálními, školními; v případě deficitu rozpočtu se sahalo k tzv. přírůzkám, které platili právě největší plátcí daně v obci, srov. O. KODEDOVÁ, *K sociální skladbě*, s. 229. K dané problematice srov. M. HLAVAČKA, *Zlatý věk*, s. 107-115, srov. J. PETRÁŇ, c. d. s. 163-165, 176-181.

¹⁹⁷ Srov. O. KODEDOVÁ, *K sociální skladbě*, s. 228-229, srov. M. HLAVAČKA, *Zlatý věk*, s. 109.

¹⁹⁸ Srov. F. VRHEL, *Památník*, s.1. : „Původní stav obce Košic byl v 10. až 11. století, tedy asi 1100 roků, asi tento: statků 21 a 1 dvůr. A sice grunty tyto...“

jeho ekvivalentem je pro něj slovní spojení člen obce, častěji občan, které tak samo o sobě nese další význam.¹⁹⁹ Občan je pak tedy státní příslušník, obyvatel obce a pro F. Vrhela přibývá ještě další pochopení tohoto slova. Pochopení, které má moralistní charakter a nese sebou apel na jednání potomků. Občan je tedy členem *obce v Košicích*, tedy starousedlík, nebo-li příslušník rodů vlastnicích usedlost a zároveň je z jeho sociálního postavení nositelem morálních hodnot, občanské angažovanosti a s ní spojené rodové hrdosti.

Ke slovu obec se pak váže více charakteristik, které mají jeho význam vymezit. V úvodu svého *Památníku* vyjmenovává František Vrhel rodiny a jejich statky s počtem měřic, což byla starší dutá míra, odpovídající hospodářskému výnosu polí.²⁰⁰ Obec v Košicích je charakterizována jako soubor gruntů a rodin na nich žijících.²⁰¹ Do tohoto souboru nejsou zahrnuty nižší složky venkovského obyvatelstva. Tyto složky nepatří do obce.

Pro bližší pochopení slovo obec v užití Františka Vrhela je možno použít paralelu ze světa literatury. Jindřich Šimon Baar ve svém již několikrát zmiňovaném románu *Jan Cimbura* popisuje, jak se hlavní hrdina stal členem venkovské elitní pospolitosti, tedy obce, jak ji chápal František Vrhel.²⁰² Není jisté, zda František Vrhel procházel stejným přijímacím rituálem jako putimský sedlák, ale použité sousloví „sedět a mluvit v obci“ odpovídá Vrhelovu *obec v Košicích* ve všech varietách tohoto sousloví (např. starosta *obce v Košicích*). Je možné, že si košický sedlák sousloví z oblíbeného románu vypůjčil, ovšem této domněnce odporuje striktní užití slovního spojení ve vázanosti na časové období, kdy je starostou a kdy zároveň platí kuriální systém voleb obecního zastupitelstva, tedy do roku 1918. V roce 1919 se již volí do obecního zastupitelstva všeobecným, rovným a tajným hlasováním.²⁰³ Z *obce v Košicích* se stává *obec Košice*. Nejsou to tedy již volby do obce, tedy do užšího zastupitelského sboru svázaného s komunální elitou, ale obecní volby; a této změně odpovídá i výsledek

¹⁹⁹ Srov. heslo *starousedlík* v Otově slovníku naučném: *Ottův slovník naučný*, Praha 1904, s. 1064. Autor hesla dává toto slovo do souvislosti s výrazem občina.

²⁰⁰ Srov. Gustav HOFMANN, *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko po zavedení metrické soustavy*, Plzeň - Sušice 1984.

²⁰¹ Srov. poznámka 168.

²⁰² J. Š. BAAR, c. d., s. 102-113.

²⁰³ Srov. J. JANÁK – Z. HLEDÍKOVÁ – J. DOBEŠ, *Dějiny správy*, s. 376-379.

voleb. Obecní volby v Košicích (stejně jako ve většině českých obcí) vyhrávají sociální demokraté a výsledek těchto voleb se odráží v celostátním uspořádání, předsedou vlády se stává sociální demokrat Vlastimil Tusar.²⁰⁴

Ke slovu obec se váže ještě termín *občina*, tedy pojem vymezující po majetkoprávní stránce obecní pozemky, k jejichž užívání se v souvislosti s placením většiny obecních výdajů sedláci cítili povinováni.²⁰⁵ Zbytek obyvatel lokality byl z jejich užívání „vyšachován“; a tak docházelo k sociálním konfliktům. Lze předpokládat sociální napětí i v Košicích, ale pro jeho eskalaci nemáme v pramenech úřední povahy žádnou oporu.

²⁰⁴ Z. KÁRNÍK, *České země. Díl první*, s. 71-74.

²⁰⁵ Srov. Heslo: *občina*, in: *Ottovův slovník naučný*, sv. XVIII, Praha 1902, s. 526-527. Autor hesla si uvědomuje problémy s obecním majetkem v dobovém politicko-správním diskursu a uvádí zákonné normy problémem se zabývající. K problému *občin* srov. literaturu uvedenou v poznámce 166.

3 Edice Památníku Františka Vrhela

3.1 Ediční poznámka

Editovaný text slouží k porovnání původního textu a jeho interpretace v předchozí práci. Edice materiálu byly vedena podle příručky: Ivan Šťovíček a kolektiv, *Zásady vydávání novověkých historických pramenů z období od počátku 16. století do současnosti. Příprava vědeckých edic dokumentů ze 16.-20. století pro potřeby historiografie*, Praha 2002.

V této práci je editován text František Vrhela, Památník. Zal. r. 1914. Edice je vedena od roku založení Památníku až do roku 1931, kdy F. Vrhel definitivně upustil své dosavadní bydliště a s tím i místo kronikáře obce Košice. Při přepisu písemností byly využívány obvyklé značky a symboly.

Hranaté závorky [] byly využívány pro doplnění chybějící části textu či k ediční poznámce. Pro označení nejistého čtení textu byla užívána značka [?], pro upozornění na pravopisnou, věcnou chybu, chybu v dataci apod. značka [!]. Do špičatých závorek <> byl vetknut přeškrtnutý čitelný text. V případě nečitelného textu by byl použit symbol mřížky ve špičatých závorkách <###>. Marginální a interlineární vpisky a přípisky jsou uváděny ve složených závorkách {}. Kulaté závorky () jsou součástí původního textu, nemají žádný ediční význam. Podpisy jsou přepsány v pořadí, v jakém jsou uvedeny v původním textu, jejich umístění v edici nicméně přísně nezachovává grafickou úpravu předlohy.

3.2 Edice

Obec Košice²⁰⁶

Obec Košice leží asi 4 km od Plané n[ad] Luž[nicí]. Měří rolí 604ha 38 arů 98m, [měří] luk 156ha 78 arů 3m, [měří] rybníků 65[ha], [měří] lesů a pastvin 287ha 55 arů, celková výměra 10.46 ha 38 arů 1 metr, čistý výnos 13.765.40 Kč.

Ostatní z historie obce se dozvíš v obecní kronice, kterou jsem psal a vedl až do roku 1931 od roku 1915, tedy plných 17 roků.

František Vrhel

Původní stav obce Košic byl v 10. až 11. století, tedy asi 1100 roků,²⁰⁷ asi tento: statků 21 a 1 dvůr. A sice grunty tyto: Strana velká²⁰⁸: Lemberka, čp.²⁰⁹ 3 o výměře 150 měřic, Dubovských, čp. 5 150 měřic, Kolářů, čp. 6 200 měřic, Kalousků, čp. 9 200 měřic, Dubů, čp. 8 160 měřic, Vrhelů, čp. 12 250 měřic, Valentů, čp. 16 150 měřic, Šmejkalů, čp. 14 150 měřic, Sustů, čp. 17 180 měřic, Doležalů, čp. 18 250 měřic, Šedů, čp. 20 250 měřic, Dvořáků, čp. 25 180 měřic, {možná byl až 300 měř}. Strana malá: Bartoňů, čp. 31 300 měřic, Hrbků,

²⁰⁶ Charakteristika obce, především majetkových poměrů nejstarších rodin v 17. století souvisela s rodopisným zájmem F. Vrhela, ale i jeho sebe-prezentací a zařazením vlastní rodiny mezi starousedlíky. V původním listu Vrhelova památníku po úvodní pasáži, odpovídající zápisu účetní operace včetně nezbytného podtržení celkové výměry, pod ní je odhad čistého výnosu. Následuje poznámka směřující zájemce o historii obce k obecní kronice. Zmínka je uzavřena podpisem autora. Soupis původní obce Košice je uvozen slovy: „a sice grunty tyto“ Po straně textu je lokalita statku vymezena slovy „strana velká“ a vedle ní následuje výčet statků, čísel popisných a výměr. Daná lokalita je uzavřena podtržením posledního do ní náležejícího statku. Za jménem majitele statku následuje číslo popisné uvedené bez teček a mezi číslem popisným se nachází znak *ditto* a výměra pozemku v měřicích, přičemž užitá jednotka měřice odpovídá pro dané období rozmezí od 0,91 ha po 0,24 ha; srov. Gustav HOFMANN, *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko do zavedení metrické soustavy*, Plzeň-Sušice 1984, s. 74.

²⁰⁷ Údaje podobného charakteru se mi nepodařilo zjistit. Vzhledem ke stavu bádání o majetkových poměrech neprivilegovaných vrstev před Berní rulou můžeme domněnky Františka Vrhela vyvrátit. Srov. Jan HORSKÝ – Markéta SELIGOVÁ, *Rodina našich předků*, Praha 1996.

²⁰⁸ K rozdělení obce na velkou a malou stranu SOkA Tábor, Kronika obce Košice, s. 4-6.

²⁰⁹ Zde i dále v edici není pro větší přehlednost zkratka čp. jako číslo popisné rozepisována.

čp. 32 160 měřic, Žaldů, čp. 33 180 měřic, Kubalů, čp. 39 160 měřic, Vaňousů, čp. 37 160 měřic, Haplů, čp. 38-79 300 měřic, Vostoupalů, čp. 39 200 měřic, Sladkých, čp. 40 200 měřic, Machoňů, čp. 43 180 měřic, panský dvůr, čp. 41 350 měřic, {knížete z Lobkovic patřice k panství Želeč}.²¹⁰ Obec Košice vlastnila 425 měřic.

Mimo cest, silnic a návsí hlavně [obec] vlastnila [pozemky] hlavně [!] v lesích, z nichž část – asi 90-100 měřic – prodána ke dvoru Brandlín²¹¹ a část asi 90 měřic prodána ke dvoru Myslkovice²¹² asi v roce 1820, a peníz tento ve stříbře asi 4-5 tisíc zlatých byl dán na válečné půjčky, které obec musela státu půjčit.

Zapsal Fr[antišek] Vrhel.

Předmluva

Tuto knihu jsem začal psát v roce 1915 za hrozné světové války, když vrátil jsem se na osvobození domů, jako starosta obce v Košicích. Tuto kroniku jsem psal současně s obecní kronikou, kterou jsem též v roce 1914 založil. Knihu tuto jsem založil k upomínce na vznik a poměry rodů Vrhelových od nepaměti sídlícího základního rodu Vrhelů na čp. 12 v Košicích. Asi před rokem 1300, asi 10.-11. stol[etí]. Účelem této knihy jest a bude, aby měli potomci tohoto rodu určité upomínky na poměry a minulost svých předků.

²¹⁰ Lobkovicové – starý český šlechtický rod, jehož členové vlastnili panství především v Polabí a koupí v 17. století získali i panství Želeč od bechyňské větve rodiny Šternberků. Lobkovicům patřila Želeč do 19. století, kdy ji dědictvím získali Harrachové. K změnám majitelů želečského panství srov. August SEDLÁČEK, *Místopisný slovník historický Království českého*, Praha b.d., s. 1031 – 1032. K dějinám rodu Lobkoviců srov. Heslo *z Lobkovic*: in: Ottův slovník naučný, sv. XVI, Praha 1900, s. 221 – 229; k dějinám rodu Harrachů srov. Heslo *z Harrachů*: in: Ottův slovník naučný, sv. X, Praha 1896, s. 904 – 909.

²¹¹ Obec Brandlín leží tři kilometry východně od Košic směrem na Tučapy. V místě se od roku 1602 připomíná tvrz. Veškeré údaje o historii obcí v okolí Košic, včetně Košic čerpám z příručky Romana Cikharta, *Popis Táborska*; srov. Roman CIKHART, *Popis Táborska. Soupis archeologických, historických, lidových a přírodních památek politického okresu tábořského s přehledem příslušné literatury*, Tábor 1947, s. 38. Pokud v této publikaci nenacházím odpovídající informace, hledám je v dobové literatuře, srov. Václav KOTYŠKA, *Úplný místopisný slovník Království českého*, Praha b. d., s. 92.

²¹² Srov. V. KOTYŠKA, *Úplný místopisný slovník*, s. 872. Obec Myslkovice je zde vedena pod heslem Myškovice.

Kniha tato je majetkem výhradně, jen potomků rodu Vrhelových, rodu mužského a pokud možno na statku čp.12 v Košicích také vedena, bude-li potomek a majitel čp.12 Vrhel, jinak patří nejbližší spřízněnému Vrhelovi, aby ji dále vedl.

František Vrhel, toho času majitel čp.12 a starosta obce v Košicích.

V Košicích dne 15. dubna 1915.

Historie rodu Vrhelů

Jak se dalo zjistit z určitých spisů a poznatků, zejména jsem použil vydané spisy učitele Romana Cikharta „Táborsko“²¹³ vydané nákladem učitelské jednoty Komenský v Táboře a spisy školního rady Sedláčka „Hrady a zámky“.²¹⁴

Rod Vrhelů sídlil, dle všeho co tu je, v Košicích, již před 12.stol. (dle výtahu z archivu Třeboňského, z dob pánů Rožmberků a pánů z Růže před 12.stol.) a odtud dostal se ve stol. 14-15 do blízké obce Doubí,²¹⁵ totiž osady, kterážto ač měla později samostatný obecní katastr, patřila k obci Košicům, s nimiž tvořila jednu politickou obec až do roku 1912. Kdy se za starostování zakladatele této knihy a jeho působením stala obcí samostatnou. V dávných dobách úřadoval pro osadu Doubí, obecní rychtář košický, jehož museli i občané z Doubí poslouchat. Až do roku 1912 volili občané z Doubí společně starostu a jiné volby do sněmů se konali vždy v Košicích společně.

V 16. stol. připomíná se v Doubí, (tehdy Duby) 6 osedlých na 7 láněch a sice: Jíra, Prokop, Strakáč, Kouba, Vrhel a Mareš (Marešovi jsou dosud do Doubí příslušní). V 17. století rozšířil se rod Vrhelů do blízké obce Krátošic,²¹⁶ kam se jeden ze synů Vrhelových z Košic, jménem František (na grunt Machalou) přiřazenil, tam ještě do dnes se u Machaloušů po stavení říká a odtud se zas rozšířil v pozdější době do Bradlína (1887),²¹⁷ Chabrovic (1891),²¹⁸ Vlastiboře²¹⁹ a do

²¹³ Popisu odpovídá kniha srov. Roman CIKHART, *Kraj kalicha. Sborník okresu táboorského, milévského a sedlčanského*, Tábor 1923.

²¹⁴ August SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl 4*, Praha 1995.

²¹⁵ V. KOTYŠKA, c. d., s. 616. Srov. Božena NOVÁKOVÁ (ed.), *Zeměpisný lexikon. Obce a sídla*, Praha 1991, s. 219.

²¹⁶ V. KOTYŠKA, c. d., s. 637.

²¹⁷ TAMTÉŽ, s. 92.

²¹⁸ TAMTÉŽ, s. 443.

Uher, kdy jeden ze synů krátošické větve byl zaměstnán jako asi { Roku 1636 byl na statku usedlý Šimon Vrhel. Roku 1654 oženil se s manželkou Kateřinou Jakub Vrhel. Roku 1726 [dne] 11.12. Vojtěch Vrhel oženil se na statek s rozinou Broukalovou ze Želče.²²⁰ Roku 1760 Pavel Vrhel oženil se s Rozinou Machoňovou z čp. 43. Roku 1794, 18.11. Václav Vrhel se oženil na statek Josefa Hejného z Plané} jako zahradník.²²¹ Vyskytly se však jména Vrhelů i kolem Písku a Domažlic, ale nedalo se zjistit zda a ze které větve pochází. {Dle výpisu z matrik v Plané nad Lužnicí, které provedl děkan Švec někdy kolem roku 1930 proto, aby byli písemně doloženi tito držitelé statku Vrhelů čp. 12 v Košicích. Matrika v Plané nad Lužnicí byla založena roku 1666.}²²² Ke konci 18. století byl držitelem statku Vrhelů čp. 12 v Košicích, Václav Vrhel, jehož syn <František> {Jan}²²³ { Narozen 29. 9. 1796. Oženil se s Magdalenou Kolářovou z čp. 6 v Košicích. } se oženil na statek čp. 33 v Košicích u Žaldů, jež mu od majitele čp. 33 gruntovníka Žaldy, jeho otec koupil. Za jaký obnos se nedalo zjistit.

Ve století 18. [!] se na statek Vrhelů čp. 12 oženil nejmladší, třetí syn, Václava Vrhela, Josef Vrhel {Nejmladší sice, narodil se 3.1. 1809 a oženil se 27.11. 1832.} s Magdalenou rozenou Hořejší (u Pousteckých čp. 57, dle stavení se tak říkalo). Jeho bratr František, druhý syn, byl formanem, jezdil se zbožím a různými věcmi do Vídně, Sankt Pöltenu, Kremže (Dolní Rakousy) atd.²²⁴ Tím si zachoval nějaké peníze. Otec jeho Václav mu koupil půl lán u Plívů čp. 24 v Košicích. František však si oblíbil chudou Barboru Kryšalovou z čp. 46, z domku tehdy bez polí a dřevěného {domek, tehdy bez polí a dřevěný}. Barbora přirozeně neměla peněz, ač jinak byla hezká a energická, a proto, aby mu otec dovolil si jí vzít, našetřené peníze, 400 zlatých stříbra, dal své Barboře, a tak, když Barbora vyplatila tyto peníze, otec ku jejich svatbě svolil. František však dlouho

²¹⁹ TAMTÉŽ, s. 1564.

²²⁰ Srov. poznámku č. 5.

²²¹ Slovo zahradník mělo kromě zde užitého významu, ještě význam popisující domkáře, tedy člověka s výměrem menším 1/8 lánů. Srov. Jan HORSKÝ – Markéta SELIGOVÁ, *Rodina našich předků*, s. 142. Míňna Planá nad Lužnicí, srov. V. KOTYŠKA, c. d., s. 1005.

²²² Přítomný text byl přiložen k textu kroniky na zvláštním listu formátu A4.

²²³ Narozen 29. 9. 1796. Oženil se s Magdalenou Kolářovou z čp. 6 v Košicích. Poznámka Františka Vrhela.

²²⁴ St. Pölsen - hlavní město rakouské spolkové země Dolní Rakousko. Kremže, německy Krems an der Donau, město v Dolním Rakousku.

na půllánu u Plívů nehosподаřil. Za 5 let zemřel, dne 15. 4. 1841, na zápal plic. Říkali, že se udřel na robotě u dvora Strkova,²²⁵ kam se ještě tehdy z Košic ještě robotovalo. Barbora Vrhelová, jeho žena, později moje babička, prodala půllán Janu Machoňovi, ze statku u Vaňousů čp. 37, a jako vdova se provdala asi v roce 1843 za Jana Bílka, tehdy gruntovníka v Doubí čp.1. Z manželství toho vzešly dvě dcery, Marie narozená asi v roce 1846 a Barbora, naše matka narozená 1854.

Z manželství Josefa Vrhela s Magdalenou rozenou Hořejšovou, který byl nástupcem na gruntě čp. 12 v Košicích, vzešly následující děti: Josef – 2.2.1843, Jan Vrhel můj otec – 25. 6. 1845, Marie v roce 1833 provdaná za Františka Machově u Vaňousů čp. 37, Anna provdaná za Jana Šedivého na půl lán u Haplů čp. 38 – 29. 7. 1840, Kateřina Vrhelová narozená 29. 10. 1836, provdaná za Matěje Hejného půlláníka čp. 9 – po chalupě u Kalousků. František naroz[ený] 19. 5. 1848, který se oženil s Rozálií Vančatovou z Doubí, dříve provdanou za Vojtěcha Hořejše, vdovce gruntovníka čp. 8 v Košicích u Dubů. František, který ale při zletilosti nejstaršího syna po Vojtěchu Hořejšovi musel jak bylo podle kšaftu (poslední vůle) zemřelého ustanoveno odevzdat grunt za menší stanovený výměnek. Na to si koupil pole od gruntu čp. 18 od Jana Doležala, těsně vedle statku Vrhelových čp. 12, kde postavil v roce 1876 nové hospodářství a přikoupil od žida Löviho (u Heršlíků čp. 64) a od živnosti Dubských čp. 5. (měl asi 40 měř). Antonín narozený 6. 11. 1850, který se oženil 8. 2. 1876 s Marií Prokešovou a postavil si rovněž hospodářství na koupeném poli u Tomšů čp. 44, pole číslo parc[ely] 1331 – asi 5 měř dostal od statku Brhelových {od statku Vrhelového}, ostatních asi 35 měř přikoupil později. Poslední se narodil Václav –11.7.1853, po jehož narození matka Magdaléna za krátko zemřela, úbytkem krve za 31 dní. Jejich otec Josef Vrhel zůstal vdovcem a za 16 roků zemřel.

Při poslední vůli ustanovil toto: za prvé polovici gruntu čp. 12 obdrží syn Josef Vrhel s polovicí polí, se všemi právy, závazky a povinnostmi s polovicí budov atd. Za druhé druhou polovici gruntu čp. 12 obdrží mladší syn Jan Vrhel za stejných podmínek. Dále vyplatí synu Františkovi a Antonínovi každému po 800 zlatých stříbra jako podíl.

Statek čp. 12 tehdy zvaný grunt se měl tedy oběma bratrům rozdělit a také soudně již rozdělen byl, ale ke konečnému rozdělení již nedošlo, protože starší

²²⁵ Strkov – dnes část Plané nad Lužnicí, srov. V. KOTYŠKA, c. d., s. 1005.

bratr Josef byl po nezdaru své svatby povahy marnotratné, a proto později prodal polovici gruntu mladšímu bratrovi Janovi za osm tisíc zlatých. Tím se stal majitelem gruntu čp. 12 mladší syn Jan Vrhel, s tím, že Josefu Vrhelovi vymění užívání pole a louky č[íslo] parc[ely] 1332 a 1333 do jeho smrti.

Jan Vrhel můj otec se oženil 9. 11. 1872 s Barborou rozenou Bílkovou z Doubí, které bylo teprve 18 let a otci bylo 28 roků. Koupí otec statek silně zadlužil a nebýt toho, že dostal s matkou na tu dobu velké věno, jak ona sama říkala asi 7 000 zlatých, nebyl by snad ani statek udržel. Babička, matka naší drahé matky, dobře si pamatovala, že skrze grunt Vrhelů se dostala z chudoby, provdáním za Františka Vrhela na grunt u Plívů v Košicích čp. 24 a po jeho smrti opět provdání na grunt Bílků v Doubí. Proto velkým věnem, které naší matce dala, grunt Vrhelů zachránila.

{Poznámka!! Koncem února 1910 byla na západě viděna neznámá kometa o 16. hod po 14 dní. 18.5. 1910 objevila se Holerova kometa [!], která jedenkrát za 75 roků vychází. Viděna byla po desáté hodině večer na jihozápadě. V roce 1902 o anenské pouti padaly u nás kroupy u celé obce a vše zničily. 19.7.1903, v neděli o 9 hodině večer bylo totální krupobití a vše zničilo. V roce 1904 bylo zase katastrofální sucho.}

Tím byl statek udržen, ale nastalo další. Stavení bylo úplně sešlé, takže již v roce 1874 musel otec postavit sklep, který nebyl, a v roce 1875 dával nový krov na dřevěnou stodolu a v roce 1877 stavěl úplně nové stáje. Tím nastalo nové zadlužení a otec, aby grunt udržel, byl nucen většinu pozemků propachtovat a nájmem splácet dluhy. Rodiče matčiny sice stále pomáhali, ale přesto byla bída veliká jak naše drahá matka nám říkala. Bylo nutno železně hospodařit, protože se tenkrát platily až 12% úroky a tedy jen málokdo mohl splácet na velké dluhy.

Narození dítek. V roce 1873 dne 27.11. narodilo se první dítě a sice dcera Barbora, 17.3.1876 se narodila dcera Marie, 29. 7. 1878 se narodil syn František, zakladatel této kroniky, 8.7.1880 se narodil syn Jan, 5. 4.1885 se narodil syn Josef, 17.6.1887 se narodila dcera Anna, 27.10.1890 syn Antonín, 23.2 1893 syn Václav, 14.8.1895 dcera Antonie a 14.9.1898 poslední syn Vojtěch.

Hospodaření: do doby hospodaření otcova, do roku 1870, přišly nejhorší doby hospodářské bídy, úroky na zadluženém statku se těžko platily ač byl otec

velmi pilný a dobrý hospodář, a proto dluhy pomalu ubývaly. Vše bylo laciné a peníze drahé – 100kg pšenice stálo 5-6 zl[atých], žita 4-5 zl[atých], ječmen 5-6 zl[atých], oves 3-4 zl[atých], brambory 50 krejcarů až 1 zl[atý], tele 4-5 zl[até], kráva 18-30 zl[atých], pár volů – 1 300 kg – 120-160 zl[atých]. Z míry pole bral otec nájemného 4-5 zl[até]. Daně platil 100 zl[atých] i více. Služce platil 18-20 zl[atých]. V roce 1890 to již bylo 30 zl[atých], čeledínovi 25-30 zl[atých]. V roce 1890 stál 1 litr piva 10 kr[ejcarů], kořalky 13 kr[ejcarů], šaty soukenné 4-5 zl[até], cajkové 2-3 zl[atých].

Koncem roku 1889 zemřela nejstarší dcera Barbora. V této době byl otec obecním starostou {v té době byl otec obecním starostou v Košicích} a volilo se do sněmů.²²⁶ Otec byl zvolen za volitele a šel jsem sním v roce 1892 na volbu do Tábora agitovat pro sedláka Alf[onse] Šťastného z Padařova,²²⁷ který tehdy kandidoval za poslance. Sedláci neměli tehdy porozumění pro svého člověka a dalo to hodně práce než byl Šťastný zvolen, protože byl bez víry a tehdy měli kněží, kteří byli proti Šťastnému byli, velký vliv. Také jsme odebírali Selské noviny Alfonse Šťastného.²²⁸

1899. Dne 1.října 1899 jsem nastoupil vojenskou službu a sloužil jsem až do roku 1902 a sice v různých posádkách. V Jindřichově Hradci u 75 pl[uku] pěšího, pak od 1. dubna 1900, kdy bylo po škole jsem byl přeložen na vojenské velitelství, tehdy Plac Komando in Prag Josefské, nyní nám. Jiřího z Poděbrad. Dne 1.5. 1902 jsem byl přeložen do Armádní střelecké školy, do kanceláře v v Brück in Leith (Most nad Litavou)²²⁹ Dolních Rakousích a odtud jsem přišel v září po odvelení transportu v Praze na trvalou dovolenou domů.

²²⁶ Míňeny volby do českého zemského sněmu ve dnech 2. - 5. 7. 1889, srov. Miroslav BUCHVALEK a kol., *Československé dějiny v datech*, Praha 1986, s. 319. K obecním volbám srov. SOKA Tábor, *Kronika obce Košice*.

²²⁷ Alfons Šťastný z Padařova (1831 – 1913), český agrární politik a filosof – zakladatel agrarismu. Srov. Josef BARTOŠ – Stanislava KOVÁŘOVÁ – Miloš TRAPL, *Osobnosti českých dějin*, Olomouc 1995, s. 364.

²²⁸ Srov. Ladislav SKALA, *České zemědělské časopisy II*, Prameny a studie 34, Praha 1993.

²²⁹ Německy Brück an der Leitha, dnes okresní město v Dolním Rakousku.

V roce 1900 byl přijat na učitelský ústav v Soběslavi,²³⁰ po třech letech na měšťance v Soběslavi, bratr Josef.

V roce 1893 provdala se nejstarší dcera Marie za Jana Machoně čp.37 (u Vaňousů).

Stavba stodoly. V říjnu tohoto roku přestavoval otec starou dřevěnou stodolu a celou stodolu dozadu a přistavěl kus zděné stodoly.

Krupobití 1902, 30. července. V roce 1902 na svatou Annu o pouti Košické padaly k večeru kroupy a polovici sklizně zničily. Žita byla jen z malé části v kopcích, kdo měl žita v kopcích měl menší škodu. Menší ovsy se špatně sekly, neboť byly moc potlučeny. V ten rok jsem přišel z vojny.

1903 opět krupobití. V roce 1903 opět přišly kroupy přede žněmi. V neděli počátkem července, právě když se košičtí hasiči vraceli ze sjezdu hasičů v Dírné, kolem 8 hodiny, bylo rozbito vše na padrt' i okna. U Tábora to byly ještě horší, neboť strašlivá vichřice odnesla úplně nové zděné stodoly - Kroupovům a Kovandovi. V tomto roce byl založen hasičský sbor v Košicích, jehož jsem byl jednatelem.

1904 velké sucho. V roce 1904 bylo zase velké sucho. Poslední déšť byl po dosti vlhkém a nepříznivém jaru až koncem měsíce května. Obilí přímo doschlo, po žních bylo koncem července, tedy o celý měsíc dříve. Otavy se sekly jen ojedinele na nejvíce mokřých loukách. Ten rok v srpnu jsem byl povolán na vojenské hlavní cvičení. Prošli jsme celou Šumavu za Sušicí a Prachaticemi. Na mnohých místech nebyla vůbec voda. Žízeň byla moc veliká, vojáci padali horkem a proto musely být manévry přerušeny a odloženy. Sucho bylo tak hrozné, že ani v řece Lužnici, kam lidé z okolních obcí jezdili pro vodu voda skoro nebyla. Dle zápisů bylo vidět kameny, které byly vidět před více než 100 léty. Teprve koncem září přišly deště a mohlo se sít, ovšem moc těžko. Dobytek byl laciný – nebylo píce.

V roce 1906 bylo uzákoněno rovné právo hlasování na říšské radě vídeňské a již v roce 1907 byly první volby.²³¹ Naším agrárním kandidátem byl Josef

²³⁰ K úloze a významu Učitelského ústavu v Soběslavi, srov. poznámka č. 100.

Suhrada – rolník z vodňanského okresu. Pracoval jsem s ním jako důvěrník²³² na okrese a člen Sdružení českých zemědělců v Praze. Pořádali jsme mnoho schůzí a výsledek byl, že konečně po tuhých bojích a velmi osobních potýčkách s mnohými kandidáty, hlavně soc[iálními] demokraty,²³³ jejichž kandidát Vyleťálek se přímo s námi rval, zvítězil náš kandidát Josef Suhrada. Také lidovci – strana křesťanských zemědělců mě pro moje čistě zemědělské přesvědčení, jako pracovníka ostře napadala.²³⁴ Jinak rok 1907 byl dosti dobrý, úroda prostřední.

Rok 1908 byl opět prostředně příznivý a nebylo co zvlášť uvádět.

Teprve rok následující byl pro naši rodinu velmi žalostný {1909}. Dne 19. dubna 1909 zemřela v devět hodin dopoledne přímo v mém náručí naše drahá a milovaná matka – mučednice od 10 dětí. Byla raněna srdeční mrtvicí po nešťastném úrazu - den před tím si zlámala levou nohu. Pohřeb se konal 21. dubna na hřbitov Plánský. Osirelých dětí bylo 7, neboť jedna sestra zemřela a dvě se provdaly. Marie k Vaňousům do Košic čp. 37 a Anna do Doubí k Boháčovům (Minaříkovi). Hned asi za měsíc přišel otec k úrazu. Byl přejet vozem splašenými koňmi, když vezli z našeho lesa nahrabané stlaní. Také bratr Jan byl v té době operován na kýlu, v okresní veřejné nemocnici v Pelhřimově. Rok tento byl pro naši rodinu hrozný, úroda však byla toho roku normální a ceny se zvýšily.

V roce 1910, 7. července se oženil mladší bratr Jan do Lhoty Bálkové²³⁵ na statek Kadleců čp. 1 a vzal si vdovu po zemřelém p[anu] Kadlecovi – Marii Kadlecovou.

1910. 8. července 1910 se též oženil mladší bratr Josef, učitel v Dušejově²³⁶ okres Humpolec s Marií Melišovou, dcerou lesního Meliše

²³¹ Volby 1907 – poznámka F. Vrhela na okraji textu text uvozující . Míněny volby do říšské rady podle nového volebního zákona konané ve dnech 14. 5. a 23. 5. 1907; srov. M. BUCHVALEK a kol., *Československé dějiny*, s. 330. Srov. O. URBAN, c. d., s. 538 - 539

²³² Funkce odpovídá dnešnímu označení předseda. Názvosloví politických funkcí v agrární straně se nemění, proto srov. *Program a organizační řád*, s. 99 – 100.

²³³ Míněni zástupci Československé sociálně demokratické strany dělnické, srov. Jiří PERNES, *České dějiny v datech*, Praha 1998, s. 239 – 240.

²³⁴ Míněni zástupci Křesťansko sociální strana pro Čechy a Moravu, srov. J. PERNES, c. d., s. 240.

²³⁵ V. KOTYŠKA, c. d., s. 703.

²³⁶ TAMTÉŽ, s. 248

z Dušejova. Dne 18.listopadu 1910, oženil jsem se já František, nejstarší z chlapců, s Marií Šedovou dcerou rolníka a starosty obce Šedy z Tučap čp. 54.²³⁷ Bratr Antonín byl kandidátem učitelského ústavu v Soběslavi - 3. ročník a bratr Václav byl na 1 rok v učení u firmy Karel Krch v Táboře. Rok na to studoval na státní průmyslové škole v Brně <volby 1911>. Sestra Antonie byla svobodná a v roce 1910 jí bylo 15 let. Bratr Vojtěch byl 12 let starý. Celkem nás bylo 10 dětí. Z nás nejstarší sestra zemřela 27. 5. 1889 ve věku 16 let – tedy 9 živých. Naše drahá matka byla velká dobračka a měla s námi, přestože všechny děti byly hodné a dost schopné, velké starosti.

Rok 1911. Rok 1911 byl zlý, úroda byla velmi slabá, žita, která nemohla v roce 1910 pro mokro počátkem měsíce října být zaseta, jen se zamazala a z jara 1911 většinou vyhynula, takže jsem sklídl sotva na výživu rodiny a jen 100kg žita za 20 korun jsem z celé sklizně mohl odprodat. Za to bylo hodně jetele na semeno, protože od konce července, v srpnu a září vůbec nepršelo.

Volby 1911.²³⁸ V roce 1911 byly opět volby do Vídeňské říšské rady. Za kandidáta strany agrární byl postaven Dr. Viškovský – rada zemědělské rady v Praze, který před tím již byl poslancem na sněmu Království Českého.²³⁹ Byly opět velké politické boje, jichž jsem se jako důvěrník strany na okrese plně zúčastnil. Konal jsem takřka každý den někde schůzi. Boj byl velmi nerovný, hlavně strana soc.demokratická a strana lidová, tak zvaných Křesťanských zemědělců agitovala přímo šíleně a se všemi prostředky, ale přesto zvítězil opět náš kandidát Dr. Viškovský. V tu dobu stál jsem v čele okresu jako okresní důvěrník strany.

Rok 1912. Rok 1912 byl pokud se úrody týkalo asi tak prostředním. Dne 12. července se nám narodil první chlapec František. Moje drahá žena byla při tom velmi těžce nemocná a scházelo málo, aby to zaplatila životem. Horečka se dlouho střídala mezi 39, 5 – 41 stupňů. Poležela si asi 6 týdnů a i potom byla velmi slabá.

²³⁷ TAMTÉŽ. s. 1472.

²³⁸ Míňeny volby do Říšské rady konané ve dnech 13. a 21. 6. 1911, srov. M. BUCHVALEK a kol., c. d., s. 333.

²³⁹ Karel Viškovský (1862-1932), významný agrární politik; k jeho úloze v agrární straně srov. např. D. E. MILLER, *Antonín Švehla*.

Volby do obce. V měsíci září se konaly volby do obce. Čtvrtého listopadu jsem byl zvolen obecním starostou a 12. listopadu jsem byl vzat do slibu okresním hejtmanem Blížencem v Táboře. V roce 1911 se založil hospodářský spolek v Košicích, jehož jsem byl prvním předsedou.²⁴⁰ V roce 1912, přestože lidovci si založili odbočku Křesťanských demokratů, jsme přivedli s řídícím učitelem Karlem Sálusem hospodářský spolek k velké činnosti a nejen se členy v Košicích, ale i v obci Doubí, Chabrovice a Krátošice.

V roce 1913 stavěla se obecní kovárna, totiž obydlí pro kováře, tehdy Františka Hováka. Stavba stála celkem 1 400K.

Rok 1913 byl rokem normální, pšenice se prodávala za 18K, ječmen za 18K, žito za 18K, oves 15-16K. Hovězí dobytek 1 kg živé váhy 2K, brambory za 4K, husa za 2K, pivo 1 litr za 12 krejcarů, to jest 24 haléřů, daní jsem platil 400K.

Rok 1913. V měsíci prosinci sedmého se nám narodil druhý syn a 8. prosince byl pokřtěn jménem Jaroslav. Byl velmi slabý. Týž den vrátila se matka, mé drahé manželky po operaci prsu z tábořské nemocnice {Marie Šedová}. Za rok na to operace druhého prsu.

Rok 1914. Rok 1914 byl rokem celkem úrodným, obilí bylo pěkné; jinak to byl rok nešťastný. V měsíci dubnu jak jsem již uvedl, musela matka mé drahé manželky na druhou operaci do tábořské nemocnice, kde jí byl odebrán druhý prs a za nedlouho ulehla úplně.

Atentát v Sarajevě²⁴¹ Bosna a Hercegovina. Dne 28. června byl spáchán atentát v Sarajevu, Bosna a Hercegovina, na následníka trůnu, korunního prince Františka Ferdinanda z Este a jeho choť, hraběnkou z čes[ké] šlechty Chotkovou. Oba byli mrtvi pumou srbského příslušníka - studenta Principa²⁴². Od té doby jsme

²⁴⁰ K významu hospodářských srov. Pavel NOVÁK, *Hospodářské spolky a artikulare agrárních zájmů*, in: Jiří Šouša – Daniel E. Miller – Mary Hrabik-Samal (edd.), *K úloze a významu agrárního hnutí v českých a československých dějinách*, Praha 2001, s. 31 – 37.

²⁴¹ Uvádím zde F. Vrhelem psané jméno hlavního města Bosny a Hercegoviny jako doklad dobového pojmenování místa, kteréžto hrálo roly v ústní lidové slovesnosti – verše, písňe apod. Správný tvar jména je Sarajevo, které pak uvádím v dalším text podle současného jazykového úzu.

²⁴² Původní text F. Vrhela: oba byli mrtví pumou (zřejmě chybí tečka na konci věty) srbským příslušníkem studentem Prinčipem. Nebo lze větu přepsat podle jiného možného autorova záměru takto: oba byli mrtví pumou (... a zabiti tak...) srbským příslušníkem, studentem Prinčipem.

žili ve stálém strachu, neboť provokace Němců²⁴³ proti Slovanům, ať z Rakouska nebo z říše,²⁴⁴ se čím dál více stupňovala. Konečně dosáhla svého vrcholu, Německo totiž přinutilo Rakousko, že dne 26.července provedlo všeobecnou mobilizaci a konečně 2.srpna 1914 vypovědělo oficiálně válku Srbsku a pak Rusku.

Mobilizace zastihla mě jako starostu²⁴⁵ i všecken lid z okolí při mši v místní kapli o tak zvané pouti Anenské. Vše se rozběhlo, bylo po všem ani hudba nehrála, každý se připravoval na cestu a mnozí již na cestu poslední a smutné rozloučení²⁴⁶. Bylo vidět na Obecním úřadě, kde se všichni hlásili k odchodu, velké zděšení, tvořily se skupiny po obci kamarádů, otců a bratrů. Nastalo smutné a na mnoze už poslední loučení.

Nástup občanů 27. 7. 1914. Dne 27.července nastoupili tito občané: Jos[ef] Lövy²⁴⁷ čp. 2, Jos[ef] Lövy čp. 36, Jan Daněk čp. 3, Jan Staněk čp. 4+ {označení křížkem padli},²⁴⁸ Václav Novotný čp. 6, Fr[antišek] Čermák čp.8, Ant[onín] Vrhel čp.12+,-můj bratr, učitel a jednorochní dobrovolník, Karel Mácal čp.13, Oskar Reniš čp. 64, Josef Minář čp. 20+, Jan Daněk čp.21, Jos[ef] Holec čp 63, Fr[antišek] Šedivý čp.26+, Fr[antišek] Novotný čp.31+, Jos[ef] Kadlec čp.32, Jos[ef] Boháč čp.35, Jos[ef] Mikl čp.28, Jan Vostoupal čp.39 - ruský legionář²⁴⁹, Josef a Vojtěch Novotní čp. 45, Fr[antišek] Brož čp.48, Fr[antišek] Lhota čp.49,

Přepisovaný text zde má zásadní význam, dle jeho znění lze sestavit věty s různým dominantním sdělením. Buď je hlavním sdělením způsob atentátu a další věta sděluje národnost vykonavatele a nebo má sdělení o národnosti vykonavatele atentátu stejný význam. Druhou možností, jíž odpovídá nejen kontext, ale i chybějící sloveso, jsem naznačil v poznámce pod čarou.

²⁴³ Konflikt byl vnímán jako německo slovanský.

²⁴⁴ Termín říše byl použit jako označení Německého císařství. Takto se dosud v lidové slovesnosti Německo označuje. Termín nabyl nového významu po II. světové válce.

²⁴⁵ Srov. poznámku č. 185 a 186.

²⁴⁶ Tato věta a následující řádky prozrazují, že památník nebyl psán kontinuálně, ale pomocí lístečků, podle nichž byly zápisy doplňovány.

²⁴⁷ Místní židovská rodina.

²⁴⁸ Křížek za jménem, zřejmě dopsaný podle lístku jako v případě zemřelých na španělskou chřipku později, označoval zemřelé ve válce. O pozdějším vpisku svědčí i to, že je někde zaznamenán nad jménem. Proč je některý křížek za jménem a jiný a nad jménem, se lze pouze dohadovat.

²⁴⁹ Označení ruský/francouzský legionář je psáno vždy velkým písmenem.

Karel + a Václav Loudín čp. 50, Josef +, František + a Jan Primas čp. 55, Fr[antišek] Hrzek čp.59, Václav Křemen čp. 68+, Fr[antišek] Boháč čp.78+, Josef Kašpar čp.82+, Václav Novotný čp. 71, Fr[antišek] Hodinář čp. 72, Fr[antišek] Novotný čp.73 - ruský legionář, Josef Blažek čp. 97, Václav Kořenský čp. 99, Václav Koubele - francouzský legionář a Václav Kačírek + učitelé na škole v Košicích čp. 100, Josef Chábek čp.110 +, Václav Krejčí čp. 76, Matěj Boháč čp. 84, Tomáš Turek čp. 87, Josef Turek čp. 88 -ruský legionář, Jan Machoň+ čp. 113, Ant[onín] Primas+ - truhlář čp. 114, Jos[ef] Hruška-zahradník čp. 108. Jos[ef] Rataj asi čp. 115 ruský legionář, celkem asi 53 občanů mimo ty co nebyli doma.

Dne 29.7.1914 v 1/2 4 ráno vyhodili Srbové most u Zemuně²⁵⁰ - Srbsko a vojsko rakouské překročilo srbské²⁵¹ hranice. Konečně 11. srpna nastoupil k pluku i sám starosta obce - totiž já František Vrhel do Českých Budějovic.

16. září padl bratr Antonín. Ze dne 16. září dostal můj otec zprávu, která ovšem přišla později, že padl jeho nadějný syn Antonín, učitel t[o]ho č[asu] na vojně důstojník, můj bratr nadaný hudebník a bylo mi to sděleno na vojnu, od té doby jsem se stal ještě tvrdším a zapřísáhlým odpůrcem všeho německého.²⁵²

Přerušení rodinných zápisů. {Poznámka rodu. Historie gruntu čp.12. Košice.}

Pokud se týká historie obce, založena byla obec asi v 6. - 7. stol. [!], ale první zápisy jako o větší obci jsou od roku 1252 a nynější její rozloha výměra činí: role: 604ha 38 arů - 98m², louky – 156 ha 73 arů a 3m², rybníků – 65 arů, pastviny a lesy – 284ha 55 arů. Celková výměra kat[astrálního] úz[emí] je 1 046ha 38 arů 1m².

Obecní kronika obce Košice. Ostatní údaje pokud se týká obce najde čtenář v obecní kronice, kterou jsem založil v roce 1915 a vedl až do roku 1931²⁵³. Chci se proto omezit jen na historii našeho rodu Vrhelů na čp. 12 dle vyšetřených

²⁵⁰ Ivan ŠEDIVÝ, c. d., s. 85 – 89.

²⁵¹ F. Vrhel neuvádí národnosti jednotně, kolísá užití velkého či malého počátečního písmena.

²⁵² I. světová válka je vnímána jako konflikt slovansko-německý, srov. výše.

²⁵³ Tzn., že zápisy v kronice byly doplňovány ex post.

dat matričního výtahu v Plané nad Lužnicí²⁵⁴ a z archivů v Třeboni pánů z Růže a Rožmberků²⁵⁵ {Archiv v Třeboni, Sedláčkovy Hrady a zámky a z knihy Romana Cikharta Táborsko}.²⁵⁶

Rod Vrhelů sídlil na čp. 12. Košice za pánů z Růže a Rožmberků.

Rod Vrhelů, jak se dalo zjistit, sídlil na statku čp.12, tehdy ještě na zemanském statku v 8.-12. století.²⁵⁷ Statek byl původně větší, ale různými odstupy se zmenšil až na 31ha a všechny pozemky měl pak ve dvou dílech od silnice od Košic vedoucí do Plané až ku hranicím obce Myslkovice až do roku 1926, kdy z pravého dílu bylo odparcelováno 9ha, jako drobný příděl za náhradu koupeného dvora čp. 1 v Roudné. Ve 14 stol. se již připomíná rod Vrhelů na zemanském statku v Košicích čp. 12 a v Doubí na asi statku čp. 11. Roku 1470 se připomíná mimo statek také zemanský statek nyní čp. 41, kde se připomíná Jan Rohlík, tento měl 3 a 1/2 lánů výměry. V 16. století měla obec 24 lánů, dva statky Vrhelů a dvůr. V roce 1666 se připomíná na statku Vrhelů čp. 12 Jakub Vrhel s manželkou Kateřinou²⁵⁸ tento měl 8 dětí: Václava, Řehoře, Vojtěcha + ihned, Mariána, Ondřeje, Vojtěcha II., Vavřince a dvojčata Voršilu a Juditu.

Novým nástupcem na statku byl pak Vojtěch Vrhel, narodil se 15. 4. 1703 a oženil se na to 12. 11. 1726 s Rozinou Machoňovou z Košic a měl 7 dětí: Václava, Pavla, Mariána + ihned, Mariána II, Annu, Kateřinu a Dorotu.

Nástupcem statku se stal v roce 1760 nejmladší syn Pavel Vrhel, narozený 14. 1. 1732 a oženil se Rozinou Broukalovou ze Želče a měli 7 dětí:1. Jana, 2. Barboru, 3. Jakuba, Václava, Marii, Annu, Kateřinu a Matěje.

Dalším nástupcem na statku se stal roku 1794 třetí ze synů Václav Vrhel, narozený 26. 8. 1768 a oženil se 18. 11. 1794 s Josefou Hejnou z Plané nad Lužnicí, ze statku u Horáků {na statku u Horáků, jméno po chalupě až dosud}, jak

²⁵⁴ Tento výtah vypracoval na žádost autora *Památníku* Jan Švec, děkan v římskokatolickém děkanství v Plané nad Lužnicí. Výtah byl pořízen v roce 1931 a v současné době je v soukromém vlastnictví rodiny Vrhelů.

²⁵⁵ Srov. Heslo z *Rožmberka*, in: Ottův slovník naučný, sv. XXII, Praha 1904, s. 28 – 35.

²⁵⁶ Roman CIKHART, *Kraj kalicha*; August SEDLÁČEK, *Hrady*.

²⁵⁷ Nelze doložit, dedukce F. Vrhela mající doložit starobylost rodu.

²⁵⁸ Podle rodokmenu rodiny Vrhelů byl pravděpodobně předchůdcem Jakuba Vrhela Šimon Vrhel s manželkou Alenou.

se tam dosud po chalupě říká. Měli 6 dětí: 1. Jana, 2. Barboru + ihned, 3. Františka, 4. Annu {oddána 8. 2. 1825 s Kosem Vác[lavem]. z č[ísla] 32}, 5. Josefa (můj děd) a 6. Barboru, která zemřela ještě svobodná 2. 4. 1839.

Prvnímu synu Janu {29/5 1796} koupil otec Václav Vrhel v roce 1828 statek od sedláka Žaldy statek Košice čp. 33. Druhý syn František, nar[ozený] 30. 10. 1798, se oženil 1. 2. 1836 s Barborou Kryšalovou a otec Václav Vrhel mu koupil větší čtvrtlán čp. 24 v Košicích (u Plívů). Barbora, která za pět roků ovdověla (František Vrhel zemřel 15. 4. 1841) se provdala za Jana Bílka gruntovníka v Doubí čp. 1 a byla pak mojí babičkou.

Dalším nástupcem na statku se pak stal můj děd Josef Vrhel, narozený 3. 1. 1809, který se oženil 27. 11. 1832 s Magdalenou Hořejšovou z čp. 57 (u Pousteckých) a měl 9 dětí: Marii {nar. 1834} { provdaná na čp. 37 u Vaňousů}, Kateřinu 29. 10. 1836, 3. Barboru 1.5.1839 + ihned, Annu 29. 7. 1840 která se provdanou za půllánika Josefa Šedivého čp. 38, Josefa 12. 2. 1843 potomní společný majitel čp. 12, který zemřel svobodný asi v roce 1890, Jana Pavla Vrhela, můj otec narozený 25. 6. 1845, který se r[oku] 1872 oženil s Barborou Bílkovou z Doubí z čp. 1 (moje matka) narozená roku 1854.

Bylo nás deset dětí: Barbora n[arozená] 27. 11. 1873, + 27. 5. 1889 – svobodná, Marie n[arozená] 17. 3. 1876 - provdána se v roce za Jana Machově, rolník Košice čp. 37, v roce 1893, František n[arozený] 29. 7. 1878 nynější majitel statku čp. 12 se oženil 18. 11. s Marií Šedovou z Tučap čp. 54, Jan [narozený] 8.7.1880, který se oženil 7. 6. 1910 s Marií Kadlecovou vdovou po Josefu Kadlecovi z Bálkovy Lhoty čp. 1, 5. Josef [narozený] 5. 4. 1885 t[oho] č[asu] řídící učitel ve Všejanech u Nymburka,²⁵⁹ 6. Anna [narozená] 17. 6. 1887, která se provdala za Jana Boháče z Doubí čp. 3. 7. Antonín [narozený] 27. 10. 1890 učitel – padl 16. 9. 1914 jako poručík v Srbsku, 8. Václav [narozený] 13.2.1893 strojní mistr – padl 12. 4. 1915 v Karpatech (Ruská fronta), 9. Antonie [narozená] 14. 8. 1895, která se provdala 1. 2. 1290 za Josefa Čermáka Košice čp. 5. 10. Vojtěch [narozený] 14.9.1898, který se oženil 24. 11. 1923 s Marií Podrázkou na statek v Myslkovicích čp. 85.

²⁵⁹ V. KOTÝŠKA, c. d., s. 1601.

Přerušení kroniky

Rok 1914

Již vepředu je napsáno, že světová válka vypukla 26. července a již 29. 8. se strhla námořní bitva u Helgolandu,²⁶⁰ v níž Němci byli sice poraženi, ale přesto pronikli do Belgie, z Holandska do Francie a 5. září byli Němci již 45km od Paříže. Na druhé straně již 26. září pronikly Ruské oddíly do Karpat a 11. 11. padla pevnost Přemysl.²⁶¹

Bratr odveden

Dne 1. září byl odveden bratr Václav do Jindřichova Hradce a s ním bylo odvedeno 16 dalších občanů ročník 1892-1893.

Dne 18. září došla zpráva, že padl můj bratr Antonín Vrhel, a pak chodily další zprávy - Jan Daněk čp. 3 raněn, Václav Boháč čp. 93 padl atd.

Rekvizice

Dne 13. listopadu musela obec odvést 120q ovsa po 19 Kč.

19.11. byla nová přehlídka branců ročník 1878-90. Bylo odvedeno 17 branců. Dne 4. 12. odvedla obec rekvizice – 130q žita – 1q 22K. Nato začala hrozná perzekuce ze strany Němců a úřadů, lidé měli odpor ke všemu, co bylo německé. V Salcburku bylo zajato mnoho našich občanů, z nichž učitel Kačírek, Al[ois] Novotný a K[arel] Mácal v zajetí zemřeli.

1915

Dne 15. ledna nastoupilo na vojnu dalších 13 občanů. Dne 13 února bylo odvedeno dalších 15 občanů ročník 1891-1895. K 25. únoru byl proveden soupis zásob obilí a mouky.

²⁶⁰ Srov. *Atlas světových dějin. 2. díl – Středověk – Novověk*, Praha 1996, s. 27 – 29.

²⁶¹ TAMTÉŽ, s. 28. Význam bitvy u Přemysle v českém prostředí a válečném kontextu, srov. I. ŠEDIVÝ, c. d., s. 96-99.

Nastoupení na vojnu starosty obce

Dne 22. února jsem nastoupil na vojnu a to po druhé k 29. pěšímu pluku domobrany jako starosta obce do Českých Budějovic. Litovat dlužno, že našli se občané ze strany lidové, zejména z čp. 14 soused Jos[ef] Daněk a <Jan Vrkoč> 77, kteří na mě psali dopisy na Okresní úřad,²⁶² ale byly marné. Zejména občan Jan Vrkoč čp. 77 řekl, že bez starosty to půjde a že může jít na vojnu.²⁶³ Sami tam neměli nikoho a já byl již 4 z naší rodiny, kteří jsem [!] nastoupili, z nás již Antonín byl mrtev.

13. března. Nová přehlídka – chleбенky

Dne 13. března byl nový odvod ročníku 1896 a bylo odvedeno 11 branců. Dne 20. dubna byly zavedeny chleбенky – 168 dkg na osobu a týden.

Dne 12. 4. zemřel bratr Václav

Dne 4. dubna byl u kulometu raněn můj bratr Václav Vrhel u 75. pěšího pluku a po hrozných bolestech dne 12. 4. zemřel v polní nemocnici v Ekrmesi v Uhrách (něm. nemocnice).²⁶⁴

Válka s Itálií

V měsíci dubnu sbíraly se v obci kovy všeho druhu. Dne 23. května vypověděla Itálie válku Německu²⁶⁵ a ihned na to 25. 5. se dělal nový soupis zásob.

²⁶² Zřejmě míněn Okresní úřad v Soběslavi. Ovšem dokumenty, které by doložily tuto domněnku, se nepodařilo dohledat. Nalezena byla prosba občanů o uvolnění starosty z vojenské služby; srov. SOKA Tábor, *Okresní zastupitelstvo v Soběslavi*(A42): 156 IIB 37 Košice 1915, karton 22.

²⁶³ Nepřátelství mezi Františkem Vrhelem a Janem Vrkočem je staršího data, jak dokazují materiály z archivu v Táboře, srov. předchozí poznámka.

²⁶⁴ Toto místo se nepodařilo dohledat.

²⁶⁵ Srov. Miroslav HROCH, *Evropa. Historické události*. Praha 1980, s. 197 – 199.

Nové odvody

Dne 4. června bylo odvedeno 7 občanů ročník 1878-1890 a na to dne 7. června bylo odvedeno 9 občanů ročník 1873-1877. Před tím se vrátil na dovolenou starosta obce František Vrhel a ti občané, co na něj psali byli, z nich byl pan Vrkoč byl odveden, ale já jemu neškodil, a sám jsem mu jako starosta potvrdil žádost na dovolenou.

Vyživovací příspěvky vojákům

V měsíci červnu předal jsem výplatu vyživovacích příspěvků jako starosta říd[í]címu učiteli Karlu Sálusovi²⁶⁶, až do té doby jsem je vyplácel sám.

Rekvizice dobytka

V měsíci červenci začaly rekvizice dobytka. Naše obec odváděla 10, později až 19 kusů za 2-3K za 1kg živé váhy.

Krupobití

Dne 12. června bylo o půl páté odpoledne krupobití. Hromady krup jako holubí vejce ležely až do druhého dne. Tabule skla byly všechny od západu rozbity. Na škole 115 tabulí. Sklizeň byla nepatrná. Ze 70 mandelů jsem sklídl 200kg pšenice - zadku.

1915. Nový odvod

Dne 7 srpna byl nový odvod ročníku 1865-1872 a z nich odvedeno 13 občanů. Několik z nich bylo padesátiletých, otců čtených rodin.

Setí

Toho roku nebylo čím pole osít, a proto se musel každý shánět, kde se dalo. Úroda byla státem zabavena, a proto mimo úřední cestou dalo se těžko něco sehnat. Naše obec byla přikázána na jiné obce, a sice pro celou obec jsme dostali

²⁶⁶ Srov. poznámka č. 181.

jen 250kg žita a 100kg pšenice, ale bylo třeba na živobytí, a to se moc těžko a draho shánělo.

Dodávka brambor

Také brambory byly malé, zmlazené a málo jich bylo, přesto bylo obci předepsáno dodat 1 200q.

Sbírka hadrů

Od 5. do 10. října děti sbíraly hadry – žebrota.

Dodávky obilí

Přesto, že v obci nebylo skoro nic, měla obec předepsáno dodat 250q žita, 50q pšenice, 40q ječmene a 400q ovsa, při cenách žito 28K, pšenice 34K, ječmen 26K, oves 26K za 100 kg.

Osvobození od vojny

Když se vidělo, že to nejde bez sedláků, povolila rakouská vláda osvobozování sedláků od vojny, ovšem jen kdo nebyl na frontě [byl osvobozen]. Každý kdo mohl, hleděl uniknout jisté smrti. Měl jsem jako starosta velmi těžké poslání, žádosti bylo přes 30 a ač jsem všechny co nejvíce podporoval, nepodařilo se všechny osvobodit, ač jsem po smrti padlých bratrů pomáhal kde komu, protože jsem cítil k Rakousku hrozný odpor. Tím také jsem se ale vydával do velkého nebezpečí.

Třetí válečná půjčka listopad 1915

Dvě velké půjčky nestačily, válka stála denně hrozně miliony, a tak byla vypsána třetí válečná půjčka. V obci v tu dobu bralo vyživovací příspěvek 60 rodin. Nikdo půjčku dobrovolně neupisoval, a tak úředníci, učitelé a starosta, přestože k tomu měli odpor, měli k tomu občany nutit. Přesto se upsalo v obci jen

málo, samotná obec upsala jen pro jméno asi jen 300 až 400K. Okresní hejtman Blíženeč například řekl: „*pane starosto z vaší obce moc velkou radost nemám, neboť jste na III. půjčku neodepsali skoro nic*“ {asi 3000K}. V té době nastal shon po oděvech, prádle atd. Košile která stála v roce 1914 2K, stála již 12K a více, 1m dobrého cajku stál [!] se v roce 1914 koupil za 1K 40 k[rejcarů], stál 1915 12-14K.

Rok 1916

Po Novém roce nebylo lze již nic koupit, obchodníci skoro vše schovali, zazdily se celé sklady, a pak za draho se prodávalo.

Zrada v ruské armádě

Zatím na ruské frontě se stala zrada, byly zpět dobyty rakouským a německým vojskem různá města. Hlavně pevnost Přemysl, Lvov atd. Nastal rozklad ve velké ruské armádě, kterou bolševici [komunisté] úplně rozvrátili. České legie, které až dosud bojovali s ruskou armádou proti Němcům, hlavně u Zborova,²⁶⁷ se stáhly do vnitřního Ruska a bojovaly na svou pěst proti bolševikům, kteří jim zabraňovali odchod na západní bojiště Francie proti Němcům.

Drahota začala

Počátkem roku začala ve všem strašná drahota. Kdo v roce 1914 koupil například za 1 000K nití a nyní v lednu 1916 stály 200 000K. Také ceny potravin a všeho stoupaly, úřední ceny obilí byly však pořád stejně nízké a vše, co rolník vyráběl: pšenice 34K,²⁶⁸ ječmen 28K. a oves 28K, brambory 8K vše za 100 kg, 1kg živé váhy dobytka, volí 98K, u býka 80 hal[ěrů], u krávy 75 hal[ěrů], vepřové maso u řezníka 1kg za 1,72 K, (tak) to bylo na jatkách v Praze, na venkově [bylo] ještě hodně levněji. Pak byly ceny o něco zvýšeny, a sice volí 2-3K, krávy 1K 80

²⁶⁷ Bitva u Zborova byla v roce 1917 a později se stala součástí národní mytologie rodícího se československého státu, srov. I. ŠEDIVÝ, c. d., s. 119 – 121.

²⁶⁸ Cena za metrický cent (q).

hal[ěřů] - 2[K] 20[halěřů], telata 3K, mladý dobytek 1,80[K]- 2,20K, v Praze na trhu, venku mnohem nižší.

1916

Oblek, který si bylo možno opatřit v roce 1914 za 3q obilí, stál již v roce 1916 nejméně cenu, co rolník dostal za 10q i více obilí, tedy 400-500K, a tak to šlo se vším, co venku člověk potřeboval.

Opětný soupis zásob

Nový soupis zásob a stanovení dávek na osobu a týden [bylo] mouky 140 dek, pro těžce pracující 210 dek mouky. Vymílání u samozásobitelů bylo 80%. Válečný obilní ústav v Praze ustanovil výkupní komisaře, u nás [to bylo] Rolnické družstvo Soběslav. Ceny [byly] opět jako v roce 1915: pšenice 34[K], žito 28[K], ječ[men] 26[K], oves 26K. Nastal hlad. Ceny mouky na lístky: pš[eničná] 1kg [za] 78 hal[ěřů], chlebová [za] 50 hal[ěřů], jednou mletá 78% [za] 60 hal[ěřů], žitná 80% [za] 50 hal[ěřů].

Zásobovací komise

Zřízena zásob[ovací] komise. František Vrhel, starosta, předseda, Karel Salus, říd[ící] učitel, František Kolář obchodník a Jan Šedivý čp. 26 – domkář.

Nastalo cestování s krajíčkem chleba v kapse, protože bez lístků nikdež nic [jsi] nekoupil, chléb vyráběný po živnostensku se musel péci s příměsí 25% bramborové mouky-škrobu. Také kukuřičná mouka se musela brát při kupování mouky ostatní.

Zastavení vaření piva

Pivovarům zabaven ječmen a vařilo se pivo z pýru, který rolníci z polí dobývali a dováželi do pivovarů, hlavně velkých po vagonech. Pivo se zdražilo 1litr z 24 hal[ěřů] na 52 [halěřů]. V obci Košicích toho času bylo na lístky odkázáno 450 obyvatel, tedy víc než polovina obyvatel, jichž bylo asi 700 osob.

Pár volů stál v roce 1914 1 400K, stál dnes, roku 1916, 4 500K, mýdlo 1 kg [v roce] 1914 72 hal, [v roce] 1916 5-6K. V tomto roce koná vojenskou službu 135 občanů, z nichž je již 20 padlých 30 zajatých [!].

Tuhá zima

Zima byla dosti krutá, tisíce či miliony vojáků leží zmrzlí v zákopech nebo v nemocnicích a konec [války] nikde.

Padl Lovčen do rukou Rakušáků

V lednu se vzdala Černoorská pevnost Lovčen rakouskému vojsku. Němci měli velkou radost, ale Slované žalost.²⁶⁹

Výkup obilí

Počátkem února nastal nucený výkup obilí. Každý měsíc přišel od okres[ního] hejtmanství úředník a hrozil a přímo od lidí obilí mačkal a kdo si neschoval, měl pak hlad.

Přehlídka

Odvod

Dne 17. dubna byl opět v Soběslavi odvod osmnáctiletých. Ze 13 dětí, které starosta dovezl k odvodu v korbě, a jimž sotva hlava koukala, bylo odvedeno 8 hochů. Žalostný byl pohled na tyto děti sotva školou odrostlé a dle vypravování starších vojáků plakali, když šli do boje, a hned při prvním boji jich velká většina padla.

²⁶⁹ I. ŠEDIVÝ, c. d., s. 101 – 104.

Čtvrtá válečná půjčka

V měsíci květnu byla vypsána IV. válečná půjčka. Lidem se vyhrožovalo, že kdo nepůjčí, jeho lidé půjdou do fronty. Řídící učitel Karel Salus byl úřady nucen, aby soupis prováděl, ale přesto se upsalo v celé obci jen 7 200K a v Doubí 3 200K.

Nový odvod

Dne 22. května nový odvod 19-50letých v Soběslavi. Z Košic z 57 bylo odvedeno 18 a z Doubí z 20 jen 14. Většina byla padesátiletých, mnozí byli úplně hluchí nebo s jedním okem. Lékař, rodem Maďar, by býval odvedl i beznohé. Staly se případy, že u jedné kompanie bojoval otec a syn. Mnohdy otec proti synu, který byl v Ruských legiích.

Nový okresní hejtman

Dne 1. července začal úřadovat nový okresní hejtman Dr. Hejda, člověk Čech, kterého předcházela velmi špatná pověst, neboť byl milcem zavražděného arcivévody Ferdinanda z Este a on také činil skutečně dojem člověka ukrutného a Rakušáka každým coulem. Blíženec, předešlý hejtman byl zlý, ale tento byl ještě horší. Měl jsem s nimi jako starosta co dělat a ač jsem byl u nich lépe zapsán než jiní starostové obcí, snažil jsem se, abych s nimi přišel co nejméně do styku.

Krupobití

Dne 5. června 1916 v 1hod. odpoledne padaly opět kroupy. Byla zničena zvláště pěkná úroda. Vše zničeno, dozrávající žito a pšenice byly do země zatlučeny. Jen jeteliny poskytly nepatrný výnos, ostatní nic. Žalostný byl pohled [na] neúrodné lány, které byly opět jako loni zpustošeny, ač rány z roku loňského nebyly ještě zaceleny. Strach před hladem byl velký, každý bědoval a k tomu ještě strach o otce, syny a bratry na frontě. Postiženy [byly] i okolní obce.

Císař zemřel a druhý nastoupil

V tomto roce nastoupil nový císař Karel za zemřelého císaře Františka Josefa I., který zemřel 22. 11. 1916 ve Vídni. Říkalo se všeobecně, že se sám oběsil.²⁷⁰ Bylo mu 86 roků, vládl 68 roků. Nepřítel čes[kého] národa.

Sklizeň

Sklizeň všeho druhu byla opět letos nepatrná, ale přesto vše bylo zabaveno a každý měsíc přišel úředník okresního hejtmanství, aby se dodávalo a nutil.

Sbírky

V říjnu se sbíral starý papír, listí ostružin na čaj pro vojáky a kopřivy na zhotovení vojenských obleků.

Rekvizice znovu

Dne 24. listopadu sundali vojáci zvon z místní kaple a odvezli ho k válečným účelům do Veselí nad Lužnicí. Zvon byl 75cm vysoký a vážil 104kg, s rytinou obrazu sv[atého] Jana Nepomuckého nápisem, že byl ulit v roce 1874 zvonařem Pernerem v Českých Budějovicích. Starosta obce Fr[antišek] Vrhel pak zakročil u vojenských úřadů a nabídl jim starý rozbitý zvon zadarmo a zvon dostal zpět.

Nový císař

Nový císař Karel I., který se narodil 17. 8. 1887 a dne 29. 10. 1911 se oženil s princeznou Zitou z Bourbonů nar[ozenou] 9. 5. 1892, rodem Italkou. Císař vydal na to krásný manifest, a proto se doufalo, že [se] něco stane už proto, že jej předcházela dobrá pověst. Jsa majitelem panství Brandýs nad Labem, zdržoval se často v Čechách a přicházel s českými lidmi často do styku. Brzy však

²⁷⁰ Lidové podání mající zesměšnit panovníka – sebevrazi si nezaslouží, aby jim bylo zvoněno, nejsou v obecné účtě, srov. Alexandra NAVRÁTILOVÁ, *Narození a smrt v české lidové kultuře*, Praha 2004, s. 206.

utonul v režimu, který vlivem Němce Viléma, císaře německého, a snahy mladého císaře po míru s Francií, který chtěl uzavřít, padly po pohrůžce německého císaře a válka se vedla válka [!] dál.

Obsazení Bukurešti

Dne 7. prosince obsadila německá, rakouská, bulharská vojska rumunské hlavní město Bukurešť.²⁷¹

Mlecí výkazy

Dne 27. prosince 1916 byly zavedeny mlecí výkazy. Vydavatel byl říd[ící] učitel Salus, bez nich se nedalo nic se mlít. Předem je vydával starosta Fr[antišek] Vrhel již celý rok, toto je druhé vydání.

Dodávka slámy a sena

Ač byla obec úplně potlučena, byla jí přesto určena dodávka 300q slámy a 550q sena. Nabídnuto bylo 50-100q sena a 100q slámy. I obilí ovšem zadní se muselo odvádět, na co přišli. Tak skončil třetí rok války 1916.

Rok 1917

Rok 1917 nebyl lepší než předešlé [roky], odvádělo se vše, co bylo, občané stále rukovali na vojnu. Rekvizice byly dál, hlavně dobytka a odvádělo se až 19 kusů za měsíc za ceny nezměněné – voli 3K, krávy 2K i méně. Telata a mladý dobytek až za 2K.

Státní převrat v Rusku

Dne 12. března 1917 byl proveden státní převrat v Rusku.²⁷² Celá carská rodina byla povražděna, nastaly v ruské veliké říši zlé doby: loupení, vraždění

²⁷¹ I. ŠEDIVÝ, c. d., s. 117-118.

²⁷² F. Vrhel směřuje Březnovou revoluci a Velkou říjnovou revoluci; srov. I. ŠEDIVÝ, c. d., s. 119-122; 317-318.

zámožnějších rodin, kněží a hlavně šlechty a kulaků (to jest velkostatkářů). Nikdo si nebyl jist životem před bolševiky (komunisty).

V té době, dle vypravování občanů, kteří odtud přišli, nastala doba nejistoty. Každý se hleděl spasit útekem před touto občanskou revolucí.

České legie

České legie se stáhly na Sibiř a odtud chtěly jít bojovat do Francie, což jim bolševici také mařili. V Rusku zatím řádila revoluce, vše zničeno: továrny, statky atd., až konečně počal hlad. Z našich, jak se později zjistilo, bojovali v legiích tito občané: Jan Vostoupal čp. 39, Jan Turek čp. 88, Brožek čp. 85, J[?] Kubička čp. 19, Josef Hejný č[íslo popisné] 27, Václav Pařízek č[íslo popisné] 25, Josef Rataj – podruh čp. 85, Fr[antišek] Machoň čp. 80, Václav Kolář čp. 7 a Jan Daněk čp. 21.

Na francouzském bojišti bojovali opět z naší obce: Václav Koubele, zdejší učitel. Na italském bojišti Josef Čermák čp. 5.

Sucho

Rok 1917 nastal nepěkným počasím, na jaře bylo mokro, a pak teprve počátkem května se začalo sít a pak [bylo] sucho. Vše uschlo a následkem toho byla sklizeň velmi slabá.

Rekvizice zvonu

V měsíci dubnu měl být znovu rekvírován zvon, který se před tím zachránil nabídkou starého zvonu, a který nám z Veselí nad Lužnicí [byl] opět vrácen. Schválně jako starosta jsem to řekl před některými občany a tito den před rekvizicí v noci z věže sňali a zakopali na louce vedle kaple. Jak se později zjistilo, byli to občané: Jos[ef] Hejný čp. 103, Fr[antišek] Pospíšil čp. 86, truhlář Jos[ef] Janda čp. 36. Dne 4. dubna jsem dostal od soudu jako starosta předvolání, abych se zodpovídal, kam se zvon ztratil. Přirozeně, že jsem nevěděl nic.

Pozůstalost po padlém bratru Václavovi

Dne 4. dubna 1917 se projednala pozůstalost po padlém bratru Václavu Vrhelovi, který zemřel po těžkém zranění v Karpatech 12. dubna v polní nemocnici Okermero v Uhrách.

Odvod

Dne 16. a 17. 5. byl proveden odvod 45-50letých. Několik odvedeno.

Narození syna Josefa

Dne 13. ledna se nám narodil zdravý chlapec²⁷³ Josef Vrhel, třetí to dítě našeho manželství.

Poměry v roce byly jako v letech předešlých: rekvizice, prohlídky domů za pomoci vojska atd.

Rok 1918

Rok 1918 byl dosti rušný, zima byla normální, bída po špatném roce 1917 byla velká. Bylo jen několik tuhých mrazů. Jaro počalo normálně, obilí bylo slušné, ale pak přišlo sucho.

Přísaha v Praze

Dne 13. dubna se konala se [!] památná schůze v Praze, v Obecním domě.²⁷⁴ Byly zastoupeny všechny české okresy. Za okres Soběslav jsem byl pozván já jako starosta a člen okresního výboru a tajemník Dr. M[?] Kramata. Po schůzi, na které se jednalo a manifestovalo pro samostatný Český stát, se vykonala se [!] historická přísaha všech účastníků, již přečetl profesor a spisovatel Alois Jirásek. Byla to velmi odvážná manifestace v té době, kdy zuřila válka a nevědělo se, kdy skončí. Atmosféra na schůzi byla až dusivá, byl strach před zásahem

²⁷³ Podtrženo v textu Františkem Vrhelem.

²⁷⁴ I. ŠEDIVÝ, c. d., s. 331.

vojska, které mělo v celé pražské posádce pohotovost. Po schůzi opouštěli jsme Obecní dům pražský pod bodáky maďarských vojsk, které celý reprezentační Obecní dům obsadilo, a jímž jsme pak byli vyzváni k rozchodu.

Zasazení lesa v Košicích

Toho roku na poli č[íslo] parc[ely] 1358 vysazen les na poli za lesem Košice²⁷⁵.

Poslední odvod

Poslední odvod v této ohydné válce měl být v dubnu. Byli odváděni už jen neschopní a invalidní. Bylo uznáno jen 5 mladíků, ale ti se naštěstí už do pole nedostali. V poslední době před převratem tak nikdo již nepřišel o život.

Obilí zmrzlo.

V měsíci červnu, když začaly kvést žita, přišel velký mráz a většina obilí v květu pomrzla, takže vůbec na zrno nenasadilo. Jen ve vyšších polohách žita částečně odkvetla a dala nějaké zrno. Nám zmrzlo všechno žito úplně. U Předních luk a Na Dílech, od půl dílu dolů Ku Hlubockým,²⁷⁶ takže jsme měli sotva pro sebe na živobytí. Na dodávky nezbylo nic. Obilí, zejména žita, se hned sekala a krmila, ale dobytek to nechtěl žrát. Rovněž brambory všude napořád a byly pak malé. Není pamětníka takové škody. Žně byly opět velmi špatné, také proto, že bylo velmi málo pracovních sil, všichni byli na vojně.

Pohyb cen

Pár bot již stál 200K a více, 1m látky na pánské šaty 60-80K, podšívka nebyla vůbec, jen dřevěné, cajky na oblaky byly též dřevěné. Klobouk stál 40-100K, 1kg hovězího masa 8K, vepřového 20K, pšenice 1q 60K, žito 50K, ječmen

²⁷⁵ Původní text F. Vrhela byl vložen do vyprávění o schůzi v Obecním domě. Pro srozumitelnost jsem jej umístil až za něj.

²⁷⁶ Místopis obce Košice srov. SOKA Tábor, Kronika obce Košice, s. 4-6.

45K, oves 45K dle úřední ceny. Volně nebylo možné vůbec nic koupit. O brambory se zejména Pražáci prali. Mléko, vejce nechtěl již žádný dodávat, ač okresní hejtmanský dodávky stále vyžadovalo.

České srdce

V Praze byla založena spisovatelkou Růženou Svobodovou organizace České srdce.²⁷⁷ V naší obci se sebralo pro hladovějící lidi a hlavně děti 35 bochníků chleba, 25kg mouky a 2q brambor.

Národní sbírka

V měsíci červnu byla vypsána dobrovolná daň na 1ha půdy. Naší obci bylo předepsáno 1 600K dobrovolné daně, ale vybralo se pouze 1 300K. Daně ostatní bylo vybráno 300K, které byly ponechány na výstavbu pomníku padlým ve válce, který chce nechat postavit.

Pout' v obci

Svatoanenská pout' byla opět smutná, přestože se už tušil konec hroznému vraždění, neboť opět přibyli další padlí, kteří zemřeli v ruských obrovských lánech.

Poslední povolávací lístky

Mnozí naši občané dostali v měsíci září povolávací lístky, ale nikdo již na vojnu nechtěl, a proto se různě rozutekli a na vojnu nešli. Skrývali se v lesích a tvořily se tak zvané zelené gardy a to hlavně na Moravě.

Španělská chřipka

K dovršení hrozného stavu se začala roznášet tak zvaná Španělská chřipka. Nejdříve vypukla na frontách v polovině měsíce října a tím byl osud rakouské

²⁷⁷ Růžena Svobodová (1868 – 1920), česká spisovatelka, k významu sbírky *České srdce* v rámci charitativní péče v zázemí války srov. I. ŠEDIVÝ, c. d., s. 254 - 256

armády na italské frontě zpečetěn. Později zanesli vojáci tuto chřipku do svých domovů. Nemoc začínala velkou horečkou a bolestí hlavy, pak úplná malátnost, někdy se zápal plic a nebo zápal mozkových blan. V naší obci zemřelo za 1 měsíc 14 dospělých a 4 děti. Školy byly zavřeny, schůze se nekonaly.

Celé rodiny byly nemocné, neměl kdo posluhovat nemocným a dobytku. Také v naší rodině jsme byli všichni nemocní a nemoc zanechala následky na zdraví mé manželky. Následky chřipky jí stále sužovaly a dne 15. března 1929 zemřela v táborské nemocnici.

28. říjen 1918 – převrat

Převrat mě zastihl v Jindřichově Hradci, kam jsem jel za účelem osvobození mého bratra Vojtěcha od vojenské služby. Na zpáteční cestě jsem viděl ve Veselí nad Lužnicí již oslavy s hudbou a vše, co lidé z radosti dělali. Také jsem viděl, jak dal přednosta stanice hrát na flašinet ujíždějícímu místodržiteli v Praze,²⁷⁸ hraběti a císařskému oblíbenci, který ujížděl z Prahy a který musel stát tak dlouho, až známý flašinetář ze Sedlečka u Chotovin,²⁷⁹ všechny písničky panu místodržiteli přehrál na věčnou rozloučenou. Radost ze svobody byla veliká. Všude byly plakáty, že Rakousko kapitulovalo a uznává československý samostatný a neodvislý stát. I v naší obci po mém příchodu jsem dal tuto radostnou zprávu vyhlásit bubnem; obecní strážník Ferdinand Hrdina s radostí vyhlásil, že je konec války. Večer se konala v obci slavnost s průvodem k zadnímu kamennému kříži, kde promluvil říd[ící] učitel Karel Sálus. V týž den zemřel na španělskou chřipku ve věku 28 let můj bratranec František Vrhel (od Malovců). Byl to velmi hodný člověk, který se nedožil svobody, na kterou se tolik těšil, jako všichni účastníci průvodu. Nemoc byla velmi nakažlivá, tak že se stávalo, že člověk do 3 dnů po onemocnění zemřel.

²⁷⁸ Mínen Max Coudenhove (1856 – 1920), rakouský politik a místodržící v Čechách; srov. O. URBAN, c. d., s. 640. Srov. Heslo *Coudenhove*, in: *Ottův slovník naučný*, sv. V, Praha 1892, s. 677.

²⁷⁹ Srov. V. KOTYŠKA, c. d., s. 1258.

Slavnosti a provolání národního výboru

Pořádání oslavování svobody nebralo nikde konce. Národní výbor v Praze vydal provolání k národu ve formě zákona „o udržení klidu“ v novém státě. Všude musel být udržen klid a pořádek.

Vyučování na školách

Také se začalo vyučovat ve všech třech třídách na naší obecné škole. Učil říd[íci] učitel Sálus, Šourek a Bubník. Vraceli se vojáci z fronty, ale museli znovu nastupovat k plukům, aby jeli na Slovensko proti Maďarům, kteří nechtěli Slovensko opustit a tam také našel mnohý svoji smrt. Také tam byl Josef Čermák čp. 5, který byl později můj švagr. Sám jsem viděl na Staroměstském náměstí formaci pluku, která odcházela na Slovensko.

Rok 1919

Sbírka na poklad republiky

Dne 18. března se sebralo na poklad republiky 16 989K ve stříbře a 654K ve zlatě. Dále se v obci sebraly na poklad republiky různé stříbrné mince, zlaté věci a prsteny.

Kolkování peněz

Dne 3. 3. 1919 začalo kolkování papírových peněz vkladních knížek a pojistek a z těchto byla polovina zadržena u berních úřadů, protože se pašovaly z Rakouska a Německa, kde byl úplný finanční krach.

Obecní volby

V měsíci červnu se konaly obecní volby a při těchto volbách dostali Sociální demokrati 213 hlasů, republikáni 165. Měli tedy v zastupitelstvu soc[iální] demokrati 9, republikáni 6 zástupců. Starostou obce byl zvolen Josef Hejný čp. 109 a náměstkem František Vrhel čp. 12.

Sbírka na Červený kříž

Dne 26. 3. 1919 byla provedena sbírka na Červený kříž a vydala 1 876Kč.

Lípa svobody

Dne 14. května se konala před školou slavnost, při které byla zasazena lípa svobody, a byl pod ní zakopán zápis, v němž byly zapsány poměry v obci. Zápis byl uložen do láhve. V této době jsem byl také předsedou školní rady.

Soupis majetku

V měsíci srpnu byl také proveden soupis majetku. Krach měny v Rakousku a Německu byl strašný. Za 100Kč se dostalo až 20 milionů marek.

Narození dcery Marie Anny

Dne 27. srpna 1919 se nám narodila zdravá dcera Marie Anna.

Úroda roku 1919 byla slibnější, bylo více pracovních sil, rekvizice dobytka a obilí trvaly dál. Ceny obilí byly pšenice 90Kč/q, žito 90Kč, ječmen 85Kč, oves 75Kč, brambory 14-20Kč. Rekvizice již nebyly tak kruté, jelikož se vojsko zásobovalo samo od řezníků, čímž ceny dobytka podražily. Volný dobytek byl o hodně dražší. Sám jsem kupoval voly pro cukrovaru za 11-12Kč/kg živé váhy. Ke konci roku došla americká mouka a tím bylo zásobování obyvatel zlepšeno.

Rok 1920

Rok 1920 začal již volněji. Dle voleb v roce 1919 do sněmovny a senátu nejsilnější stranou ze 17 stran byli republikáni.²⁸⁰ Zásobování se pomalu

²⁸⁰ Měněny první volby do Národního shromáždění konané 18. 4. 1920, srov. M. BUCHVALEK a kol., c. d., s. 392. Československá agrární strana v roce 1919 přijala název Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu, srov. J. PERNES, c. d., s. 246.

zlepšovalo, šlo již koupit ledacos volně, jako třeba cukr, mýdlo, uhlí, šatstvo. V roce 1920 bylo lepší počasí i úroda, ale přišlo zase něco jiného.

Kulhavka a slintavka

V červenci kolem 29. 7. objevila se v obci kulhavka slintavka. Kdo neměl koňský potah, nemohl prakticky svážet obilí. Onemocnění zasáhlo celou vesnici, jen čtyři čísla byla uchráněna. O dobytek však nepřišel nikdo. Koncem září již nemoc pominula. Úroda tohoto roku byla zabavena, nebyl možný volný prodej. Rekvizice přestaly, jen část obilí bylo nutno prodat za nižší ceny než na volném trhu. Dobytek, jelikož jej bylo málo, byl na volném obchodu značně dražší. Voli až 17Kč/kg. Na trhu v Soběslavi prodal rolník Zajíc ze Lžína voly o váze 1 700kg za 27 000Kč.

Rok 1921

Sčítání lidu, osada Borek, osada Doubí, pomník padlým

Dne 15. února bylo provedeno v obci sčítání lidí a domů. V obci bylo napočítáno 113 obytných domů se 157 rodinami a 768 obyvateli. V osadě Borek bylo 6 obytných domů se 6 rodinami a 25 obyvateli, v osadě Doubí 19 obytných domů se 146 obyvateli.

Dne 5. června byl odhalen pomník padlým ve světové válce, který zhotovil sochař K. Bílek z Chýnova a stál 13 000Kč. Pod pomník byly uloženy spisy a listiny členů komitě – František Vrhel čp. 12, Josef Hejný, Josef Novotný čp. 45, Václav Novotný čp. 6, František Kolář čp. 9, K[arel] Sálus říd[ící] učitel. Celá oslava začala průvodem školních dětí s hudbou a velkou účastí občanů ze širokého okolí, neboť obec Košice byla první na okrese, kde byl pomník padlým postaven. Padlých bylo celkem 39 a mezi nimi byli moji dva bratři Antonín a Václav Vrhelovi. Vlasteneckou řeč pronesl plánský farář Václav Švec. Mnoho bylo nás, kteří jsme svoje blízké a drahé oplakali.

Otec byl 77 let starý

Byli tu též přítomni rodiče padlých i náš milý a šedivý tatínek, který oplakal ztrátu svých dvou nadějných synů. Pomník byl ozdoben mnoha věnci a kyticemi z různých květů. Slavnost byla zakončena vystoupením místních ochotníků v hostinci „Na Hořejší“ hrou „Legionářova žena“. Finanční úspěch byl pěkný.

Úroda 1921

Obilí bylo tohoto roku pěkné a také sypalo a ceny se také zvýšily, jako vše ostatní.

Dne 24. října byla vyhlášena pro několik ročníků mobilizace proti Maďarsku, kam se nastěhoval ze Švýcarska bývalý císař Karel se svojí chotí Zitou, z čehož vznikly obavy z přepadení republiky ze strany Maďarska.²⁸¹ Koncem roku byly tyto ceny, které stouply vlivem mobilizace: pšenice 400-440Kč/q, žito 370-400Kč, oves 260Kč, ječmen 340-370Kč, brambory 100-120Kč/q, 7,60Kč/kg pšeničné a 5,80Kč žitné mouky, rohlík stál 0,50Kč, hovězí maso 18-20Kč/kg, vepřové 24Kč, telecí 16Kč, 1m látky polovlněné 150-170Kč, lepší stála 250-300Kč, slušný oblek mužský 1 200-1 600Kč, zimník 1 400-1 800Kč. Čeledín u koní ročně vydělal 4000-5000Kč mimo stravu, oblečení a různé přídavky, služka 2 400-3 000Kč, 1q pšenice, brambory, oblečení, prádlo atd. Protože v tomto roce ceny tak nepřiměřeně stouply, byly zřízeny lichevní soudy. U takového soudu jsem též zasedal. Lidé se mezi sebou udávali, jeden na druhého nadávali, nejvíc sporu bylo ohledně prodeje podsvinčat. Nastalo žalování a vracení přeplatků, někdy oprávněně a někdy ne. Ve většině případů to bylo vydírání rolníků. Zanikly chlebenky a různé jiné -enky a obchod byl zcela volný. Zima byla mírná, největší mráz byl 17 stupňů. Jaro bylo normální, po setí však začalo sucho, které trvalo až do září.

Rok 1922

Strašný pokles cen obilí a strach před krachem

²⁸¹ Srov. M. BUCHVALEK a kol. c. d., s. 395.

Nový rok začal mírnou zimou. Asi v polovině ledna nastal po narovnání poměrů na Slovensku strašný pokles všech cen. V Praze na burze nastal velký chaos. Všichni obchodníci i družstva byli ohroženi krachem a k tomu ještě přišla značně vysoká dávka z majetku. Já jsem měl předepsáno 19 762Kč a otec Jan Vrhel 1 800Kč.

Na zakročení zemědělských agrárních poslanců byla tato dávka snížena, ale já jsem přesto platil 15 400Kč a za otce 1 200Kč.

Družstva a banky

Družstva a některé banky byly válkou velmi ochuzeny, takže mnohé stály před krachem a stát je musel sanovat. Tyto peníze pak byly převedeny na vkladatele, ve formě daně z úroku, z čehož se tvořil tak zvaný „sanační fond“.

Jaro 1922

Jaro začalo velmi brzo, rok byl vlhký, obilí vyhynulo, bylo ho málo, protože málo sypalo.

Úpadek cen obilí a brambor

Ceny obilí stále klesaly, byla ale velká úroda brambor, jichž ceny klesly až na 8Kč/q, takže se nevyplácelo je vůbec dobývat. Ceny průmyslových výrobků se ale stále držely, a tak vznikl velký nepoměr a zemědělství upadalo.

Oprava školy

Jako předseda místní školní rady jsem dal v červenci na obecní školu střešní krytinu, nový betonový dvůr, žumpu a různé vnitřní úpravy, což si vyžádalo částku 16 000Kč.

Hlad v Rusku

Dne 10. prosince byla konána sbírka na Rusko, kde vlivem bolševické revoluce se vše zničilo, a proto nastal hlad, a proto zemřelo mnoho lidí hladem,

dokonce celé obce. Lidé z venkova táhli do měst a tam rabovali. V obci se sebralo 126Kč.

Rok 1923

Rok 1923 nebyl nijak význačný, zemědělská krize se stupňovala. Začaly státní podpory na stavby obytných domků. Následkem toho všichni utíkali do měst a v zemědělství bylo málo pracovních sil.

Dne 16. září se konaly obecní volby a republikáni obdrželi 163 hlasů, komunisti 128, lidovci 86. Mandátů obdrželi republikáni 7, komunisté 5, lidovci 3. Starostou obce byl zvolen rolník František Brož čp. 43.

Spolek divadelních ochotníků

Dne 18. listopadu byl ustanoven spolek divadelních ochotníků, který byl dříve jen ochotnický kroužek, který pracoval pod vedením učitele Kačírka, který padl v roce 1915 v italském zajetí na ostrově Asinara,²⁸² když měl být převezen do Francie. Tohoto roku se též sloučila hasičská knihovna s obecní.

Rok 1923 začal mrazy 19 stupňů. Jaro přišlo brzo, takže „na svatého Řehoře, líný oráč neoře“, ale letos se selo. Léto bylo vlhké, sena se špatně sklídila, žito a pšenice nebylo málo. Z mandel, to je 15 snopů, bylo asi 25 kg. Ceny byly ještě nižší: pšenice 110Kč/q, žito 90Kč, ječmen 85Kč, oves 75Kč, brambory 15Kč/q, volí 7Kč/kg, krávy 4-5Kč a v listopadu klesly ceny za voly 5-6Kč, krávy 3-4Kč. Tohoto roku se směnilo pole „U zadního kříže“ od čp. 1 Dolejší hospoda za obecní louku zvanou Obůrka pod Dolejší hospodou. Tuto směnu bylo nutné udělat, aby byly prostředky na výstavbu nového hřbitova. Byla také postavena nákladem 10 000Kč hasičská zbrojnice. Povozy na stavbu poskytli místní rolníci zdarma.

Rok 1924

Rok 1924 začal silnými mrazy až 25 stupňů s častými vánicemi. Zima dosti tuhá trvala až do dubna. Na sv[atého] Josefa (19. 3.) byl mráz 19 stupňů, pak

²⁸² Toto místo se nepodařilo dohledat.

přelo a zase mrzlo. Jarní práce začaly až koncem dubna. Léto bylo suché, jen v době vymetání ovsů spadlo pár deštíků. Nastalo slunečné počasí jetelů a sena bylo taky hodně.

Tržní ceny 23. 2. na trhu ve Znojmě: pšenice 185-190Kč/q, žito 120-125Kč, ječmen 128Kč, oves 145-158Kč, čočka 820-875Kč, seno 145-150Kč, sláma 80-90Kč, hovězí maso 6-12/kg, vepřové 12-16Kč, telecí 12-14[Kč], špek 18-22Kč, sádlo 14,40-20Kč, lůj 6-10Kč, kuřata 20-28Kč, krocán 45-60Kč, kůzlata 27-45Kč, máslo 26-28Kč, tvaroh 6-8Kč, vejce 0,70-0,80Kč, brambory 30-40Kč/q, selata 25-28Kč. Pšenice většinou polehaly, ale obilí sypalo více než vloni. Úroda brambor byla podnormální. Bouřek bylo během roku velmi málo, a protože často poprchalo, tak se ozimy se [!] dobře. Podzim byl pěkný, přelo a ke konci listopadu umrzlo. Na Vánoce bylo málo sněhu. Dne 19. listopadu se hráli Rusové divadlo v hospodě „Na Hořejší “ s prostředním uměleckým dojmem. Ke konci roku se ceny trochu opravily, pšenice 140Kč/q, žito 125Kč, ječmen 115Kč, oves 110-115Kč, brambory 20Kč/q.

Rok 1925

Rok 1925 začal mírnou zimou s oblevami a sněhem, sněh slezl a bylo úplně sucho. Lidé orali a pracovali na poli, dokonce občan Václav Novotný čp. 6 zasel pšenici, která sešla dobře, ale byla řídká. Tohoto roku se opět začalo mluvit o zavedení el[ektrického] proudu do obce, ale pro stále odklady El[ektrického] svazu a odpor jednotlivců k realizaci nedošlo, přestože do obecního rozpočtu bylo dáno 13 000Kč na elektrifikaci.²⁸³

Volby do Senátu

Dne 15. listopadu byly volby do Senátu poslanecké sněmovny [!]. A obdrželi celkem 357 platných hlasů. Z toho dostali republikáni 136 hlasů, komunisté 131, národní demokrati 2, čeští socialisté 5, živnostníci 9 a lidovci 73. Do Senátu bylo oprávněných voličů 339, platných hlasů [bylo] 307. Z toho

²⁸³ Srov. Jiří DVOŘÁK, *Družstevnické hnutí v regionu jihozápadních Čech v době meziválečné (zemědělské družstevnictví v oblasti NSJ)*, in: Blanka Rašticová (ed.), *Osudy zemědělského družstevnictví ve 20. století*, Studie slováckého muzea 7, Uherské Hradiště 2002, s. 135 – 141.

obdrželi republikáni 119 hlasů, komunisté 113, národní demokrati 1, čeští socialisté 5 a lidovci 60 hlasů.

Úprava návrší před školou, úroda

V měsíci prosinci bylo upraveno návrší před školou. Občané dali povozy, ochotníci práci a Jan Vostoupal čp. 39 daroval kámen z lomu.

Úroda tohoto roku byla normální. Obilí sypalo více a ceny stouply u pšenice 150[Kč]/q, a ostatní obilí poměrně níže.

Pozemková reforma²⁸⁴

V tomto roce se uskutečnila pozemková reforma a občané dostali příděl od dvora Strkova.

Koupě louky na Borku

Dne 17. prosince jsem koupil louku na Borku č[íslo] parc[ely] 561 562/2 od Fr[antiška] Mináře za 8 000Kč o výměře 5 měr.

Rok 1926

Rok 1926 začal mírnou zimou, slabými mrazy. Jaro bylo normální, takže setí bylo skončeno do konce dubna. Několik jarních deštíků prospělo jařinám. Květen byl slušný, sena a jetelů bylo dost, ale 8. července [!] na sv[atého] Medarda přišel déšť, a jak pověst říká, že 40 dní kape. Začalo pršet, déšť stíhal déšť, jetele se sklidily mokré, obilí špatně odkvetlo. V polovině června přišla velká bouře s lijavcem, posečená sena při dolinách byla odnesena, ostatní louky většinou zaplaveny – U Borku a Na Pasekách byly samé bláto. Deštivé počasí trvalo až do poloviny července. V dolinách stálo obilí úplně ve vodě a nemohlo se pokosit. Půda byla tak nasáklá, že nebyl pamětník takového mokra. Níže položené brambory vyhynuly, někdo nesklidil ani to, co zasázel. Obilí sypalo jen málo, ze 3 snopů asi 25kg. Pšenice, které polehaly, daly ještě méně. Objednávaly se

²⁸⁴ Pozemková reforma probíhala v letech 1919 – 1930; srov. Vlastislav LACINA, *Agrární strana a pozemková reforma*, in: J. Šouša – D. E. Miller – M. Hrabik-Samal (edd.), *K úloze a významu agrárního hnutí v českých a československých dějinách*, Praha 2001, s. 289 -294. Srov. dále Pavel NOVÁK, *Zbytkový statkář – příklad rodiny Milíkových*, in: Lukáš Fasora – Jiří Hanuš a kol. (edd.), *Člověk na Moravě v první polovině 20. století*, Brno 2006, s. 365 – 377.

brambory ze Slovenska za 120-140Kč/q. Jetelového semene bylo také málo, platilo se 25-30Kč/kg.

Průtrž mračen

Dne 20. srpna večer kolem 9. hodiny přišla na Košice, Doubí, Chabrovice, Myslkovice průtrž mračen. Za půl hodiny stoupla voda tak, že zaplavovala mlaty, chlévy a byty. Přes hráz obecního rybníka se také přelila voda, ale hráz vydržela. Koncem srpna přestalo pršet a nepršelo až do konce října. Nastalo zase strašné sucho, špatně se selo, protože půda nešla rozdělat. Obilí bylo stížené plísní a vzešlo tak asi z poloviny.

Koupě dvora Roudná čp. 1

Tohoto roku jsem 20. září koupil se svojí manželkou od hraběte Osvalda Vratislava²⁸⁵ dvůr Roudná čp. 1.²⁸⁶ Dvůr měl výměru 48ha luk, pastvin a polí. Později jsem zjistil, že bylo přioráno, takže výměra byla asi 50ha. Cena byla dohodnuta na 260 000Kč. Dvůr byl úplně zpustlý, protože Vratislav věděl, že jej před reformou nezachrání, a nic proto neopravoval. Oprava si vyžádala obnos 15 000Kč, inventář kolem 70 000Kč, převodní poplatky 18 000Kč, dávka pozemkovému úřadu 30 000Kč, za měrné ing. Joglovi z Moravské Třebové 5 000Kč, daně, přírážky, zasetý jetel 7 000Kč. Celkem asi 420 000Kč. Později další nutný opravy a inventář asi 30 000Kč. Celkem tedy 450 000Kč. Kromě toho jsem musel od svého statku v Košicích postoupit 23 občanům z Košic 45 měr pozemků za cenu 1 400-1500Kč/míru.

Na statku v Košicích zbylo 114 měr pozemků. Hospodařit na dvoře Roudná jsem začal počátkem října 1926 svážením hnoje z Košic. Kde se dalo, sháněl jsem obilí, hnojiva, takže jsem se zadlužil obratem asi 175 000Kč. Půjčil jsem si hodně od příbuzných, asi 75 000Kč, 10 000Kč od hospodářské záložny Soběslav, od kampeličky v Plané nad Lužnicí 55 000Kč a později ještě 15 000Kč, dokonce dluh stoupl na 75 000Kč. Nakonec dluh stoupl až na 175 000Kč.

²⁸⁵ Srov. Heslo *Vratislavové*, in: Ottův slovník naučný, sv. XXVI, Praha 1907, s. 1002 – 1008.

²⁸⁶ Srov. V. KOTYŠKA, c. d., s. 1224.

Nastalo velké cestování

Postoupil jsem nekonečnou řadu cest do Prahy na pozemkový úřad, do Tábora na obvodní úřadovnu, takže nebyl skoro den, abych někam nejel, a k tomu řídit práci na dvoře Roudná, který jsem převzal se zaměstnanci, a další měsíční placení a vydávání deputátů, když nebylo z čeho. Tyto potíže nelze vůbec popsat, nestačila by na to tato celá kniha.

Rok 1927

Rok 1927 začal mírným počasím s mrazíky pod 16 stupňů. A to trvalo až do poloviny února a pak nastalo počasí ještě mírnější. Po svatém Řehoři 12. 3 se již pravidelně selo a v polovině dubna se sázely brambory. V druhé polovině dubna začalo nepřetržitě až do konce dubna pršet. Zaseté jařiny a brambory byly namnoze zality a zaplaveny a některé vyhynuly. Květen počal slunným počasím, jařiny zasychaly, sena a jetelů bylo málo. Ke konci května přišly dva deště, které jařinám trochu pomohly, ne v dolinách, kde už zaschly. Ke konci června přišly 2 mrazíky, které poškodily kvetoucí obilí. Žně šly rychle, málo přšelo. Sklizeň byla průměrná. Já jsem to měl v Košicích horší, ale v Roudné jsem měl úrodu pěknou, protože jsem použil dost dusíkatých hnojiv, jako je čilský ledek, a to se mi vyplatilo. Protože jsem měl osivo zakoupené originály od družstva, dodal jsem tedy všechno do Hospodářského družstva v Soběslavi a Veselí nad Lužnicí. To mi velmi uhradilo. Nepamatuji, se kolik jsem dodal ozimů, ale jenom ovsu z Košic jsem prodal 40q, z Roudné 120q za tyto ceny: ozimy 270Kč/q, oves 200Kč/q. Hned po první sklizni jsem splatil 70 000Kč z dluhů, kterých jsem mě přes 200 000Kč. V tomto roce jsem také zavodnil pomocí různých stok a náhonů louku v Roudné, a to se mi vyplatilo, protože jsem sklídl o hodně víc sena než bývalo za pánů Vratislavů. Letos jsem také dělal melioraci na poli za strouhou „U Hrnčíře“, kde pro úvary nebylo možné pracovat, ani tam nebyl jetel. Jinak jsem stále docházel do Roudné, i když jsem měl již šafáře Vávru, který pocházel z Jižné, ale nebylo na něj spolehnoutí, tak jsem [ho] příští rok propustil. V tomto roce se začalo všeobecně mořit obilí několika přípravky, což se osvědčilo.

Obecní volby v Košicích

Dne 16. září se konaly v Košicích obecní volby. Republikáni obdrželi 172 hlasů, komunisti 118, lidovci 94. Mandátů obdrželi republikáni 7, komunisti 5,

lidovci 3 a starostou obce byl zvolen František Čermák čp. 8. V této době jsem byl důvěrníkem republikánů a všechny akce jsem stále řídil.

Knihovna

Koncem roku 1927 měla obecní knihovna 170 svazků.

Rok 1928

Rok 1928 začal sněžením. 9 ledna byl prudký vítr a vánice. Cesty i silnice byly úplně zaváté. Potom sníh roztál a nastaly holomrazy. Koncem března už se začalo sít a také se začalo s přípravami na stavbu nového hřbitova v Košicích.

Rolníci svezli materiál zadarmo a stavba byla zadána zednickému mistrovi Františku Žahourovi za cenu 58 000Kč. Rozpočet byl však překročen na 64 000Kč. Kamenný kříž u „Žaldového pole“ vedle louky „Obícky“ směnila obec za pole na nový hřbitov, kam byl kříž přenesen. Kde byl postaven před válkou s Prusy 5. května 1866 a stál tam tedy pouhých 62 roků, dva měsíce a jeden den. Definitivně byl přemístěn na nový hřbitov 6. července 1928. Zveřejnění a vysvěcení bylo provedeno o anenské pouti, která se konala 29. července 1928, což bylo 14 roků od započetí světové války 26. 7. 1914. Účast občanů byla značná, byla tam také moje drahá manželka, tehdy ještě zdravím kypící, a netrvalo ani 8 měsíců a již 17. března 1929 tam byla pohřbena. První pohřeb na nový hřbitov měl 87letý Jan Turek čp. 88. Druhý by 93letý Antonín Boháč čp. 93. Třetí byl Matěj Skřivánek a jeho syn a pátá byla moje drahá manželka, šestá byla rolnice Anna Švecová, jež byla s ní též v táborské nemocnici. Ke konci měsíce října přišly 5-10 stupňové mrazy. Brambory zamrzly na poli a polovina jich pak shnilo [!].

Dne 2. prosince se konaly celostátní a okresní volby.²⁸⁷

Celkem bylo 393 voličů. Z toho bylo 170 mužů a 193 žen. Z toho získali nár[odní] demokrati 6 hlasů, komunisté 102, lidovci 61, národní socialisté 25, republikáni 118, sociální demokrati 22, živnostníci 12. V polovině prosince už začalo mrznout a mrzlo až do Silvestra a k tomu začal padat sníh a začaly vánice.

²⁸⁷ F. Vrhel se stává členem Okresního zastupitelstva, srov. SOkA Tábor, Okresní úřad v Táboře, inv. č. 1/1, *Protokoly o schůzích okr. zastupitelstva 1929-1930* 1. Volby do Národního shromáždění se konaly 27. 10. 1929, srov. M. BUCHVALEK, c. d., s. 403.

Dne 20. prosince se konal v Táboře výroční trh. Moje drahá manželka tam byla také, tam se nachladila a dostala revma do nohou. Dne 26. prosince o vánočních svátcích byla ještě dosti veselá na taneční zábavě, ač jsem jí bránil. Na to pak hned ulehla, nevypadalo to nebezpečně, ale během týdne musel být pozván lékař z Plané nad Lužnicí. Byl to Dr. Adamec, mladý a nezkušený, a konstatoval rehmatismus [!] obou nohou a nic víc.

Rok 1929

Nemoc manželky

Potom se manželka trochu pozdravila a koncem ledna jsme se stěhovali do Roudné. Na začátku února se však nemoc zase zhoršila. Když jsme se stěhovali, tak byla veselá a chodila a jen říkala: Přestěhujeme se, aby náš syn Josef, který toho roku chodil do primy tábořské[ho] reálného gymnasia, to měl blíž domů od vlaku.

Manželka měla Josefa hrozně ráda, a proto na něho tolik pamatovala. V únoru dostala opět bolení od srdce a zduření jater. Já jsem měl pro ni již připraveno lůžko u Dr. Růžičky v Podolí u Prahy, ale plánský lékař stále říkal, že to povolí a zas bude dobře, a od cesty do sanatoria ji odrazoval. Nemoc lepší nebyla, a proto jsem ji převezl do tábořské nemocnice, kde přes všechno úsilí 15. března své těžké chorobě podlehla. Tím byl můj i trpký osud mé rodiny definitivně zpečetěn.

Náš život těch společných 20 let byl krásný, nikdy jsme neměli žádné hlubší rozpory a přes mnohé těžkosti, které jsme jako manželé měli, plynul náš život radostně. Tato hrozná rána způsobila, že jsem svůj život zasvětil mé drahé ženě, a více jsem se neoženil. Moje drahá manželka měla otce ráda a vážila si upřímně všech mých sourozenců a tito ji měli všichni rádi a oni si ji vážili nejen jako švagrové, ale přímo jako matky až do dne, kdy jsme se z Košic odstěhovali. Proto také nám šlo hospodářství tak dobře, Bůh nám žehnal naši radostné práci, a proto jsme se mohli odvážit koupit dvůr Roudná. Krutá rána, která nás všechny postihla, nedala se ničím nijak a nikdy zahojit. Zůstal jsem tedy navždy vdovcem. Pohřeb se konal v Košicích z čp. 12 dne 17. března ve 2 hodiny odpoledne. Pohřbu se zúčastnili nejen všichni občané z Košic, Myslkovic a celého okolí, [ale také] veškeré příbuzenstvo, mnoho mých známých ze širokého okolí, úřednictvo z Okresního hejtmanství v čele s okresním hejtmanem Dr. Vojtou²⁸⁸ a členové okresní[ho]

²⁸⁸ JUDr. Ladislav Vojta (1878 – ?), regionální politik; srov. František SEKANINA (ed.), *Album representantů všech oborů Veřejného života československého*, Praha 1927, s. 1178.

výboru, kterého jsem byl členem. Dále se pohřbu zúčastnilo úřednictvo velkostatku hraběte Harracha ze Strkova, zástupci hospodářského družstva a okresní organizace agrárníků. Po pohřbu byl můj osud velmi bolestný, plný velkých starostí o rodinu, kterou jsem nemohl ponechat osudu, a musel jsem se starat, jak o děti, které studovaly, tak o statek [v] Košicích, tak dvůr v Roudné. Ke všemu jsem nemohl ani celé noci spát. V neděli v den odpočinku jsem po kostele, sháněl, co bylo třeba pro rodinu a hospodářství, takže jsem neměl vůbec žádný klid.

Rok 1929 počasí

Počátkem tohoto roku leželo u nás až 80cm sněhu, na horách 1,5-2m. Mrazy byly z počátku 18-120 stupňů, pak trochu polevily, ale ke konci bylo již zase 24 stupňů.

Únor začal ve znamení těchto příliš tuhých mrazů. Nejnižší mráz byl 15 stupňů a stále připadával sníh. Cestování bylo nemožné, nebylo možné se dostat z vesnice do vesnice. Automobily a státní autobusy přestaly jezdit, takže ani mlékárna nemohla svážet mléko. [Mléko se sváželo] jen z oblastí při hlavních linkách a při dráze. Vše se muselo denně prohazovat. Vlaky jezdily nepravidelně a s velkým zpožděním. Dne 9. února byl mráz 29 a 10. února 30 stupňů. Dne 11. února byl mráz v Českých Budějovicích, mráz 38 a 44 stupňů. Pak byly mrazy kolem 25-26 stupňů až do konce. Cestování bylo skoro nemožné, kdo nemusel, nechodil vůbec z domu, jen se s velkou námahou poklidil dobytek. Kozy mnohde v chlívkách zmrzly, stejně jako drůbež, zvěř a ptactvo. Také veškeré stromoví všechno zmrzlo, takže nebyly již krásné aleje, sady a štěpnice. Také lékaři nemohli k nemocným, mnoho lidí buď úplně zmrzlo, nebo zimou a nemocí zemřelo. Podle záznamů nebyla snad takováto zima. Velmi krutá zima byla před 175 léty, ale ta nebyla tak zlá jako letošní. Kolem 16. března mráz na 2 dny povolil, ale pak mrazy začaly kolem 25 stupňů. V Českých Budějovicích bylo 27-32 stupňů. Mrazy 20-22 stupňů trvaly až do konce března.

Naše krásně vysazená zahrada v Košicích úplně zmrzla, rovněž v Roudné zmrzlo přes 150 stromů v nově vysázených alejích, které jsem nechal za 4 500Kč vysázet. Rovněž brambory, jak v krechtách, tak ve sklepech zmrzly. Byl mimo to velký nedostatek paliva, neboť dráha nemohla dovážet uhlí a dříví. Ve městech a na vesnicích též zamrzly vodovody, školy přestaly učit, továrny zastavily práci, hlavně proto, že neměly uhlí. Stouply ceny brambor, které stály v listopadu 15Kč/q

a koncem března stály 100Kč/q. V dubnu začalo pomalé tání, které trvalo až do 15. dubna. Musely být nařízeny pohotovosti u řek a musel být prosekáván led. Celé obce byly v pohotovosti, ale naštěstí sníh a led, který byl někde až 1m silný, pomalu odtával a voda odtékala bez větších záplav. Setí začalo koncem dubna. Rok byl většinou suchý. Úroda píce a jetelů byla slušná.

Větrná smršť

Dne 5. července odpoledne přišla bouře s mohutnou větrnou smrští. Naložené vozy s jetelem nám to povalilo a jetel byl rozmetán až 2km. Rovněž jetel na řadech a v kupách byl úplně smeten a zanesen daleko do obilí, takže přes polovinu jetelové sklizně, která byla posečena, přišlo úplně pryč. Stromy u silnic, různé kůlny i střechy z obytných domů byly namnoze smeteny. Obilí bylo úplně převláčeno a k tomu ještě přišly kroupy. Obilí sypalo prostředně, ale bylo ho málo, a přesto ceny klesly, u obilí pod 100Kč/q, kromě pšenice, ta stála 140Kč/q. Brambory stály 15-20Kč/q, volí 4-5[Kč]/kg, krávy a mladý dobytek 3Kč a méně, prasata 3Kč/kg. Vše, co venkov prodává, klesá. Nastává útěk z venkova do měst, kde se lidem vede dobře, ale města jsou přeplněná. Nastává nezaměstnanost a krize se valí i na jiné obory.

Žně

Žně i otavy byly střední, ale skoro málo, co z toho zbylo po smršti 5. 7. a krupobití. Podzimní setí šlo velice špatně, protože nešlo vůbec orat a obilí špatně scházelo. Teprve v říjnu přišla vláha a setí se velmi zpozdilo.

Volby do parlamentu a senátu

Dne 27. října se konaly v obci Košice volby do parlamentu a senátu. Do senátu [!] obdrželi z 368 hlasů republikáni 134, čeští socialisté 112, lidovci 49, komunisti 48, soc[iální] demokrati 10, živnostníci 13, národní demokrati 2.²⁸⁹ Ve volbách do Senátu obdrželi z 326 platných hlasů republikáni 115, čeští socialisté 101, lidovci 43, komunisti 43, soc[iální] demokrati 10, živnostníci 12 a národní demokrati 2 hlasy. Podzim byl celkem příznivý až do Vánoc.

²⁸⁹ Míňeny volby 27. 10. 1929, srov. M. BUCHVALEK, c .d., s. 403.

Rok 1930

Nový rok začal prostředními mrazy a zimou již snesitelnou. Nebylo mnoho sněhu a jarní práce začaly už v březnu. Po zasetí bylo velké sucho, ale květen byl již příznivý, protože častěji zapršelo, a to posloužilo hlavně ozimům, které pěkně narostly, ale červen byl ve znamení velkých veder – 30-30 stupňů. Slunce páliło každý den až k nesnesení. Povrch půdy vyschl a obilí po odkvětu zaschlo a dalo něco málo zaschlých zrn. Ječmeny a ovsy utrpěly nejen suchem, ale [také] záplavou ohnice. Otavy byly jen na vlhkých loukách a bylo to slabé. Brambory se pozdějšími dešti zmladily a daly prostřední úrodu. Ranné druhy vyhynuly. Také nebyly semenné jetele, jen na těžších půdách. Tento rok jsem koupil nový žací stroj na trávu. Na obilí jsem jej koupil už v roce 1916.

Rok 1931

Leden byl až na několik tužších mrazů celkem mírný. Koncem března začaly polní práce a v dubnu začalo sucho, takže od 15. dubna do 18. června přišly jen dva malé deštíky. Obilí málo narostlo a doschlo.

Krupobití

Dne 18. června přišlo totální krupobití a vichřice. Střechy byly na mnoze úplně rozbity. Rovněž okna byla rozbita, kroupy vážily až 35dkg. Rovněž na našem statku Roudná byly střechy pobity a úroda zničena. Škoda na budovách byla 10 000Kč.

V roce 1931 se také začala stavět nová silnice Košice – Myslkovice, jež se mi jako členu okresního výboru po mnoha potížích podařilo.²⁹⁰ Zadána byla zednickému mistrovi Žahourovi z Plané n[ad] Lužnicí za 270 tisíc Kč. Obec Košice měla na stavbu přispět 120 tisíci Kč. Dozorem nad prováděním stavby jsem byl pověřen já.

Škoda způsobená krupobitím činila mírně odhadnuto 100 tisíc Kč. Pojištěn jsem nebyl, protože tento rok nevím, ani proč všem zemědělcům pojišťovna vypověděla pojistky, a novou jsem na krupobití nestačil ještě uzavřít. Na celou

²⁹⁰ Roli F. Vrhela při stavbě silnice potvrzují zápisy okresního zastupitelstva, srov. SOkA Tábor, Okresní úřad v Táboře, inv. č. 4/1, Protokoly o schůzích 1931-1932, 4.

škodu jsem dostal 8 000Kč státní podpory a bezúročnou půjčku 15 000Kč na dobu 14 let. To vše jsem dostal na statek v Roudné.

Na Košice jsem nedostal nic, ač byla škoda značná, okna jako v Roudné rozbita a stejně jako úroda zejména ze strany od Myslkovic. Žně byly proto smutné, špatně se sklízelo, protože stále přšelo a obilí rostlo na polích. Sena a jetelů bylo málo nejen pro sucho, ale i proto, že při sklizni koncem srpna a začátkem září stále přšelo. Brambory hnily. Podzimní setí se pro stálé deště zpozdilo až do poloviny září, ale pak to šlo dobře.

Obecní volby

Dne 27. října se konaly obecní volby. Republikáni dostali 112 hlasů (4 mandáty), komunisté 84 hlasů (3 mandáty). Starostou obce byl zvolen Jan Daněk, rolník - čp. 3. V Roudné měli v té době republikáni 3 mandáty, čeští soc[ialisté] 7 mandátů, lidovci 2 mandáty. Starostou obce Roudná byl zvolen Josef Prokeš, český socialista.

Stavba betonky, ceny dobytka

V tomto roce začala také stavba silnice betonky v Roudné. Ceny obilí byly následující: pšenice 10-145Kč/q, žito 130-140Kč, ječmen 120-125Kč, oves 95-100Kč, brambory 15Kč. Dobytek byl přímo za babku. Ceny prasat 4-5 Kč/kg, volí 4Kč, krávy 1-3Kč, mladý dobytek 2-3Kč za 1kg živé váhy.

Obilí se prodalo málo, dobytek nikdo nechtěl, jen tak se prodalo na daně a nutné výlohy. Zemědělci nemohli nic podnikat, a tak byla velká nezaměstnanost. Zemědělci a dělníci na tom byli nejhůře od roku 1918.

Družstevní lihovar

V letošním roce byl také združstevněn stárkovský lihovar. Stal jsem se členem družstva s 73 podíly v ceně 10 950Kč.

Rok 1932

Rok 1932 začal mírně. Až do konce ledna střídavě přšelo a bylo skoro rozmrznuo. Dne 14. ledna byla vidět na východě krásná duha a na západě velká záře, která je jen málo kdy vidět.

Rolníci si zakládali na vlastní vrub požáry a prodávali si sami mezi sebou po zaplacení daní vepřové maso 8-10Kč/kg.

V únoru začaly silné mrazy 15-19 stupňů, bez sněhu. Dne 29. února (byl přestupný rok) byl mráz 22 stupňů. Dne 6. března jsem se vzdal funkce obecního kronikáře. Kroniku jsem založil roku 1915 a vedl jsem ji až do roku 1932, tedy plných 17 let. Rád jsem pro svou rodnou obec pracoval.

Tohoto roku nebyly již žádné katastrofy, ale za to ceny zemědělských výrobků stále klesaly, hlavně obilí, které se prodávalo takto: pšenice 80Kč/q, žito 60Kč, ječmen 55Kč, oves 40-50Kč. Brambory 10-15Kč/q, prasata 3-4Kč/kg, hovězí maso 1-4Kč/kg. V tomto roce též pokračovala též stavba betonové silnice v Roudné.

Závěr

Prameny vyprávěcí povahy jsou často pouze dokumentačním doprovodem historických prací majících osvětlit kulturu, životní styl a názory předchozích generací. V předložené práci byl učiněn pokus zpřístupnit pramen vyprávěcího typu jako takový. Bylo přitom nutné vyrovnat se specifiky daného textu obsahujícího několik literárně odlišných složek. Na vyprávění o rodinné genezi navazoval převážně biografický text s přesahy do folkloru v podobě líčení změn počasí, politických událostí a pranostik.

Z možných metodologických přístupů se osvědčila kulturně-sémiotická analýza doplňující mikrohistorickou metodu. Na zvoleném příkladu se podařilo prokázat aktivní reflexi politických a společenských proměn české společnosti na přelomu 19. a 20. století a vzniku republiky jednotlivcem, vstup *malého člověka* do *velkých dějin*. Mikrohistorická metoda vytvořila ve vysvětlení vztahů ve sledované obci, bydlišti autora rodinné kroniky, sémiotický rámec, v němž se autor pohyboval. Sémiotika převádí znaky v okolí jednotlivce do systému a struktury uchopitelné myšlením. Každé místo zmíněné v textu památníku bylo záznamem převedeno do systému slov s významem a kontextem, z označujícího se stalo označované. V případě kroniky – památníku došlo k přepisu vyprávěného, tradovaného textu do písemné podoby, čímž nabyt text v očích svého translátora povahy literární díla, které je nejen dokladem minulosti rodu, ale také případnou pojistkou v případě majetkových nejasností. V kronice zachycené stereotypy a modely jednání umožňují jejím čtenářům pokračovatelům z řad potomků obrátit se na svého předka v případě nových situací.

Kulturně - sémiotická analýza slova *obec* zároveň ukázala přežívání archetypů společenského jednání, které přes zjevný příklon autora kroniky k novému státnímu modelu, projevený sociální empatii, zůstávalo na venkově první poloviny 20.století jako pozůstatek patriarchálně a hierarchicky orientované society.

Pro další zkoumání se nabízejí další klíčová slova jako rod, rodina, grunt a statek. Tato slova svázaná s existencí svého uživatele a pevně zakotvená v jeho myšlenkovém světě, který s extrémními změnami společnosti typu revoluce

nepočítal a neuměl počítat, jsou neodlučitelná od agrární kultury, jejíž zánik nebyl pozvolný, ale násilný. Agrární kultura tak zůstává zachována v památkách lidové kultury, jako je architektura, hudba a konečně i lidová slovesnost vtělená do lidového kronikářství. Její obnova již dnes není možná, ale pro další generace je možno zachovat prvky, které hodnotové rámce této kultury budou nejen přenášet, ale i překládat do nových situací, a činit z nich zdroj poznání a jednání.

Součástí diplomové práce je edice Památníku Františka Vrhela, jejíž vydání umožní nahlédnutí do myšlenkového světa jednoho sedláka.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

Archivní prameny

František Vrhel, Památník. Založen r. 1914. (archiv autora).

NA v Praze, Fond Republikánská strana zem. a maloroľnického lidu 1918-38, inv. č. 1, Dopisy elektrárenské společnosti – RSC, kart 11 a 12.

NA v Praze, Fond Rudolf Beran, inv. č. 47-32/2, *Korespondence různých osob zasílaná Beranovi*.

SOka Tábor, Fond MNV Roudná, inv. č. B 1202, *Pamětní kniha obce Roudné*.

SOka Tábor, Fond obce Košice, *Obecní kronika obce Košice*.

SOka Tábor, Fond škola Košice, *Kronika dvoutřídní obecné školy v Košicích*.

SOka Tábor, Fond škola Košice, *Zápisy místní školní rady*, inv. č. 185.

SOka Tábor, Fond Okresní zastupitelstvo Soběslav 1865-1928, inv. č. 37-41, IA 37-41, Karton 3, kniha 1-5.

SOka Tábor, Fond Okresní zastupitelstvo v Soběslavi, inv. č. 139 IIB, *Obecní rozpočty a účty 1910-11*, karton 16.

SOka Tábor, Fond Okresní zastupitelstvo Tábor, inv. č. 1/I, *Protokoly o schůzích okr. zastupitelstva 1929-1930*, karton 1.

SOka Tábor, Fond Okresní zastupitelstvo Tábor, inv. č. 3/1, *Protokoly o schůzích okresního výboru 1929-1930*, karton 3.

SOka Tábor, Fond Okresní zastupitelstvo Tábor, inv. č. 4/1; *Protokoly o schůzích okresního zastupitelstva 1931-1932*, karton 4.

SOka Tábor, Fond Okresní zastupitelstvo Tábor, inv.č. 5/1; *Protokoly o schůzích okr. zastupitelstva 1933-1934*, karton 5.

Vydané prameny

Atlas světových dějin. 2. díl – Středověk – Novověk, Praha 1996.

BAAR, Jindřich Šimon, *Jan Cimbura. Jihočeská idyla*, Praha 1979.

ERBEN, Karel Jaromír, *Prostonárodní písně a říkadla 5. Písně o stavech, živnostech a jiných stránkách života občanského. Selské hospodářství. Písně vojenské*, Praha 1988.

NĚMCOVÁ, Božena, *Pan učitel*, Praha 1935.

PEROUTKA, Ferdinand, *Budování státu IV*, Praha 1991.

Program a organizační řád Republikánské strany zemědělského a maloroľnického lidu, Praha 1928.

SLÁDEK, Josef Václav, *Polní cestou*, Praha 1972.

VRCHLICKÝ, Jaroslav, *Host na zemi*, Praha 1966.

Zákon č. 80/1920 o pamětních knihách obecních.

Literatura

AUGUSTA, Pavel (ed.), *Marie Zdeňková, Antonín Švehla a Hostivař*, Praha 2003.

BARTHES, Roland, *Nulový stupeň rukopisu/ Základy sémiologie*, Praha 1967.

BARTOŠ, Josef – KOVÁŘOVÁ, Stanislava – TRAPL, Miloš, *Osobnosti českých dějin*, Olomouc 1995.

BENEŠ, Zdeněk, *Historický text a historická kultura*, Praha 1995.

BENEŠ, Zdeněk, *Venkov v historickém myšlení F. Kutnara*, in: *Ruralismus, jeho kořeny a dědictví. Osobnosti – díla – ideje*, Semily 2005 (= *Z Českého ráje a Podkrkonoší - suplementum 10*), s. 195 – 203.

BERNARD, František, *Dorost roľnický ve službách našeho venkova*, *Staré i nové zvěsti ze Soběslavě a okolí 10, 1913, č. 3*, s. 35-37.

BLÁHA, Inocenc Arnošt, *Sociologie sedláka a dělníka. Příspěvek k sociologii společenských vrstev*, Praha 1937

BRABEC, Jiří, *Geneze Ruralismu*, in: *Ruralismus, jeho kořeny a dědictví. Osobnosti – díla – ideje* (= *Z Českého ráje a Podkrkonoší - suplementum 10*), s. 15-19.

BROKLOVÁ, Eva – TOMEŠ, Josef – PEHR, Michal, *Agrárníci, národní demokraté a lidovci ve druhém poločase první Československé republiky*, Praha 2008.

BUCHVALEK, Miroslav a kol., *Československé dějiny v datech*, Praha 1986.

- CÉŠAR, Jaroslav – ČERNÝ, Bohumil, *K ideologii československého agrarismu*, ČsČH 7, č.1, s. 262-263.
- CIKHART, Roman, *Kraj kalicha. Sborník okresu tábořského, milévského a sedlčanského*, Tábor 1923.
- CIKHART, Roman, *Popis Tábořska. Soupis archeologických, historických, lidových a přírodních památek politického okresu tábořského s přehledem příslušné literatury*, Tábor 1947.
- CIKHART, Roman, *Tábořsko. Popis přírodní, historický a národopisný, díl III – Národopis*, Tábor 1921.
- ČERNÝ, Jiří – HOLEŠ, Jan, *Sémiotika*, Praha 2004.
- DOLEŽALOVÁ, Antonie, *O ukradených myšlenkách aneb Ideologie agrarismu vs. ekonomicko-politická realita*, in: Blanka RAŠTICOVÁ (ed.), *Agrární strany ve vládních a samosprávných strukturách mezi světovými válkami*, Studie Slováckého muzea 13, Uherské Hradiště 2008, s. 127-136.
- DOSTÁL, Vladimír V., *Agrární strana. Její rozmach a zánik*, Brno 1998.
- DOSTÁL, Vladimír V., *Antonín Švehla. Profil československého státníka*, Praha 1989.
- DOUBRAVOVÁ, Jarmila, *Sémiotika v teorii a praxi. Proměny a stav oboru do konce 20. století*, Praha 2002.
- DVOŘÁK, Jiří, *Družstevnické hnutí v regionu jihozápadních Čech v době meziválečné (zemědělské družstevnictví v oblasti NSJ)*, in: Blanka Rašticová (ed.), *Osudy zemědělského družstevnictví ve 20. století*, Studie slováckého muzea 7, Uherské Hradiště 2002, s. 135-141.
- DVOŘÁK, Jiří, *Oč usilovala agrární strana a její představitelé ve struktuře národohospodářských sborů v meziválečném Československu (po vzoru Národohospodářského sboru jihočeského- Praha) v letech 1925-1938*, in: Blanka Rašticová (ed.), *Agrární strany ve vládních a samosprávných strukturách mezi světovými válkami*, Studie Slováckého muzea 13, Uherské Hradiště 2008, s. 147-150.
- ECO, Umberto, *Šest procházek literárními lesy. Přednášky na Harvardově universitě*, Olomouc 1997.
- ECO, Umberto, *Teorie sémiotiky. A Theory of Sémiotics*, Brno 2004.
- GREENBLATT, Stehen, *Neviditelné střely*, in: Jonathan Bolton (ed.), *Nový historismus/ New historicism*, Brno 2007, s. 92- 117.

- GRENZ, Stanley J., *Úvod do postmodernismu*, Sedlčany b.d.
- GRULICH, Josef, *Zkoumání „maličkostí“ (Okolnosti vzniku a významu mikrohistorie)*, ČCH 99, 2001, s. 519-547.
- GRYGAR, Mojmír (ed.), *Pařížské rozhovory o strukturalismu*, Praha 1969.
- HÁJEK, Pavel, *Jde pevně kupředu naše zem. Krajina v českých zemích v období socialismu 1948-1989*, Malá Skála – Praha 2008.
- HANYŠ, Milan, *Debóřina píseň v kontextu kulturní antinomie mezi městem a venkovem*, Lidé města/Urban People 10, 2008, č. 3, s. 3-14.
- HARNA, Josef (ed.), *Politické programy českého národního socialismu*, Praha 1998 (= Edice politických programů sv. 1).
- HARNA, Josef, *Republikánská strana*, in: Jiří Malíř – Pavel Marek a kol. (edd.), *Politické strany. I. díl: období 1861-1938*, Brno 2005.
- HARNA, Josef – LACINA, Vlastislav, *Politické programy českého a slovenského agrárního hnutí v letech 1899-1938*, Praha 2008.
- HLAVAČKA, Milan, *Zlatý věk české samosprávy. Samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862-1913*, Praha 2006.
- HOFMANN, Gustav, *Metrologická příručka pro Čechy, Moravu a Slezsko po zavedení metrické soustavy*, Plzeň – Sušice 1984.
- HORSKÝ, Jan – SELIGOVÁ, Markéta, *Rodina našich předků*, Praha 1996.
- HOWARDOVÁ, Jean E., *Nový historismus ve studiích o renesanci*, in: J. Bolton (ed.), *Nový historismus/ New historicism*, Brno 2007, s. 54 – 91.
- HROCH, Miroslav, *Evropa. Historické události*. Praha 1980.
- HUBÁČKOVÁ, Hana, *Karel Salus 1885-1921. Inventář C38 EI JAF 221*, Tábor 1996.
- CHALUPNÝ, Emanuel, *Prolegomena k sociologii českého venkova*, Tábor, b.d.
- CHATMAN, Seymour, *Příběh a diskurs. Narativní struktura v literatuře a filmu*, Brno 2008.
- JANÁK, Jan – HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy v českých zemích od počátku do současnosti*, Praha 2005.
- JELEČEK, Leoš, *Některé ekologické souvislosti vývoje zemědělské krajiny a zemědělství v českých zemích*, ČČH 89, 3, s. 371-394.
- KANDERT, Josef, *Poznámky k výzkumu a chápání slova tradice*, ČL 86, 1999, 3, s. 201-202.

- KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře první republiky (1918-1938). Díl první: Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918-1929)*, Praha 2003.
- KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře první republiky (1918-1938). Díl druhý: Československo a české země v krizi a v ohrožení (1930-1935)*, Praha 2002.
- KAZIMOUR, Josef, *Návod k vedení pamětních knih*, Praha b. d.
- KLVAČ, Pavel, *Kadibudky, králíkárný a strašáci... Kulisy venkovského života*, Dějiny a současnost 2008, č. 6, s. 41- 43.
- KODEDOVÁ, Oldřiška, *K sociální skladbě české vesnice v letech 1880-1914*, ČsČH 69, 1971, s. 227-229.
- KODEDOVÁ, Oldřiška, *Příspěvek k sociální skladbě jihočeské vesnice v období 1880-1914*, ČsČH 77, 1979.
- KOKEŠOVÁ, Helena, *Přínos hospodářské akademie v Táboře pro rozvoj zemědělského školství a osvěty v letech 1866-1919*, in: Blanka Rašticová (ed.), *Zemědělské školství, výzkum a osvěta jako předpoklad hospodářského a sociálního rozvoje venkova v 19. a 20. století*, Uherské Hradiště 2004, s. 69-80.
- KOTYŠKA, Václav, *Úplný místopisný slovník Království českého*, Praha b. d.
- KROFTA, Kamil, *Dějiny selského stavu*, Praha 1949.
- KUTNAR, František, *Cesta selského lidu ke svobodě*, Praha 1948.
- KUTNAR, František, *František Jan Vavák*, Praha 1941.
- František KUTNAR, *K otázce struktury historického faktu*, Filosofický časopis 17, 1969, č. 1, s. 28 – 32.
- KUTNAR, František, *Malé dějiny brambor*, Havlíčkův Brod 1963.
- KUTNAR, František, *Obrozenecké vlastenectví a nacionalismus. Příspěvek k národnímu a společenskému obsahu češství doby obrozenecké*, Praha 2003.
- KUTNAR, František, *Proměny zemědělského myšlení v 19. století*, Vědecké práce zemědělského muzea 17/ 1977, s. 147 – 162.
- KUTNAR, František, *Sociálně myšlenková tvářnost obrozeneckého lidu. Trojí pohled na český obrozenecký lid jako příspěvek k jeho duchovním dějinám*, Praha 1948.
- KUTNAR, František, *Základní otázky historického pojmosloví (text referátu předneseného v pondělí 6. října 1947)*, in: Antonín Kostlán (ed.), *Druhý sjezd československých historiků (5. - 11. října 1947) a jeho místo ve vývoji českého dějepiscetví v letech 1935 – 1948*, Praha 1993, s. 229-235.

- KUTNAR, František, *Zamyšlení nad lidovou literaturou pamětní a písmáckou*, Vědecké práce zemědělského muzea 22/1982, s. 77 – 85.
- LACINA, Vlastislav, *Agrární strana a pozemková reforma*, in: J. Šouša – D. E. Miller – M. Hrabik-Samal (edd.), *K úloze a významu agrárního hnutí v českých a československých dějinách*, Praha 2001, s. 289 -294.
- LACINA, Vlastimil, *Změny priorit v programových dokumentech agrární strany*, in: Blanka Rašticová (ed.), *Agrární strany ve vládních a samosprávných strukturách mezi světovými válkami*, Studie Slovákckého muzea 13, Uherské Hradiště 2008, s. 87-93.
- LENDEROVÁ, Milena, *K hříchu i k modlitbě. Žena v minulém století*, Praha 1999.
- LOZOVIUK, Petr, *Text a jeho interpretace z etnologické perspektivy*, ČL 85, 1998, č. 2, s. 115-128.
- MACEK, Josef, *Česká středověká šlechta*, Praha 1997.
- MACEK, Josef, *Historická sémantika*, ČČH 89, 1990, s. 1-30.
- MACEK, Josef, *K sémantice středověkého domu a jeho vnitřního členění*, Husitský Tábor 10, 1988 [1991], s. 47-65.
- MACURA, Ondřej, *Josef Holeček a selství*, in: *Ruralismus, jeho kořeny a dědictví. Osobnosti – díla – ideje*, Semily 2005 (= *Z Českého ráje a Podkrkonoší - suplementum 10*), s. 36-38.
- MACURA, Vladimír, *Český sen*, Praha 1998.
- MACURA, Vladimír, *Znamení zrodu. České národní obrození jako kulturní typ*, Praha 1995.
- MACHAČOVÁ, Jana –MATĚJČEK, Jiří (edd.), *Studie k sociálním dějinám 19. století* 10, Opava 2002.
- MACHAČOVÁ, Jana –MATĚJČEK, Jiří, *Využití beletrie a paměti při sledování sociálního vývoje*, in: Jana Machačová – Jiří Matějček (edd.), *Studie k sociálním dějinám 19. století* 2, Opava 1993, s. 134-165.
- MALÍŘ, Jiří – MAREK, Pavel a kol. (edd.), *Politické strany. I. díl: období 1861-1938*, Brno 2005.
- MATĚJČEK, Jiří, *Analýza kronik a „staré“ střední vrstvy v českých zemích (1750-1850)*, in: Jana Čechurová - Jiří Štajf (edd.), *K novověkým sociálním dějinám českých zemí VI. Sociální dějiny dnes*, Praha 2004, s. 123-124.

- MATULA, Antonín, *Duševní život československého venkova*, in: Zemědělská encyklopedie VIII, Praha 1930, 27 – 33.
- MAUR, Eduard, *Revoluce ve výkladu historických proměn krajiny*, ČČH 105, 3/2007, s. 619-627.
- MED, Jaroslav, *Ideové kořeny ruralismu*, in: Ruralismus, jeho kořeny a dědictví. Osobnosti – díla – ideje (= Z Českého ráje a Podkrkonoší - supplementum 10), s. 11-14.
- MILLER, Daniel E., *Antonín Švehla – mistr politických kompromisů*, Praha 2001.
- MILLER, Daniel E., *The Social Backgrounds of the Leaders of the Republican Party between the Two World Wars, (Společenské profily vůdců Republikánské strany mezi dvěma světovými válkami)*, in: Politická a stavovská zemědělská hnutí ve 20. století. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané ve dnech 17.-18. 5. 2000. Studie Slováckého muzea 5/2000, Uherské Hradiště 2000, s. 135-148.
- NAVRÁTILOVÁ, Alexandra, *Narození a smrt v české lidové kultuře*, Praha 2004.
- NEČASOVÁ, Denisa, *Dějiny žen, či Gender History? Možnosti, limity, východiska*, Dějiny – teorie – kritika 2008, s. 81 – 102.
- NĚMEC, Jan – POJER, František (edd.), *Krajina v České republice*, Praha 2007.
- NEUMANN, Eugen, *Na rozloučenou s učitelským ústavem v Soběslavi. 1870-1948*, Soběslav 1948.
- NODL, Martin, *Mikrohistorie a historická antropologie*, Dějiny – teorie – kritika 2, 2004, s. 237-253.
- NOVÁK, Pavel, *Hospodářské spolky a artikulace agrárních zájmů*, in: Jiří Šouša – Daniel E. Miller – Mary Hrabik-Samal (edd.), *K úloze a významu agrárního hnutí v českých a československých dějinách*, Praha 2001, s. 31 – 37.
- NOVÁK, Pavel, *Zbytkový statkář – příklad rodiny Milíkových*, in: Lukáš Fasora – Jiří Hanuš a kol. (edd.), *Člověk na Moravě v první polovině 20. století*, Brno 2006, s. 365 – 377.
- NOVÁKOVÁ, Božena (ed.), *Zeměpisný lexikon. Obce a sídla*, Praha 1991.
- NOVOTNÝ, Miroslav a kol., *Dějiny vyššího školství a vzdělanosti na jihu Čech od středověkých počátků do současnosti*, České Budějovice 2006.
- OLIVOVÁ, Věra, *Československá demokracie 1918-1938*, ČČH 88, 1990, s. 307.
- Ottův slovník naučný*, Praha 1880 – 1909.
- PALOUŠ, Radim, *Světověk*, Praha 1990.
- PERNES, Jiří, *České dějiny v datech*, Praha 1998.

- PIERRON, Jean-Philippe, „Rozpoznat se v rodové příslušnosti“: *Paul Ricoeur a hermeneutika rodiny*, Filosofický časopis, ročník 56, 2008, č. 4, s. 533-549.
- Politická a stavovská zemědělská hnutí ve 20. století*. Sborník příspěvků z mezinárodní konference konané ve dnech 17.-18. 5. 2000. Studie Slovákého muzea 5/2000, Uherské Hradiště 2000.
- PEŠKOVÁ, Jaroslava, *Role vědomí v dějinách a jiné eseje*, Praha 1998.
- PETRÁŇ, Josef, *Příběh Ouběnic. Mikrohistorie české vesnice*, Praha 2001.
- PETRÁŇ, Josef – PETRÁŇOVÁ, Lydia, *Rolník v evropské tradiční kultuře*, Praha 2000.
- PETRÁŇ, Josef – PETRÁŇOVÁ, Lydia, *Středověká lexikografie k názvosloví domu a jeho příslušenství*, Husitský Tábor 10, 1988 [1991], s. 9 – 16.
- PRÁZDNÝ, Aleš, *Dějiny a hermeneutika*, ČČH 104, 3/2006, s. 593-605.
- RÁDL, Emanuel, *O ženském hnutí*, Praha 1933.
- RAK, Jiří, *Bývali Čechové... (České historické mýty a stereotypy)*, Praha 1994.
- RAŠTICOVÁ, Blanka (ed.), *Agrární strany ve vládních a samosprávných strukturách mezi světovými válkami*, Studie Slovákého muzea 13, Uherské Hradiště 2008.
- RICOEUR, Paul, *Křehká identita. Úcta k druhému a kulturní identita*, Třebenice 2000.
- ROKOSKÝ, Jaroslav, *Agrární strana, ruralisté a tichá hrdinství*, in: *Ruralismus, jeho kořeny a dědictví. Osobnosti – díla – ideje*, Semily 2005 (= Z Českého ráje a Podkrkonoší - supplementum 10), s. 219-228.
- Ruralismus, jeho kořeny a dědictví. Osobnosti – díla – ideje*, Semily 2005 (= Z Českého ráje a Podkrkonoší - supplementum 10).
- SASSMAN, Alois (ed.), *Cikhart, Roman, Staré selské rody na Táborsku*, Tábor 2003.
- SEKANINA, František (ed.), *Album reprezentantů všech oborů Veřejného života československého*, Praha 1927.
- SEDLÁČEK, August, *Hrady, zámky a tvrze Království českého. Díl 4*, Praha 1995.
- SEDLÁČEK, August, *Místopisný slovník historický Království českého*, Praha b.d.
- SEKYROVÁ, Milada (ed.), *Paměti a vzpomínky jako historický pramen*, Praha 2006.

- SLEZÁK, Lubomír, *Ruralismus a realita českého venkova v meziválečném období*, in: *Ruralismus, jeho kořeny a dědictví. Osobnosti – díla – ideje*, Semily 2005 (= *Z Českého ráje a Podkrkonoší - supplementum 10*), s. 50-51.
- SKALA, Ladislav, *České zemědělské časopisy II*, *Prameny a studie 34*, Praha 1993.
- Slovník naučný*, Praha 1860 – 1874.
- SPOUSTA, Jan, *Proměny venkova*, *Teologie a společnost 2006*, č. 2, s. 3-5.
- SVOBODA, Miroslav, *Venkovský písmák a kronikář. Příklad Františka Vrby*, in: Jiří Malíř a kol., *Člověk na Moravě ve druhé polovině 18. století*, Brno 2008, s. 321-332.
- ŠAFRÁNEK, Jan, *Školy české. Obraz jejich vývoje a osudů II*, Praha 1919.
- ŠEDIVÝ, Ivan, *Češi, české země a velká válka. 1914-1918*, Praha 2001.
- ŠKVÍROVÁ, Michaela, *Učitel-osvětový pracovník. Příklad Karla Měřínského*, in: Lukáš Fasora - Jiří Hanuš - Jiří Malíř – Libor Vykoupil (edd.), *Člověk na Moravě v první polovině 20. století*, Brno 2006, s. 248-260.
- ŠOUŠA, Jiří – MILLER, Daniel E. – HRABIK-SAMAL, Mary, *K úloze a významu agrárního hnutí v českých a československých dějinách*, Praha 2001.
- ŠTEFEK, Karel, *Strukturalismus v díle Františka Kutnara*, *Listy katedry historie a historického klubu pobočky Hradec Králové*, 1994, č. 6, s. 34 – 39.
- ŠVEJCER, A. D. – NIKOLSKIJ, L. B., *Úvod do sociolingvistiky*, Praha 1983.
- TONDL, Ladislav, *Mezi epistemologií a sémiotikou. Deset studií o vztazích poznání a porozumění významu*, Praha 1996.
- Milada TUMLÍŘOVÁ, *Žena v zemědělství československém*, in: *Zemědělská encyklopedie 7*, Praha 1930, s. 37-46.
- UHLÍŘ, Dušan, *Republikánská strana venkovského a maloroľnického lidu 1918-1938. Charakteristika agrárního hnutí v Československu*, Praha 1988.
- URBAN, Otto, *Česká společnost 1848-1918*, Praha 1982.
- VÁLKA, Miroslav a kol., *Agrární kultura. O tradičních formách zemědělského hospodaření a života na vesnici*, Brno 2007.
- VAŇKOVÁ, Irena – NEBESKÁ, Iva – SAICOVÁ ŘÍMALOVÁ, Lucie – ŠLÉDROVÁ, Jasňa, *Co na srdci, to na jazyku*, Praha 2005.
- VOLBRACHTOVÁ, Libuše, *Kulturní paměť, historické vědomí a kolektivní paměť v procesu interpretace vzpomínek*, *ČL 81*, 1994, 4, s. 281- 293.

WOITSCH, Jiří, *Kulturní dědictví tradiční české vesnice*, in: Dušan Foltýn a kol., *Prameny paměti. Sedm kapitol o kulturně historickém dědictví pro potřeby výchovné praxe*, Praha 2008, s. 139-142.

ZAORÁLEK, Jaroslav, *Lidová rčení*, Praha 2000.

Noviny a časopisy

Literární noviny 2008, 4, s. 1, 8-9.

Literární noviny 2008, 14, s. 1, 8-9.

Náš kraj, ročník 5, 1923, číslo 29, 29. 3. 1923, s. 2.

Náš kraj, Tábor, ročník 3, 1923, číslo 8, 22. února 1923, s. 2.

Náš kraj, Tábor, ročník 5, 1923, číslo 29, 29. 3. 1923, s. 2.

Náš kraj, Tábor, ročník 5, 1923, číslo 29, 26. 4. 1923, s. 3.

Náš kraj, Tábor, ročník 20, 1938, číslo 29, 28. července 1938, s. 3.

Teologie a společnost, 2006, č. 2.

Venkov, 29. 10. 1939.

Seznam zkratek

b. d.	bez data
b. m.	bez místa
č.	číslo
ČČH	Český časopis historický
čp.	číslo popisné
ČsČH	Československý časopis historický
ČL	Český lid
ed./edd.	editor/editoři
inv. č.	inventární číslo
MNV	Městský národní výbor
NA	Národní archiv
SOkA	Státní okresní archiv
s.	strana
srov.	srovnej
sv.	svazek